

Telegraful Român

Fondator:

Mitropolitul
ANDREI
ȘAGUNA

1853

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 142

SIBIU

1 și 15
octombrie

Nr. 37—40

1995

PATMOS — Insula Apocalipsei

Întâlnire aniversară a capilor Bisericilor Ortodoxe

Nu de mult (23—27 septembrie, 1995), a avut loc o importantă întâlnire panortodoxă în insula Patmos din Marea Egee (teritoriul grecesc). Au participat conducătorii Bisericilor ortodoxe din lume la invitația patriarhului ecumenic Bartolomeu I a cărui reședință este la Constantinopol, în cartierul Phanar. Printre capii de Biserică prezenți au fost: Partenie, patriarhul Alexandriei, Pavel, patriarhul Serbiei, Teoctist, patriarhul României, Hrisostom, arhiepiscopul Ciprului, Serafim, arhiepiscopul Ateni, Anastasie, arhiepiscopul Tiranei, Albania, Dorotei, mitropolitul Cehiei și Slovaciei, Ioan, mitropolitul Finlandei. Au fost reprezentati prin delegații patriarhul Antiochiei, Ignatie, patriarhul Ierusalimului, Diodoros, patriarhul Georgiei, Elias și patriarhul Bulgariei, Maxim. Au lipsit și n-au fost nici reprezentati, patriarhul Rusiei, Alexei al II-lea și Mitropolitul Poloniei, Vasile.

Plecarea din București a delegației Bisericii Ortodoxe Române me-a readus în amintire plecările în vizite la Biserică surori a patriarhului Justinian. Venea preoțimea bucureșteană, tot personalul Administrației patriarhale și al Arhiepiscopiei Bucureștilor. Se făcea un Te-Deum în catedrală sau un polihroniu în holul mare al Patriarhiei. Venia și poporul din oraș.

Patriarhul Justinian lucra o lună de zile, personal, la pregătirea bagajelor: douăzeci, treizeci de geamantane cu daruri pentru biserică, ierarhi, profesori, etc. din Biserica unde mergea. Comanda din vreme geamantane, etichete speciale, vesminte, cărți, obiecte de cult, engolpioane, cruci pectorale, cruci de binecuvântare, etc., etc. Și el cu mâna lui le împacheta, făcea liste și, în fiecare geamantan așeza un inventar cu obiectele pe care le conținea și cu destinatarii lor. Cereva informații despre toți cei cu care se va întâlni. Nu uita pe nimeni. Intendentul palatului, părintele Nicanor Motroga, puțin cocoșat la trup, dar drept la suflet, sau un consilier, erau luați în delegație numai pentru a avea grijă de daruri și a fi la dispoziția patriarhului care ținea să le dea cu mâna lui, fiecărui din cei aleși a primi câte ceva, ca un bunic generos pentru care a da, era un act solemn, precum în tradiția noastră românească, pe care patriarhul o onora cu un simț anume al dăruirii. În multe părți ale țării noastre acest fapt al dăruirii e un adevărat ritual, care intră în componența unui anume ethos al relațiilor dintre oameni, caracteristic neamului nostru. Când se dă ceva, da cel mai mare și spune și anumite cuvinte solemne. Aceasta se vede mai ales la înmormântări și după aceea, dar nu numai.

Ritualul e același la orice dăruire mai deosebită. Tema aceasta ar trebui să fie cuprinsă în orice studiu de sociologie a comportamentului tradițional în viața poporului român.

Așadar, precum în vremea patriarhului Justinian s-au adunat și de data aceasta, în holul palatului patriarhal ierarhi, consilieri și funcționari din toate instituțiile centrale bisericești din București. L-am văzut și pe decanul Facultății de Teologie prof. dr. D. Popescu. Unii au alcătuit suita patriarhală până la Aeroportul Otopeni.

Ierarhi: Nestor de la Craiova, Calinic de la Argeș, Timotei de la Arad, Gherasim de la Vâlcea, Gherasim-vice de la Suceava, Justinian de la Maramureș, Eftimie de la Roman și Huși, Lucian de la Tomis, Epifanie de la Buzău. Și vicarii patriar-

hali, Teofan Sinaitul, Vincențiu Ploieșteanul și vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor Teodosie Snagoveanul, au însoțit de asemenea delegația până la aeroportul Otopeni.

După polihroniul din palatul patriarhal, P.F. Patriarh, delegația și participanții au intrat în catedrală pentru a cere binecuvântare de la Sf. Dimitrie din Basarabi, ale cărui moaște poartă de grijă capitalei României.

În sunetul clopotelor, delegația și numeroșii însoțitori au plecat spre aeroportul Otopeni. Aici, tot ca în timpul patriarhului Justinian, aștepta să facă onorurile protocolare Dl. Ilie Ponta ministru la Secretariatul de Stat pentru Culte. Atunci venea profesorul D. Dogaru sau d. Gheorghe Nenciu. În plus, acum, a venit și dl. consilier prezidențial Victor Opaschi.

Dar să ne întorcem la un mic amănunt, în legătură cu plecarea delegației Bisericii Ortodoxe Române spre Constantinopol. Turcii îl numesc astăzi Istanbul. Îmi amintesc că eram prin anii optzeci într-o delegație în Turcia, în frunte cu patriarhul Justin. Am făcut o vizită protocolară primarului Istanbulului. Acolo patriarhul Justin trebuia mereu în discuție numele de Constantinopol. Primarul s-a supărat și i-a atras atenția politicos, că numele orașului e Istanbul. Patriarhul Justin i-a replicat, calm, că oricum numele e tot grecesc. Istanbul e o corupere de la grecescul *Is tin polin*. Când se întrebau grecii: „Unde mergi?” — răspundeau: „La oraș”. „Is tin polis”. Acesta a devenit Istanbul. Apropierea fonetică e ușor de sesizat. Turcii nu știau grecește și au preluat numele din aceste conversații, crezând că au dat orașului lui Constantin cel Mare un nume turcesc.

Primarul n-a mai avut replică. S-a trecut la altceva.

Trebuie totuși să menționăm că patriarhul ecumenic se intitulează până astăzi „al Constantinopolului — Noua Romă”, și nu al Istanbulului! De altfel înainte de a se numi Constantinopol, vechea așezare de pe același loc se numea Bizanț, nume cu care Constantinopolul alternează în istorie în mod curent.

Avionul turcesc cu care am plecat din București a aterizat lin, ca acasă, pe aeroportul constantinopolitan. Ne așteptau chiar pe pistă doi mitropoliți. Hrisostom de Efes, al doilea în ierarhia constantinopolitană, și Gabriel de Colonia. Erau în civil. În Turcia uniforma clericală e permisă numai patriarhului ecumenic și vizitatorilor. Ceilalți ierarhi își pun dulamele și rasele numai la reședința patriarhală din Phanar și în bisericile în care slujesc. Pe stradă nu, și nici în alte locuri. Mai rău decât la noi sub comunism! Ni s-a explicat că decizia a venit de la Atatürk care a hotărât laicizarea statului, așa că a interzis și musulmanilor uniforme și fesurile roșii.

Am fost primiți în saloanele V.I.P. ale aeroportului, să nu ne prea vadă lumea. Eram în Turcia. Fără controale. Fără interogații. De altfel România are cu Turcia un acord consular care permite intrarea fără vize în ambele sensuri.

Ah mai fost de multe ori în Constantinopol. Chiar și în urmă cu trei luni am mai fost aici. (Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLAMADEALA
Mitropolitul Ardealului

Din nou despre drama minorității române din Ungaria

Conflictele etnice dintre unguri și români durează de zeci de ani și vor mai dura atâta timp cât ungurii evită să recunoască adevărul istoric. Prin pretențiile lor permanente ei urmăresc în mod subversiv mărirea teritorială a Ungariei care în prezent nu poate fi realizată prin forțe militare și atunci au găsit necesar să-și schimbe tactica. Se folosesc abuziv de minoritatea maghiară din România. Dacă până la al doilea Război Mondial au pus deschis problema revizitării Transilvaniei în prezent substratul revizionist este acoperit prin pretențiile minorității maghiare din România care depășesc legalitatea și pe care statul român nu le acceptă. De altfel ei sunt conștienți că nici o minoritate din Europa nu se bucură de atâta libertate politică și culturală ca maghiarii din România, dar prin dimensionarea pretențiilor caută pe de o parte dezmembrarea integrității teritoriale a României iar pe de altă parte boicotarea intrării României în organisme democratice internaționale.

În Ungaria locuiesc încă români. Mă întreb, în ce măsură principiul egalității civice a fost sau este aplicat obiectiv pentru minoritatea română. După primul Război Mondial în Ungaria trăiau aproximativ 250.000 de români concentrați în localitățile din jurul orașului Gyula. După statistica maghiară din 1990 ar mai exista în Ungaria aproximativ 4.000 de români. După o statistică românească din 1930 în Transilvania trăiau 1.353.276 maghiari și secui (în rândul seculilor sunt trecuți și românii secuizați), iar după statistica din 1992 trăiesc în România 1.627.000 maghiari (cifra în care sunt incluse toate persoanele care vorbesc limba maghiară, deci maghiari și secui). Fără comentarii cifrele vorbesc de la sine de care parte se poate vorbi de genocid etnic și cultural.

În cele două zile pe care le-am petrecut în vara aceasta în orașul Gyula și în împrejurimile lui, din informațiile primite de la diverse persoane mi-am dat seama care pot să fie cauzele tragediei minorității române din Ungaria. Nu este nimic aleatoriu, totul gândit și bine regizat pentru o eficiență asimilare.

În cazul căsătoriilor mixte întotdeauna s-a preferat etnicitatea maghiară și prin firea lucrurilor copiii născuți sunt maghiari și crescuți în spirit ma-

ghiari. În nici un caz nu se poate vorbi de reducerea natalității în rândul minorității române pentru că am găsit familii cu doi sau mai mulți copii. În special între cele două războaie mondiale, dar chiar și în prezent pentru că un român să poată exercita o profesie de necesitate publică era nevoie de maghiarizarea numelui cu scopul de a se forma o societate maghiară și omogenă, ca acela care și-a maghiarizat numele, prin aceasta se înglobează definitiv în corpul națiunii maghiare (S. Telkes).

Important de semnalat este lipsa asociațiilor și instituțiilor care să asigure identitatea românilor. În vara acestui an în mod arbitrar a fost desființată Uniunea Românilor din Ungaria, asociație cu tradiție, care de bine de rău mai stimula conștiința națională românească și înlocuită cu Mișcarea de Autogovernare a Românilor din Ungaria pe care nimeni nu a cerut-o. Românii nici nu cunosc sensul ei, aceasta fiind impusă nelegitim unei minorități discriminate.

Viața spirituală creștină se desfășoară în cele nouăsprezece parohii ortodoxe și una greco-catolică în regiunea Gyula și una ortodoxă la Budapesta. Aceste parohii până în anul în curs au fost deservite de un număr insuficient de preoți care săvârșeau în bisericile parohiilor serviciul divin prin rolație o dată sau de două ori pe lună. În acest an Episcopia Ortodoxă a Aradului, sub a cărei oblaeduire se află vicariatul din Gyula a trimis câțiva preoți misionari care să acopere necesitățile stringente din aceste parohii. Lipsa preoților a produs demolarea spiritului creștin-ortodox care se reflectă în pariciciparea credincioșilor în număr foarte mic la Sfânta Liturghie, înmulțirea numărului sectarilor și frecventarea de către unii enoriași a bisericilor maghiare.

În lista contradicțiilor flagrante cu normele europene ale drepturilor omului și drepturile minorităților se inscrie discrepanța între numărul mare de școli de toate gradele inclusiv universitare cu limbă de predare maghiară în România și penuria instituțiilor de învățământ cu limba de predare română pentru minoritatea română din Ungaria. În comuna Micherechi unde 96% din populație este

(Continuare în pag. a 6-a)

Dr. Coriolan Brad

SFÂNTA CUVIOASĂ PARASCHIVA

Învățătura Bisericii dreptmăritoare ne dă certitudinea că membrii Bisericii lupătoare întrețin legătura cu membrii Bisericii triumfătoare. Aceasta este legătura celor vii de pe pământ, cu sfinții care prin credința în Dumnezeu și umblând în călele desăvârșirii, s-au învrednicit să anticipat să guste din fericirea cea veșnică. Sfinții ascultă rugăciunile pe care credincioșii de aici li le adresează spre a mijloci la Părintele ceresc pentru ei, căci iubirea sfinților rămâne nestirbită, așa cum au dovedit-o în viața lor de pe pământ. Ei intervin la Dumnezeu pentru fiecare om în parte, oferind posibilitatea de a dobândi din nemărginita Lui bogăție de daruri. Ca urmare este de la sine înțelesă cinstirea sfinților, pe care Biserica luptătoare le-o aduce, mai ales în zilele de sărbătoare ce li s-au consacrate prin invocarea lor și prin aducerea aminte a desăvârșitului lor model de viață. Mărturie convingătoare de cinstirea sfinților sunt lăcașurile de închinare înălțate în numele lor, venerarea icoanelor și a moaștelor lor, prin care s-au săvârșit minuni, așa după cum ne atestă Părinții Bisericii. Cinstirea sfinților prilejuiește învierea evlaviei, precum și năzuința fermă de a le urma pilda lor de viață creștină.

În ziua de 14 octombrie a fiecărui an, Biserica noastră face pomenirea sfintei cuv. Paraschiva, „cea cu adevărat mare între femei și vas sfințit în vistieria Domnului Hristos”. Sf. cuv. Paraschiva s-a născut în satul Epivat din Tracia. Părinții ei, creș-

tinii dreptcredincioși, cu bună stare, au crescut pe fiica lor în frica de Dumnezeu, în dragostea față de Biserică și în iubirea după voia cea sfântă a lui Dumnezeu.

În vârstă de 10 ani fiind, a auzit în biserică cuvintele adresate de Domnul Hristos apostolilor

săi: „Cela ce voințe să vie după mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea sa și să-mi urmeze mie” (Matei 16, 24), prin care se exprimă condițiile (trei la număr), de îndeplinire cărora depinde posibilitatea de a-l urma pe Domnul Hristos. Aceste cuvinte din Sf. Evanghelie au avut un puternic ecou în sufletul acestei copilice care din acel ceas s-a decis să nu mai viețuiască pentru sine, ci numai pentru cei săraci și năpăstuiți. De repetate ori a schimbat hainele sale scumpe cu altele modeste și uzate ale fetelor sărace, fără să țină seama de muștrarea și de amenințările pe care părinții săi i le-au făcut pentru aceste fapte. În răvna ei nestăvilită pentru fapte de mlostenie și invocând pe Domnul Hristos, ea n-a putut fi înduplecată să renunțe la astfel de fapte nici prin asprele pedepse pe care părinții ei i le-au aplicat. Copila a renunțat la bunăstarea și traiul îmbelșugat oferite de casa părintească. A părăsit satul natal și s-a dus în cealaltă Constantinopolului. Aici și-a îmbogățit sufletul cu învățăturile culese de la monahii cu viață pioasă, căutând să trăiască în același mod ca ei.

În Constantinopol n-a stăruit mult timp. A trecut Bosforul și mergând apoi pe jos, a trecut prin Calcedon, spre a se duce în mănăstirea închinată Prea-Sfintei Născătoare de Dumnezeu, din Heracleia Pontului, unde a viețuit timp de 5 ani. Dorul ei fierbinte însă a fost să ajungă în

(Continuare în pag. a 4-a)

Prof. Petru Dumitrescu

Ecumenismul și Bisericile orientale

Alocuțiune rostită de Papa Ioan Paul al II-lea, în cadrul Audienței generale din 9 august 1995

Lectură: I Cor. 13, 4—7 (Imnul iubirii)

1. În materie de ecumenism, ceea ce Conciliul II Vatican afirmă, cu privire la relațiile dintre Bisericile orientale ortodoxe și Biserica catolică este deosebit de important: anume că actuala separație nu poate face să fie uitat lungul drum parcurs împreună, sub semnul fidelității comune față de patrimoniul apostolic. „Pe parcursul a mai multor secole, Bisericile din Orient și Occident au urmat, fiecare dintr-una, propria lor cale, unite cu toate acestea prin comuniunea frățească în credința și viața sacramentală. Scaunul roman intervenind, într-un acord comun, atunci când s-au iscat între ele diferențe în materie de credință sau de disciplină” (Unitatis redintegratio, n. 14). Pe parcursul acestei perioade a istoriei, Bisericile orientale au avut un mod propriu de a celebra și de a exprima taina credinței comune și de a urma disciplina. Aceste diferențe legitime n-au împiedicat de a accepta ministerul încredințat lui Petru și succesorilor săi.

(Continuare în pag. a 4-a)

Traducere și prezentare după „L'Osservatore Romano”, nr. 34 (2380) din 22 VIII 1995 de

Pr. prof. Dumitru Abrudan

1. În ansamblu, paragraful 1 are o formulare pozitivă. Excepție face aluzia papală la pretinsa îndreptățire a Scaunului Romei de intervenție unilaterală și autoritară în diferențele ivite între Orient și Occident, în materie de credință și disciplină. Este evident rolul coordonator și de superioritate rezervat de papă Scaunului pe care i-a venit rândul să șadă la acest sfârșit de secol XX.

Tot atât de jenant și descurajant pentru dialog teologic, ce se desfășoară, este și însușirea papală a acceptului de către Bisericile Orientului a „ministerului încredințat lui Petru și succesorilor săi”. Deci, numai lui Petru și succesorilor săi!

BIOETICA: dimensiunea axiologică a sa, ca suport moral pentru cercetarea științifică

S-a vorbit adesea de revoluțiile în domeniul medicinei. Și, pe bună dreptate, bioetica a apărut într-un context creat de aceste revoluții științifice. Pornind de la această constatare, unii au căutat să stabilească originile bioeticii în 1937, când era descoperită sulamida, urmată curând de penicilină (1946).

Însă adevărate probleme va pune a doua revoluție în medicină: descoperirea codului genetic. Sunt amintite astfel marile descoperiri din ultimele decenii: sistematizarea metodelor de experimentare a noilor medicamente pe voluntari bolnavi sau sănătoși, transplantul de organe și țesuturi, noile tehnici reanimatorii, continua luptă împotriva tumorilor, cu metode chimioterapeutice, chirurgicale și radioterapeutice, sfera vastă de vaccinuri împotriva marilor epidemii (tifos, variolă, poliomielită) și sfârșind cu perspectiva încă deschisă a luptei împotriva SIDA. Numai că toate aceste aspecte formează filonul terapeutic, hipocratic al eticii medicale.

Cu descoperirea metodelor complexe de inginerie genetică, ce aplică noile cunoștințe în domeniul embriologic și ginecologic, ducând la momentul procreației artificiale, medicina intră într-o nouă fază, în care consecințele nu sunt întru totul previzibile și unde etica medicală și deontologia devin insuficiente.

Ingineria genetică, deci posibilitatea transferării de gene sau porțiuni din codul genetic de la o celulă la alta și chiar între specii diferite, a creat o stare de alarmă. În aceeași perspectivă, s-a întrevăzut posibilitatea creării „bombei biologice”, mult mai puțin costisitoare decât cea nucleară și cu minime posibilități de control. Etica medicală nu poate aborda aceste probleme ale unor posibile catastrofe ce ar afecta umanitatea în întregime sau întreaga biosferă.

„Medicina predictivă”, ocupându-se cu prospectiva genomului uman, va putea cunoaște codul genetic al omului și structura patrimoniului ereditar al oricărui individ. Aceasta ar putea avea efecte po-

(Continuare în pag. a 4-a)

Ierom. Iuvenalie Ionașcu

Prof. Ion Bria
Geneva

(Urmare din pag. 1)

la o conferință pan-ortodoxă, aceea care duce dialog teologic cu Biserica romano-catolică.

Șoferii mașinilor în care suntem imbarcați sunt turci. Musulmani. Mitropolitul Gabriel de Colonia vorbește cu șoferul turcesc. Îl cunosc pe mitropolit de mult. A mai îmbrăntit și se plânge de neplăceri la inimă. Cu ani în urmă ne-a condus pe Patriarhul Justin, pe mitropolitul pe atunci Teoctist și pe mine, la Efes, la Pergam și în alte localități biblice din care acum au rămas doar amintirile. Ici și colo niște ruine. Acum și numele orașelor au fost schimbate. Dinspre aeroport spre oraș mergem pe malul Mării Marmara. O mare plină de vapoare, vaporaze, bărci. Pe mijlocul mării spre Bosfor și din Bosfor.

Apar zidurile vechiului Constantinopol. Când pe stânga (mai ales), când pe dreapta. În stânga, undeva mai în fund e celebra închisoare Edicule, unde a fost decapitat Constantin Brâncoveanu, cei patru fii ai săi și ruda sa Ianache.

Am intrat în Constantinopol. Vedem multe moschei. Toate seamănă cu Sfânta Sofia care, după cucerirea Constantinopolului a fost îndată transformată în moschee. După aceea, până azi, turcii n-au mai putut depăși stilul Sfintei Sofii, în zidirea de moschei. Au adăugat doar minaretele. În jurul Sfintei Sofii sunt patru. Călătorul ortodox neavizat vede peste tot Sfânta Sofia. Foarte aproape de Sfânta Sofia e moscheea albastră. Și ea, în același stil, cu aceeași cupolă bizantină imensă.

Sfânta Sofia se poate deosebi de celelalte prin două „semne particulare”: are în jur patru minarete, așezate geometric în jurul ei, în cele patru colțuri, și are pe afară o culoare stacojie. Și nu e prea îngrijită. Gloria de altă dată a Bizanțului e lăsată parcă anume să apună mereu, deși în anii trecuți am văzut în interior schele imense. S-au mai descoperit niște mozaicuri pe care, în timp, turcii le-au acoperit cu var sau le-au mascat cu texte din Coran.

Oricum, cine vrea să-și facă măcar o idee despre ce a fost Bizanțul, trebuie să intre în Sfânta Sofia, jos și la balcoane, și să nu se grăbească.

Ajungem cu mașina la locul de unde începe **Cornul de Aur**, intrând din Marea Marmara care delimitează Fanarul de restul orașului. Pe aici, pe undeva, a fost palatul în care a fost ținut ostatic Dimitrie Cantemir. Astăzi e o ruină.

Odinoară Fanarul era cartierul grecilor bogați. De aici au venit la noi, pe punți grele, fanarioții, domnitori ortodocși, dar care trebuiau să-și refacă punga de cum ajungeau la București sau la Iași. Câțiva dintre ei au făcut și lucruri bune, au zidit biserici și mănăstiri, și au fost constructivi în cultură. Mai ales grecească însă. Norocul a fost că românii au știut să se apere și, la momentul potrivit, să se debaraseze de ei, și să-și aleagă domni pământeni. Revoluția lui Tudor Vladimirescu a pus capăt domniei fanarioților. Dar aceasta l-a costat capul.

Astăzi Fanarul e un cartier mizerabil, murdar, fără monumente, fără stil, cu străzi înguste, fără nici o geografie coerentă. Înghesuit. Coerentă e doar lipsa de coerență.

Patriarhia ecumenică, ceea ce a fost odinioară Marea Biserică, e o înghesuială de construcții pe lângă care poți trece fără să-ți atragă atenția. Până mai anii trecuți era doar o singură casă în fața bisericii Sf. Gheorghe. Un grec bogat a mai construit o clădire, cu intenția de a salva ceea ce se mai putea salva, un rest de grandoare mai mult simbolică, sub un mal gata să se răstoarne în orice clipă.

Poarta din față e închisă. Acolo, în cadrul porții cu acoperiș de zid, a fost spânzurat de turci un patriarh al Constantinopolului.

De atunci poarta n-a mai fost deschisă. Se intră în curtea mică a Patriarhiei printr-o ușă pe stânga și printr-un tunel de control ca pe aeroporturi, de teamă că cineva ar intra cu arme. În curtea lipsită de orice geografie, se intră numai cu piciorul. Mașinile n-au cum intra. De altfel se și urcă vreo zece scări de piatră.

Intram pentru câteva momente în biserica Sf. Gheorghe. Așa e ritualul. Ne conduc doi diaconi mărunti. Un al treilea e ceva mai înalt de un metru. Parcă au fost aleși anume să exprime și ei dezastrul Marii Biserici! De la Sfânta Sofia la această biserică de cartier, destul de mică, e o distanță ca de la cer la pământ.

Apoi urcăm în noua clădire a Patriarhiei, precum am spus mai înainte, darul unui grec bogat și generos. Acolo, pentru vreo douăzeci de minute ne vom întreține cu S.S. Patriarhul Bartolomeu I, volubil, zămbitor, bucurat de întâlnirea cu noi. Ne cunoaștem de mult, de prin anii '70 când ne-am întâlnit la Geneva. Cred că S.S. era pe atunci numai diacon.

Capii de Biserică au fost însoțiți spre Patmos de ierarhii care au pregătit în septembrie 1995, la Volos în Grecia, **Mesaful** ce urma să fie semnat în Patmos de către întâi stătorii Bisericii Ortodoxe. Patriarhul nostru a fost însoțit de către Mitropolitul Antonie al Transilvaniei, Crișanei și Maramureșului, de mitropolitul Moldovei și Bucovinei Danil, și de Pr. Prof. Constantin Coman de la Facultatea de Teologie din București. Drumul cu avionul a fost până la Constantinopol.

Întâlnirea din Patmos a fost convocată de Patriarhul Constantinopolului Bartolomeu I din două motive: mai întâi pentru că se luase mai de mult hotărârea ca, **din timp în timp**, capii Bisericii Ortodoxe să se întâlnească pentru a evalua împreună problemele care preocupă Ortodoxia astăzi, relațiile interconfesionale, dialogurile teologice în vederea refacerii unității Bisericii creștine, și alte probleme care preocupă umanitatea în vremea noastră și care nu pot lăsa indiferentă Biserica Ortodoxă.

În al doilea rând, convocarea la Patmos a patriarhilor și a conducătorilor de Biserică Ortodoxe a avut, în acest moment, și un motiv în plus: s-au aniversat 1900 de ani de la scrierea **Cărții Apocalipsei** de către sfântul evanghelist Ioan, numit și Teologul, carte care a fost scrisă chiar în insula Patmos, sub inspirație divină, în anul 95 d.Hr. Sf. evanghelist Ioan, a fost exilat în insula Patmos în vremea împăratului Dioclețian, pentru că predica învățătura creștină.

Apocalipsa este o carte istorico-profecică și cu ea se încheie Sf. Scriptură a Noului Testament. Partea istorică ne dă informații despre organizarea Bisericii creștine la sfârșitul secolului I. Aflăm astfel, din textul Apocalipsei, că în acea vreme erau deja organizate comunități creștine la Efes, Smirna, Pergam, Tiatiara, Sardes, Filadelfia și Laodicea, în Asia Preconșulară care își avea capitala în Efes, comunități cărora li se adresa Sf. Evanghelist Ioan. Istoric presupun că Apostolul și-a trimis cartea sub formă de scrisoare tuturor acestor Biserici — desigur multiplicată manual —

prin curier, dar o analiză mai aprofundată a ei ne arată că a fost, de fapt, adresată tuturor creștinilor din vremea aceea, ca și celor ce vor mai trăi până la sfârșitul lumii. Acesta este și motivul pentru care a fost acceptată în lista cărților canonice ale Noului Testament.

Partea profetică a Apocalipsei se referă la sfârșitul lumii, prevestind ca la un moment dat vor veni vremuri grele — de aici și termenul de **vremuri apocaliptice** — dar acestea vor fi urmate de un final fericit, de un „**cer nou și un pământ nou**”, de biruința binelui asupra răului, de biruința asupra nedreptăților și a morții, de biruința Celui ce este „**Alfa și Omega, cel dintâi și cel de pe urmă, începutul și sfârșitul**” (Apoc. XXXI, 13).

Sa ne punem întrebarea: **ne spune Apocalipsa când va fi sfârșitul lumii?**

Și da și nu. Da, în sensul că ni se indică anumite semne care vor prevesti apropierea sfârșitului lumii. A se vedea ev. Matei XXIV, Marcu XIII și Luca XXI. Nu, în sensul că nu se arată o dată precisă. De altfel acest lucru e în spiritul afirmației scripturistice, că momentul sfârșitului nu-l cunoșc nici îngerii (Matei XXV, 36), ci numai Tatăl Cel din ceruri. E de la sine înțeles că Dumnezeu n-a dorit să ne comunice data exactă a sfârșitului. Acest lucru ar fi dus, la apropierea vremii, la o destabilizare generală, la stări de spirit și acțiuni dictate de disperare.

Se știe că unii sectanți, mai vechi și mai noi, au scotit împlinirea de mari date rotunde, ca timpul sfârșitului. Prin unele părți ale lumii, printre cei care au crezut în aceste termene, s-au petrecut lucruri teribile. Unii și-au vândut sau și-au împărțit toate bunurile, s-au îmbrăcat în cămăși albe și au ieșit să aștepte sfârșitul. Au rămas nu numai dezamăgiți, ci și săraci, și au plătit toată viața prețul naivității și al ascultării de unii conducători sectanți.

Să sperăm că aceste lecții ale trecutului vor fi învățate de minte pentru cei ce ar fi tentați să facă la fel în momentul când vom ajunge în anul 2000. E de așteptat ca unii sectanți să provoace totuși panică și la încheierea acestui al doilea mileniu creștin.

Cu prilejul întâlnirii Întâi Stătorilor ortodocși din Patmos nu s-au pus probleme de interpretare a Apocalipsei. În momentul de față teologia marilor confesiuni creștine, Ortodoxia și Catolicismul, în parte și Protestantismul, și-au definit cu exactitate felul cum trebuie interpretată Apocalipsa. Poate doar de la unele secte să mai vină unele surprize dar acestea sunt în mare parte datorate lipsei de pregătire teologică, simbolismului unor exegeze scoase din context, metode care încă mai caracterizează „teologia” unora dintre secte. Dacă n-ar fi așa, aceste secte nici n-ar exista.

Spușeam mai înainte că, în vederea întâlnirii de la Patmos, o comisie de ierarhi-teologi s-a întâlnit în localitatea Volos din Grecia și a stabilit un text-cadru pentru a sta la dispoziția capilor Bisericii Ortodoxe. Acest text a fost prezentat în Patmos și a fost supus discuției capilor de Biserică și însoțitorilor lor. Am luat și eu parte la discuții. Voi reveni mai departe asupra lor.

Trebuie să spun că, de fapt, delegația noastră, ca și celelalte delegații, a participat la două Simpozioane pe parcursul aceleiași călătorii. Am sosit cu avionul la Constantinopol, am făcut o vizită Patriarhului Ecumenic, am participat la o recepție la **Ciragan Palace Hotel** din Constantinopol și, de acolo, am mers direct în port și ne-am imbarcat pe un vapor, „**Preveli**”. În dimineața următoare a început pe vapor Simpozionul internațional cu tema „**Apocalipsa și mediul inconjurător**”, cu multe sute de participanți din toată lumea, din toate confesiunile și religii.

În a doua noapte am ajuns în portul Kusadasi (fostul Efes). În portul Kusadasi, noi, ortodocșii care mergeam la Patmos, am părăsit Simpozionul cu tema „**Apocalipsa și mediul inconjurător**”, și ne-am imbarcat pe vaporul „**Alexander**”, un adevărat palat plutitor. Se pare că a aparținut lui Onasis, construit pentru fiul său Alexander, mort într-un accident aviatic. E un vapor care întreține multe din hotelurile de lux din lume. Cu acest vapor am ieșit din apele turcești și am intrat în apele grecești, salutați de multe vapoare militare, cu salve de tun și cu personalul aliniat pe punți. Să nu se uite că Patriarhul Ecumenic Bartolomeu este de origine grec și grecii îi acordă cele mai mari onoruri, onoruri de stat.

O zi și o noapte, lăsând în urmă Marea Marmara și Dardanelele, s-a călătorit printre nenumărate insule ale Mării Egee, spre Patmos. În dimineața de 23 septembrie am ajuns în Patmos. Erau prezenți în port membri ai Guvernului grec, printre ei domnul Papandreu, Ministrul Culturii, Educației și Cultelor, fiul primului ministru Andreas Papandreu, muzică militară, și toți episcopii și mitropoliții din insulele care aparțin canonic de Patriarhia din Constantinopol. Acolo, printre cei care ne așteptau am avut surpriza să-l găsim și pe Părintele Vasile Mihoc, profesorul nostru de Noul Testament de la Sibiu, venit de la un Congres din Atena. Am avut de asemenea surpriza să-l găsim și pe fostul meu coleg de doctorat Apostolos Dimelis, astăzi mitropolitul de Rodos.

Din port, toți ierarhii au urcat până la un loc cu mașini, iar de acolo pe jos, până în vârful muntelui, în localitatea Hora, unde se află Mănăstirea „Sf. Ioan Teologul”. Patmosul e o insulă muntoasă și uscată. Rar să vezi un grup de copaci sau o pașiște verde. La Mănăstire s-a oficiat un Te-Deum și s-a rostit un cuvânt de primire de către episcopul Isidor de Trallea, exarh patriarhal local. În dimineața următoare s-a oficiat o slujbă în biserică „Sf. Feocioare” din Hora, singura localitate mai mare, și apoi s-au început lucrările în Biblioteca Mănăstirii „Sf. Ioan Teologul”.

Mănăstirea aceasta, așezată efectiv pe vârful muntelui — probabil apa se pompează de undeva de jos — e un adevărat miracol. E o cetate, construită de cruciați, cu ziduri împrejmuitoare de peste douăzeci, treizeci de metri, cu creneluri și metereze. Odată intrat în ea, prin niște porți înguste, se intră într-un adevărat imperiu al scrișilor, al bolților joase și al nișelor semiovale. Probabil respectând geografia locului, parcă nici o cameră nu este la același nivel cu celelalte. Ca să ajungi într-o cameră, în trapeză, în biserică, în bibliotecă sau în chilii, trebuie neapărat sau să urci, sau să cobori, mereu cu capul plecat, prin coridoare joase și înguste, multe neluminate, deși electricitatea a pătruns și acolo. E folosită însă cu economie. Scările sunt peste tot din piatră naturală, foarte rezistentă.

PATMOS — Insula Apocalipsei

În bibliotecă numai cărți vechi grecești, legate în piele. Am avut bucuria să descopăr un raft de cărți tipărite în Țara Românească pe vremea binecredinciosului voievod Constantin Brâncoveanu, în limba greacă, deci înainte de 1714. Cum vor fi ajuns acolo, n-a putut nimeni să-mi spună. Se știe că domnia lui Brâncoveanu, 1688—1714, a fost o domnie fără războaie și că țiparul a cunoscut pe vremea lui o dezvoltare deosebită, ca și arhitectura care s-a definit chiar într-un stil brâncovenesc.

M-am bucurat mult să găsesc în Patmos, într-o citadelă dintre cele mai curioase, parcă pe vârful lumii, urme brâncovenesti. Dar tot acolo, cu cărțile tipărite de el în mână, mi-am reamintit de îndată că numai cu câteva zile în urmă, pe drumul de la aeroportul Istanbulului spre Fanar, am trecut pe lângă Edicule, fortăreața în care acest domn al culturii a fost decapitat de turci în anul cel mai barbar. Cărțile pe care le aveam în mână m-au mângăiat totuși. Brâncoveanu al culturii n-a murit. Și mi-am adus aminte, bineînțeles, și de mănăstirea Sâmbăta. Sâmbăta noastră transilvăneană. Sâmbăta lui Brâncoveanu. Sâmbăta mitropolitului Nicolae Bălani!

Sâmbăta mea!

Brâncoveanu, deși asasinat, trăiește! Se știe că Jean Calvin, după ce l-a ars pe rug pe Miguel Servet, a ridicat pe locul acela un obelisc pe care, el sau urmașii lui, au scris: **Erravi!** Am greșit. Turcii n-au făcut încă aceasta pe locul unde l-au decapitat pe Brâncoveanu și pe cei patru copii ai lui: Constantin, Radu, Matei și Ștefan!

Dar să revenim în bibliotecă din Mănăstirea „Sf. Ioan Teologul”. Acolo au început lucrările întâlnirii patriarhilor.

Se anume s-a petrecut?

S-a analizat punct cu punct **Documentul** pregătit la Volos, în Grecia. El este intitulat: „**Mesaful întâi stătorilor Bisericii Ortodoxe**”, și este datat 26 septembrie 1995. Deși îl vom publica în întregime, când ne va parveni în traducere oficială versiunea originală din grecește, voi încerca să rezum foarte pe scurt acest Mesaful.

El nu se referă, bineînțeles, la probleme legate de Cartea Apocalipsei, ci la unele din problemele care preocupă Biserica Ortodoxă în vremea noastră. Și nu se fac analize largi, ci doar enunțuri, deoarece problemele sunt în general cunoscute. Importantă este evocarea lor și propunerea lor pentru meditația Bisericii și nu numai a celor Ortodoxe. Iată mai departe conținutul lui rezumat pe capitole, așa cum e conceput în original:

1. Mai întâi se adresează un salut tuturor Bisericii, din locul în care Sf. evanghelist Ioan a primit descoperirea Apocalipsei. De altfel cuvântul însuși de **Apocalipsa** înseamnă **descoperire**, **revelație**, iar în cazul cărții, denumirea a devenit substantiv propriu, nume de carte.

2. Mesaful constată că lumea trece astăzi prin vremuri critice. Apostazia, zeificarea oamenilor, adesea sacrificarea oamenilor și a creației, criza credinței — toate acestea pot caracteriza epoca drept „**apocaliptică**”, dar aceasta nu înseamnă sfârșitul lumii. Biserica trebuie să propovăduiască pe Hristos, să sprijine progresul umanității, pacea și frăția între popoare. Se face un **Apel** către cei care dețin puterea, către cei din zonele de conflict, ca să promoveze pacea, adevărul și dreptatea în lume.

3. Mai departe se condamnă **naționalismul agresiv și fanatic**, pentru că el duce numai la diviziuni și ură între popoare, nu la pace și înțelegere. Se cere respectarea particularităților religioase și culturale ale popoarelor, a libertății și a demnității persoanei umane, și a minorităților.

4. Se anunță celebrarea panortodoxă a jubileului creștin de 2000 de ani de existență, când se vor face rugăciuni ca Dumnezeu să fie preamărit „**în toate lucrurile**”.

5. Se evocă unele evenimente din ultimul secol și, mai ales, persecuțiile suferite de Bisericile Ortodoxe. Sângele vărsat leagă pe martirii epocii noastre, de martirii veacului apostolic.

6. Se evocă și unele aspecte pozitive din ultimul secol al celui de-al doilea mileniu: redescoperirea învățăturilor Sf. Părinți, redescoperirea conștiinței misionare, înflorirea vieții monahale, dialogul rodnic cu curentele filosofice contemporane și cu știința. Acest lucru, apreciem noi, e foarte important, deoarece se afirmă colaborarea cu știința, neexistând motive de despărțire de ea.

7. **Dialogurile teologice** multilaterale între confesiuni sunt o dovadă a vieții active a Bisericii, în **căutarea unității pierdute**. În **Mișcarea ecumenică**, Ortodoxia s-a impus printr-o prezență activă, începând mai ales din 1961 când, pe lângă primele Biserici care au aderat la Mișcarea ecumenică, au aderat și restul Bisericii, inclusiv Biserica Ortodoxă Română.

În acest domeniu însă, **Mesaful** Patriarhilor observă că „**din nefericire, criza și deviațiile din ultima vreme din Mișcarea ecumenică, impun Bisericii Ortodoxe datoria de a rezista acestor deviații și de a promova tradiția autentică a Bisericii**”.

E vorba de promovarea **hironomiei femeilor**, de folosirea **limbajului zis inclusiv**, adică denumirea lui Dumnezeu la feminin, de **admiterea homosexualității și a lesbianismului**, și de alte devieri de la adevărata doctrină și moralitate creștină, devieri promovate în Mișcarea ecumenică mai ales de către cultele protestante și neoprotestante (secte). Acestea sunt admise de Mișcarea Ecumenică fără discernământ și fără nici o motivare teologică. Ele au apărut în Mișcarea ecumenică, ca urmare a presiunii unor grupuri lipsite de orientare teologică, și mănate mai ales de pretenții de democratizare și liberalizare, în ciuda și în afara doctrinei creștine, în care nu asemenea principii sunt orientative, ci revelația, adică învățătura Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții.

De fapt, **Mesaful patriarhilor** dă, prin declarația pe care o face, un avertisment, dacă nu chiar un ultimatum Mișcării Ecumenice. Aceasta, dacă va rămâne în continuare în mrejele acestor „teologii” care, fiind mai ales sociologi improvizati și politicieni dezorientați, nu au nimic cu teologia, va face ca Biserica Ortodoxă să-și reconstruiască participarea la ecumenismul practicat de **Consiliul ecumenic al Bisericilor de la Geneva**. Acest lucru s-a discutat mult la Volos, unde s-a pregătit Mesaful. Evident, Ortodoxia nu va renunța la **Ecumenism**, adică la ideea reunificării Bisericii, dar nu va putea accepta **deviațiile** nu numai de la adevărul ecumenism, ci chiar și de la creștinismul biblic original. Va căuta o reorientare spre un ecumenism corect, adevărat, biblic.

Mai departe **Mesaful patriarhilor** se referă critic la alte două probleme care tulbură viața creștină contemporană. Citez: „**De asemenea considerăm că uniaticismul și prozelitismul sunt obstacole serioase în calea progresului dialogului cu**

romano-catolicii și cu protestanții”. E o declarație scurtă, dar foarte importantă.

Documentul de la Balamand, care a definit relațiile dintre romano-catolici și ortodocși, a stabilit că **uniaticismul** nu e metoda cea bună a realizării unității dintre cele două Biserici. El a fost un abuz și o siluire la vremea apariției lui, în sec XVII—XVIII, iar mai apoi, se știe, uniaticismul a fost integrat definitiv și total în romano-catolicism, având acum **toate dogmele catolice**. Ritul a mai rămas oriental, dar ritul nu e problemă de credință.

Ori, în ciuda acordului de la Balamand, capii Bisericii ortodoxe au constatat că uniaticismul este în continuare agresiv și revendicativ ca **uniaticism**, împiedicând dialogul dintre ortodoxie și Catolicism în spiritul **Documentului de la Balamand**. Se știe că, în vara care a trecut, Ortodoxia a reanalizat la Constantinopol **Documentul de la Balamand** și l-a menținut integral. Ba chiar, la cererea Bisericii Greciei, în special, el va fi completat printr-o nouă analiză a raporturilor Ortodoxiei cu uniaticismul, mai aspru probabil. Întrunirea va fi organizată în 1996. Cardinalul Cassidy mi-a spus în Patmos că Biserica romano-catolică a acceptat această nouă întâlnire, probabil ultima pe tema uniaticismului, după care se va re-lua dialogul propriu-zis ortodoxo-catolic, dacă discuțiile asupra uniaticismului se vor termina și dacă se va renunța la prozelitismul exercitat prin această Biserică.

De remarcat faptul pozitiv că, în ultima vreme, Biserica catolică orientală, unită cu Roma, a renunțat la principiul **restitutio in integrum** ca o condiție a dialogului cu Ortodoxia. E o atitudine realistă și remarcabilă și, un punct pozitiv în desfășurarea dialogului dintre cele două Biserici. Un punct negativ rămâne cererea acestei Biserici unite ca, la noi în România, Parlamentul să rezolve diferențele cu ortodocșii. Ortodocșii consideră că Decretul 226/1990 este suficient pentru aceste reglementări. O altă reglementare ar putea genera noi tulburări și blocarea dialogului.

1. Ultimele aspecte ale relațiilor cu uniaticismul sunt, în unele Biserici, dramatice. Spre exemplu în Cehia și Slovacia, Mitropolitul Dorotei a prezentat situații conflictuale zguduătoare. Au fost ocupate prin violență biserici, au fost luate proprietăți, s-au petrecut chiar confruntări fizice și, toate, lipsite de orice considerație față de ortodoxie.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române a comunicat celorlalte Biserici Ortodoxe că la noi se încearcă o reconciliere, că există bunăvoință teoretică, dar că se continuă și unele acțiuni agresive și prozelitiste, acțiuni de ocupări de biserici și acolo unde nu există un număr suficient de uniți, apoi primirii de preoți ortodocși caterisiți care sunt integrați în Biserica unită, ceea ce este evident o acțiune prozelitistă cu intenții destabilizatoare. Bisericele Ortodoxe surori au fost informate că între Biserica Ortodoxă și cea unită din Transilvania, s-a convenit să se alcătuiască, de ambele părți, comisiile de dialog local. În vederea începerii acestui dialog, Biserica Ortodoxă a cerut ca o condiție prealabilă pacificarea relațiilor dintre cele două Biserici și așezarea lor pe temelii oneste și realiste. S-a cerut astfel:

A. Biserica unită să țină seama, în ceea ce privește situația numerică a credincioșilor uniți, de ultimele statistici. Se știe că ultimul Recensământ de acum un an a arătat că în România există 228 337 de uniți și nu un milion jumătate-două milioane, cum pretind unii, scoțind și toți morții, sau având în vedere situații de mult modificate.

B. Biserica unită să renunțe la procesele deschise în tribunale pentru recuperarea de biserici. Acest lucru să se facă prin bună înțelegere, prin referendum-uri locale care să fie respectate de ambele părți.

C. Biserica unită să renunțe la ocupările de biserici prin violență și amenințări, prin comenzi-uri aduse din alte localități și prin atragerea ortodocșilor la uniaticism prin oferirea de bunuri materiale sau promisiuni de astfel de avantaje, făcute mai ales prozelitilor. De altfel, după cinci ani de așteptare ca apartenențele să se limpezească și să se definitiveze, Sinodul mitropolitan al Transilvaniei, Crișanei și Maramureșului a hotărât la 2 iunie 1995 — întruși la Oradea, în prezența P.F. Patriarh Teoctist — să fie caterisiți preoții care trec de la ortodoxie la uniaticism, ca apostatați, potrivit Sfintelor canoane.

D. Ambele Biserici, — s-a mai hotărât între ele — să înceteze calomniile prin presă împotriva celeilalte Biserici și a conducătorilor ei, pentru a se pregăti climatul unui dialog posibil.

De rezultatele acestei înțelegeri din România va depinde mult hotărârea care se va lua în Dialogul teologic dintre Biserica Ortodoxă și Biserica romano-catolică în anul viitor. Să sperăm că ne vom întâlni în anul viitor cu rezultate bune.

Altfel, problema uniaticismului va mai crea probleme dialogului dintre cele două Biserici.

Protestanții, de fapt neoprotestanții — dar toți intră în aceeași familie — sunt avertizați în **Mesaful** din Patmos că prozelitismul pe care îl desfășoară nu poate fi acceptat de Bisericele Ortodoxe și că, acest prozelitism va genera mereu conflicte inutile.

8. **Mesaful** patriarhilor atrage atenția, în capitolul 8, asupra **sfîntenției vieții**. Condamnă crima de orice fel, și avorturile, lipsa de respect față de libertatea oamenilor, distrugerea naturii prin abuzurile ecologice.

9. Ortodoxia își declară responsabilitatea față de întreaga **Oikumene**, față de întreaga lume, persoane și popoare, care au dreptul la libertatea pentru care Hristos și-a vărsat sângele (Apoc. 5, 9).

10. La sugestia Patriarhiei Ecumenice data de 1 septembrie din fiecare an va fi ziua de rugăciune pentru protecția mediului inconjurător. Se adresează un **Apel** în acest sens întregii omeniri. Natura trebuie iubită și ocrotită.

11. Sfânta Euharistie trebuie să fie centrul și criteriul întregii vieți în Hristos. Fiecare Liturgie, oficiată sub conducerea sau în numele episcopului canonic local, constituie axa și criteriul vieții Bisericii și al mântuirii.

12. **Mesaful** patriarhilor își îndreaptă privirea spre **Mileniul următor**. Realizările științei în toate domeniile mai ales în biologie, aduc cu ele rezultate incredibile, dar și pericole, se constată în **Mesaful**. Biserica nu poate rămâne indiferentă față de aceste pericole în perspectivă, care violentează creația, manipulând-o spre zone anarhice, și periclităzând supraviețuirea persoanei umane ca „chip al lui Dumnezeu”.

13. În domeniul schimbărilor politice, Biserica Ortodoxă rămâne fermă la **principiul neamestecului**

(Continuare în pag. a 3-a)

Cine își uită eroii, nu-și merită libertatea

Sfânta Liturghie — Marea Iubire (XXI)

— TAINĂ ȘI COMUNIUNE —

La invitația Prefecturii Brașov și a O'cial'tă-ților din com. Șercăița, jud. Brașov, I.P.S. Mitropolitul Antonie a participat. Duminică, 1 octombrie 1995, la sfârșitul monumentului eroilor, din această localitate, căzuți la datorie în primul și al doilea război mondial. Cu acest prilej, I.P.S. Sa a rostit cuvântarea ce se publică în prezentul număr.

Am răspuns cu bucurie invitației de a fi astăzi împreună cu Dv. aici în Șercăița, pentru a omagia pe eroii acestui sat căzuți în primul și în al doilea război mondial, cărora le-ați ridicat acest frumos monument.

Ei s-au jertfit pentru Patrie. Pentru a apăra ființa Patriei. Granițele ei. Libertatea ei. Libertatea noastră. Viitorul Patriei. Viitorul nostru. Sânta Scriptură ne spune că nimic nu este mai important, mai valoros, mai sfânt, mai jertfelnic, mai eroic, decât să-și dea cineva viața pentru aproapele său. Și într-adevăr: ce poate fi mai generos, decât sacrificiul suprem pentru altul, pentru frații de un sânge, de o credință, pentru părtășia la aceeași genă, la aceeași istorie, la același destin, la aceeași limbă!

De ce e mare și sfântă și neîntrecută de nimic jertfa supremă pe câmpul de bătaie? Pentru că pe pământ avem o singură viață și, numai pentru cea mai importantă cauză, suntem îndreptățiți și chemați să ne sacrificăm cel mai mare bun pe care ni l-a dat Dumnezeu, adică viața! Acest sacrificiu l-au făcut eroii. Și, o spun încă o dată, nu s-au sacrificat pentru ei, pentru că ei au plecat. S-au sacrificat pentru cei care au rămas, părinții lor, frații lor, copiii lor. Aceștia au rămas să se bucure de roadele sacrificiului lor și, îndeosebi, de viața în libertate, de stăpânirea asupra pământului strămoșesc, de înlăturarea pericolului căderii sub robie străină.

Iată de ce recunoștința față de eroi este și trebuie să fie veșnică. Ei nu trebuie uitați niciodată. Cine își uită eroii, nu-și merită libertatea. Cine își cinstește eroii face dovadă recunoștinței față de ei. Eroii ajung în fața Tronului dumnezeesc și sunt martorii noștri înaintea lui Dumnezeu că niciodată n-am voit altceva, luptând, decât să ne apărăm ce a fost al nostru, pământul, limba, obiceiurile, dreptul de a ne agonisi pâinea cea de toate zilele în libertate, dreptul de a trăi frumos, în pace cu toată lumea și cu Dumnezeu.

Noi, românii, n-am avut întotdeauna în istorie liniștea pe care ne-am dorit-o, și pe care am meritat-o. Pentru că noi n-am răvnit niciodată pământul altora. N-am dus niciodată vreun război de cucerire a pământului altora. Și chiar când am trecut peste hotare străine, am făcut-o nu pentru a rămâne acolo, ci pentru a ne asigura libertatea pământului nostru. Am ajuns până la Stalingrad, dar numai pentru a ne asigura Basarabia noastră, care fusese abuziv cotoplită de două ori în istorie. Și cine nu știe că Basarabia e pământ românesc din moși-strămoși, parte d.n. Moldova lui Ștefan cel Mare și Sfânt care pe Nistru și-a așezat cetățile de apărare: Cetatea Albă, Tighina, Soroca, Hotinul, deși români sunt și dincolo de Nistru, până la Bug și mai departe.

Și mai avem și azi un dor neîmplinit. Silinții care mai sunt practicate și astăzi, în ciuda dreptății de toți cunoscută, fac din Basarabia un stat rupt de Țara Mamă, cu care a fost una până în 1918. Biserica din Basarabia e și astăzi sub ocupație rusească. Există însă și un Dumnezeu al românilor. Ne va face dreptate. Să nu avem nici o îndoială. Lanțurile din 1940 și 1944, și cele de azi în ceea ce privește Biserica, lanțuri care mai apără încă Pactul Molotov-Ribentrop, vor trebui să cadă și Basarabia va fi din nou românească.

Ne-am dus apoi până în munții Tatra și până la Budapesta. Am cucerit Budapesta.

Am cucerit Budapesta de două ori în istorie, dar nu cu intenția de a rămâne în ea, ci odată pentru a împiedica instaurarea comunismului lui Bela Kun acolo, iar a doua oară, în al doilea război mondial, pentru a ne asigura întoarcerea la trupul Țării la ceea ce era al nostru: Transilvania răpită prin Diktatul de la Viena din 1940.

Eroii ne-au binecuvântat în 1918 cu reintregirea Țării. Basarabia, Bucovina și Transilvania au intrat între granițele firești ale României, așa cum fuseseră ele una în vechiul regat al Dacilor, strămoșii noștri, și în Dacia Felix romana, locul și timpul în care din daci și din romani s-a plămădit poporul român.

Durăm în istorie de aproape 2000 de ani și vom fi nemuritori pe acest pământ al nostru, atâta vreme cât va mai fi viață pe Terra.

S-au sacrificat vieții multe și în primul și în al doilea război mondial. Inscripțiile de pe acest monument ne arată ce mulți eroi au existat numai din acest sat. De toți aceștia ne aducem aminte azi și. Troita aceasta e semnul că inimile noastre sunt în unitate cu cei plecați, în speranța că jertfa lor a fost bineplăcută lui Dumnezeu și roditoare pentru noi și pentru Țara noastră românească.

Exemplul lor să fie viu și purerea graitor pentru noi. Ne-a dat Dumnezeu o Țară frumoasă și mănoasă. Să facem doar o simplă comparație cu țările acoperite de nisipuri săci, sau cu cele aoperite de zăpezi veșnice, sau bănuite de înghețuri, și vom înțelege de îndată ce binecuvântare sunt munții noștri, câmpiile apele, soarele celor patru anotimpuri, anotimpuri care întregesc o climă blândă în patru trepte de urcuș și coborâș, care ne scutesc de monotonia arșișilor continui și a gerului nemilos.

Să ne rugăm lui Dumnezeu din toată inima ca să dea odihnă în Împărăția dreptilor tuturor acestor eroi din cele două războaie mondiale din acest sat, și tuturor eroilor care odihnesc sub glee pentru apărarea Patriei, din toate așezările românești de pretutindeni.

Să nu-i uităm. Să învățăm copiii să-i cinstească. Unitatea de suflet și de inimă, de gândire și de simțire să fie purerea vie între generațiile care s-au sacrificat pentru Țară și între noi cei de azi și din viitor.

La nevoie să le urmăim exemplul eroic.

Veșnica lor pomenire.

Șercăița

Duminică 1 oct. 1995.

† ANTONIE MITROPOLITUL ARDEALULUI

PATMOS — Insula Apocalipsei

(Urmate din pag. a 2-a)

în politică. Desigur, Biserica nu poate fi indiferentă atunci când unele decizii politice îi pot afecta existența și ea cere ca, în astfel de cazuri, poziția ei să fie ascultată și luată în considerare cu seriozitate.

Mai departe Mesajul se referă la statutul Țării Sfinte care nu va putea fi statornicit, în nici un caz, fără acordul Patriarhiei Ierusalimului.

14. Mesajul patriarhilor consideră că în milenul următor, elementul religios în dezvoltarea civilizațiilor va fi dominant. De aceea conducătorii religioși sunt invitați să fie înțelepți, prudenți și plini de curaj, în așa fel încât să se îndepărteze orice element de fanatism și de ură din viața oamenilor, și să se apere pacea, într-o lume care a fost atât de sever amenințată de războaie și de conflicte în timpul secolului care se încheie.

15. Ultimul capitol al Mesajului constată că, într-o lume confruntată cu atâtea secte și cu unele înspăimântătoare interpretări ale cărții Apocalipsei, toți sunt chemați să dea mărturie de iubire lui Dumnezeu și oamenilor. Cartea Apocalipsei descoperă că păcatul și forțele demonice destructive vor fi învinse prin Iisus Hristos, Domnul istoriei.

Acesta este conținutul, pe scurt, al Mesajului patriarhilor, trimis din Patmos Bisericii, cu prilejul împlinirii a 1900 de ani de la alcătuirea Apocalipsei.

Cred că acest rezumat, ușor comentat, va putea da cititorilor o idee despre cele petrecute în Patmos.

Iată mai departe câteva din datele principale privind calendarul manifestărilor din insula Patmos, cu prilejul aniversării a 1900 de ani de la scrierea Apocalipsei:

În timpul prezenței în insula Patmos a patriarhilor și primarilor Bisericii Ortodoxe, duminică 24 septembrie 1995, în biserica parohială a „Fecioarei” din localitatea Hora s-a slujit o Sf. Liturghie prezidată de S. S. Patriarhul Pavle al Serbiei, urmată de o recepție în aceeași localitate după care s-a vizitat o expoziție de icone vechi și noi.

În aceeași zi masa de amiază a fost luată în Mănăstirea de maici „Bunavestire a Maicii Domnului” (Evangelismou Mitros Igapimenou). E o mănăstire de 45 de maici de toate vârstele, toate provenind însă din mai multe insule și chiar de pe teritoriul Greciei continentale. Cina s-a luat la o altă mănăstire de maici, mai mică, cu numai zece maici, numită Koumana.

Luni, 25 septembrie 1995, masa de prânz a fost oferită de Mănăstirea „Sf. Ioan Teologul” la hotelul „Skala”, în localitatea de jos, din port. S-au oferit de către Patriarhul ecumenic engolpionean ierarhilor și medaliile laicilor și clericilor. Între timp în portul Patmos a sosit și vaporul „Preveli”, pentru a încheia lucrările simpozionului: „Apocalipsa și mediul înconjurător” care începuse la Constantinopol, și la care și ierarhii ortodocși au fost prezenți pe distanța Constantinopol—Kusadasi. La încheierea lucrărilor au participat din nou toți ierarhii ortodocși prezenți în Patmos, după care P. S. episcop Nifon Mihăiță al Sloboziei și Călărașilor, participând la Simpozion, s-a alăturat dele-

gației Bisericii Ortodoxe Române care a participat la aniversarea din Patmos.

În aceeași zi, seara, în Mănăstirea „Sf. Ioan Teologul” s-a oficiat vecernia sub conducerea P. F. Patriarh Teoctist al României.

Marți, 26 septembrie, în vecinătatea peșterii în care sf. evanghelist Ioan a scris Apocalipsa, în aer liber, s-a săvârșit Sf. Liturghie, fiind și sărbătoarea Sf. Ioan Evanghelistul. Au slujit toți patriarhii și capii de Biserici ortodoxe. Au participat Președintele Greciei și primul ministru, cu doamna, și, de asemenea, cardinalii Roger Etchegaray și Edward Idriss Cassidy. Slujba a fost urmată de o recepție la Seminarul teologic din Patmos și de vizitarea peșterii Sf. Ioan evanghelistul care e chiar pe teritoriul Seminarului.

Pe același loc unde dimineața a fost săvârșită Sf. Liturghie, seara a fost un spectacol în aer liber unde, celebra actriță Irene Pappas, a recitat și a cântat un lung poem dedicat Apocalipsei. După aceea primarul Patmosului a oferit o masă în port.

Miercuri, 27 septembrie 1995, toate delegațiile s-au întors spre Constantinopol cu vaporul „Alexander” pe care, de altfel, au locuit în tot timpul manifestărilor din Patmos.

În ceea ce privește ecumenismul, deoarece am fost întrebați despre aceasta, putem spune următoarele, pe scurt:

Ortodoxia rămâne deschisă ecumenismului, cu toate că, în ultima vreme, ecumenismul pare a-și pierde din vigoare și din principii. Poate fi oboseală de sfârșit de secol și de mileniu.

Ecumenismul a fost una din ideile mari ale secolului XX și, sunt convins că va fi marcată ca atare ori de câte ori se va face prezentarea acestui secol din istoria omenirii.

Ecumenismul a fost o inițiativă și o mișcare profetică, ivită în prima jumătate a secolului XX, dar în jumătatea din urmă nu a mai avut parte de mari personalități, precum au fost Nathan Söderblom, John R. Mott, arhiepiscopul Athenagora de Theyatira, și apoi Wissert Hooft. După acestia, până azi, ecumenismul a încăput pe mâna amatorilor protestanți și neoproteștanți, care au relativizat-o, au lipsit-o de principii ferme și bine înrădăcinate în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. Poate va avea mai multe șanse în secolul și în milenul următor.

Ortodoxia, de la Wissert Hooft încoace, (secretar al Consiliului Mondial al Bisericii), cu toate eforturile pe care le-au făcut neîncetat delegații ortodocși, a fost mereu marginalizată și chiar manipulat în interesul protestanților, neoproteștanților și sectanților care au relativizat-o și au compromis-o ca Mișcare ecumenică autentică și credibilă. Tare mă tem că romano-catolicii care — cu excepția Comisiei „Credință și Constituție” — au evitat angajarea în Mișcarea ecumenică, vor constata, și vom constata și noi, că au avut dreptate!

Fără a se intra în amănunte, precum am văzut mai înainte când am rezumat Mesajul din Patmos, conducătorii ortodocși până de curând rezervați și

După rostirea rugăciunii „TATA NOSTRU”, se ridică dvera (perdeaua) ușilor împărătești, iar slujitorul Domnului împărătește celor de față „Pace tuturor” și i se răspunde în asentimentul iubirii într-o mai credincioasă comuniune: „Și d. hului tău”, realizându-se între preot și credincioși o linie de urcuș sufletesc, în dorința de-a poposi împreună la ospățul de taină al Sfintei Euharistii. Și în continuare, preotul atenționează, zicând: „Capetele voastre, Domnului să le plecați”, iar strana sau credincioșii răspund: „Ție Doamne”, prelungit sau înt eit, pentru că preotul să se roage încet, pentru toți: „Multumim Ție, Împărate nevăzut, Cel ce toate le-ai făcut cu puterea Ta cea nemăsurată și cu multimea milei Tale din neînfință la ființă toate le-ai adus. Înșuși, Stăpâne, caută din cer spre cei ce și-au plecat Ție, capetele lor; că nu le-au piecat trupului și sângelui, ci Ție, Înfricoșătorului Dumnezeu. Tu deci, Stăpâne, cele puse înainte nouă tu ori, spre bine le întocmește, după deosebita trebuință a fiecărui: cu cei ce călătoresc pe ape, pe uscat și prin aer împreună călătoresc, pe cei bolnavi și tătăduiește, Cel ce ești doctorul sufletelor și al trupurilor noastre”!

Insistând astfel, în grija de păstor sufletesc, pentru ca Dumnezeu să reverse harul milei Sale cerești, peste trebuințele deosebite ale tuturor credincioșilor și în mod special, părinteașca Sa grijă să fie cu cei călători și cu cei bolnavi, așa cum numai Părintele nostru ceresc o poate face, preotul încheie rugăciunea, cu glas auzit, zicând: „Cu harul și cu îndurările și cu iubirea de oameni a Unuia-Născut Fiului Tău, cu Care ești binecuvântat împreună cu Preasfântul și bunul și de viață făcătorul Țău Duh, acum și purerea și în vecii vecilor”. Iar cântăreții răspund cu „Amin”, prelungit, pentru că ierși, preotul să se poată ruga în taină: „La aminte, Doamne Iisus Hristoase, Dumnezeu nostru, din sfânt locașul Tău și de pe scaunul slavei împărăției Tale și vino ca să ne sfintești pe noi, Cel ce sus împreună cu Tatăl zeși și aici, în chip nevăzut, împreună cu noi ești. Și ne învrednicește, prin mâna Ta cea puternică, a ni se da nouă Precuratul Țău Trup și Scumpul Țău Sânge și prin noi la tot poporul”!

Prin această tainică rugăciune, preotul chemând pe Cel ce toate le poate, se simte și mai asistat de prezența divină, Căreia I se adresează în taină, închinându-se de trei ori și zicând: „Dumnezeule, curățește-mă pe mine păcătosul și mă mântuiește”!

Responsabil pentru întreaga comunitate liturgică și simțindu-se în comuniune cu ei, preotul și credincioșii, deopotrivă, sunt așteptați la Masa de taină — Sfânta Împărtășanie, care nu este rezervată doar preotului slujitor, ci tuturor celor ce s-au nevoit să înțeleagă și să se împărtășească din Marea Iubire a lui Dumnezeu! Participarea liturgică trebuie să culmineze în gustarea din Sfântul Trup și Sfântul Sânge a Celui ce s-a jertfit pentru toți oamenii și pentru mântuirea tuturor. Scopul Euharistiei nu este prefacerea pâinii și a vinului, ci a ne face părtași cu Hristos, care a devenit hrana noastră, viața noastră, descoperirea Bisericii ca fiind trupul lui Hristos... La început, împărtășirea tuturor credincioșilor la Liturghie, era concepută de Biserica drept scopul vădit al Euharistiei și înfăptuirea Cuvintelor Mântuitorului: „Să mănânci și să bei la masa Mea, în Împărăția Mea (Lc. 22, 30), de aceea, prin forma ei, Euharistia era Cina, era împlinirea ei prin împărtășirea obștească”, deci a celor prezenți, cu Hristosul euharistic.

Încă în rugăciunea de la sfârșitul Procomidiei, pentru punerea înainte a Cinstitelor Daruri, preotul se roagă amintind că ceea ce se pregătește este „pâinea cea cerească, hrana a toată lumea...”. Iar de la începutul și până la sfârșitul slujbei euharistice, pornind chiar de la „Binecuvântată este Împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh”, totul este o atenționare, o chemare la ospățul tainic al Stăpânului. Astfel, la rugăciunea a doua pentru cei credincioși, preotul se roagă în taină: „... Și dăruiește, Dumnezeule, și celor ce se roagă împreună cu noi spor în viață, în credință și în înțelegerea cea duhovnicească. Dă lor... și întru nevinovăție și fără de osândă să se împărtășească cu Sintele Tale Taine și să se învrednicească de cereasca Ta Împărtășie”. Iar în rugăciunea tainică a preotului, din timpul cântării heruvimice, el zice: „Că Tu ești Cel ce aduci și Cel ce Te aduci (jertfa), Cel ce primești și Cel ce împarți (tuturor) Hristoase, Dumnezeu nostru...”. De aceea, El însuși, ca și odinioară la Cina cea de Taină, zice: „Luați, mâncați...” și „Beți dintru acest a toți...”. „Acesta s-o faceți întru pomenirea Mea...” „Alucându-ne aminte așadar, de această poruncă mântuitoare și de toate câte s-au făcut pentru noi”, nu putem sta nepăsători și privitori „ca la

teatru”. Preotul cu credincioșii săi se implică, trăiește, se hrănește, „se ospătează” la această „Masă de Taină”. Și aceasta pentru ca efectul lituric să fie nu doar un spectacol, că „s-a slujit frumos...”, „s-a cântat frumos...”, „s-a vorbit frumos...”, ci „ca să fie celor ce se împărtășesc, spre trezirea sufletului, spre iertarea păcatelor, spre împărtășirea cu Sfântul Duh, spre plinirea Împărăției cerurilor...” Sfântul Vasile cel Mare, zice la acest loc: „Iar pe noi toți, care ne împărtășim dintr-o pâine și dintr-un potir, să ne unești unul cu altul prin împărtășirea Aceluiaș Sfânt Duh și pe noi cu unul dintre noi să nu ne faci a ne împărtăși cu Sfântul Trup și Sânge al Hristosului Tău spre judecată sau spre osândă, ci să aflăm har împreună cu toți s înți”!

Cu o asemenea dispoziție sufletească și dor după Împărtășie, încă înainte de „Tatăl nostru”, preotul se roagă în taină nu numai pentru sine, ci pentru toată comunitatea și mai cu osebire pentru toți cei ce participă la taina liturgică, zicând: „Ție, Stăpâne, Iubitorule de oameni, în credințăm toată viața și nădejdea noastră și cerem și ne rugăm și cu umilință cădem înaintea Ta; învrednicește-ne SĂ NE ÎMPĂRTĂȘIM cu cuget curat, cu cereștile și înfricoșoarele Tale Taine ale acestei sine și duhovnicești mese, spre lășarea păcatelor, spre iertarea greșellor, spre împărtășirea cu Sfântul Duh, spre moștenirea Împărăției cerurilor, spre îndrăznirea cea către Tine, iar nu spre judecată, sau spre osândă”!

După rugăciunea „Tatăl nostru”, prin care cerem să „vie Împărăția Ta...” și „pâinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi”, preotul se roagă încet zicând: „... Tu, deci, Stăpâne, cele puse înainte nouă tuturor, spre bine le întocmește, după deosebita trebuință a fiecărui...”. Iar după cîntăreții: „Cu harul și cu îndurările și cu iubirea de oameni a Unuia-Născut Fiului Tău...”, tot în taină se roagă, zicând: „Și ne învrednicește, prin mâna Ta cea puternică, a ni se da nouă Precuratul Țău Trup și Scumpul Țău Sânge și prin noi la TOT POPORUL”!

Preotul, cutremurat, în fața Hristosului euharistic din nou se închină de trei ori, zicând în taină: „Dumnezeule, curățește-mă pe mine păcătosul și mă mântuiește” și apoi zice cu glas tare: „Să luăm aminte” și luând Sfântul Trup, cu amândouă mâinile, îl înalță deasupra sfântului disc, în semnul sfintei cruci, amintind prin aceasta de înălțarea pe cruce, a Mântuitorului, zicând cu glas tare: „SFINTELE SFINTILOR. Îndată credincioșii răspund cântând: „Unul sfânt, unul Domn, Iisus Hristos, intru slava lui Dumnezeu-Tatăl. Amin.”

Sfântul Chiril al Ierusalimului zice că „Cele ce stau înainte sunt „sfinte” pentru că au primit pogorârea Sfântului Duh. „Sfinți” sunteți și voi pentru că ați fost învredniciti de Duhul Sfânt”. Și zice mai departe, acelaș Sfânt Părinte: „Cu adevărat Unul singur este Sfânt, Cel care este prin fire Sfânt și noi suntem sfinți dar nu prin fire, ci prin participare, prin nevinovăție și prin rugăciune”!

După aceasta, ca preotul să poată dispune de timpul necesar pentru a se împărtăși cu Sintele Taine și a pregăti Sfânta Împărtășanie, cântăreții cântă o priceastă, respectiv o cântare de laudă sau de cerere, încheind-o cu întreitul Aliluia.

Momentul liturgic pe care-l străbatem cu emoție, este într-adevăr de-o imensă complexitate. Omul e chemat acum să se întâlnească direct cu Dumnezeu, la Ospățul tainic al Fiului Său. Tatăl își cheamă copiii la Masă! Cine se consideră viu adevărat, ascultător și cuminte, vine la Ospățul. Masa e întinsă acum și toți sunt invitați la nuntă! S-a jertfit Mielul lui Dumnezeu, pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire! Cine nu este „îmbrăcat de nuntă”, nu se poate apropia, fiindcă taina e cutremurătoare! Dar ai venit la Ospățul numai să vezi ce se pune pe masă? Gândește-te!

Liturgie am cerut mai întâi de la Dumnezeu, ca să ne ajute să fim uniți în credință, să ne împărtășească Sfântul Duh, care toate le unește și le face să crească. Și apoi, L-am rugat, pe măsura creșterii noastre duhovnicești, să ne învrednicească a-L numi TATA, ca să avem îndrăzneală de-a participa la Ospățul duhovnicesc al Fiului Său și Dumnezeu. Ca fiind ai Lui, „ajutați de un Dumnezeu personal și de conștiința că suntem totuși aduși la existența de un Tată suprem, Care voințește să ne aducă la veșnica fericire a iubirii desăvârșite între noi și El și între noi înșine și în scopul acesta ne (Continuare în pag. a 6-a)

Prot. Nichifor Todoro

1 Vezi: Liturgier cit. p. 131 ss.
2 Al. Schmemmann: Euharistia, op. cit., p. 230-231.
3 Sf. Chiril al Ierusalimului II, op. cit., p. 575-576; vezi și: P. Evdokimov: Rugul aprins, op. cit., p. 90.

răbdători, încep să-și manifeste oameni adevăratele temeri. Cu dreptate!

La sfârșitul lumii octombrie 1995 va avea loc la București întâlnirea întâistătorilor Bisericii Ortodoxe, cu prilejul împlinirii a 110 ani de la autocefalia Bisericii Române, și 70 de ani de la instituirea Patriarhiei.

Poate vom vorbi despre aceasta mai pe larg după eveniment, adică la sfârșitul lui octombrie, sau la începutul lui noiembrie.

Deocamdată vom spune ceva doar despre scopul întâlnirii. Toți invitații, inclusiv Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I, vor veni la invitația Bisericii noastre care, în anul acesta, sărbătorește 70 de ani de la înființarea Patriarhiei Române (1925), și 110 ani de la declararea autocefaliei Bisericii noastre (1885). La acestea se vor mai adăuga două aniversări cărora P. F. Patriarh nu dorește să le facă publicitate, dar de care nu va scăpa. Prea Fericirea Sa a împlinit anul acesta 45 de ani de episcopat (1950) și 80 de ani de viață (1915). E vorba deci de două aniversări personale, dar remarcabile, și de două aniversări bisericesti naționale, evident, de mare însemnătate în viața Bisericii noastre.

În Patmos a fost absentă Biserica Ortodoxă Rusă.

Acești Biserici, odată cu ieșirea din comunism, i-au revenit vechile visuri imperiale! Ea se află în conflict cu Patriarhia Constantinopolului, pentru că vrea să-și păstreze jurisdicția canonică asupra Estoniei, acum țară independentă, și asupra Ucrainei, de asemenea țară independentă. Statutul acestor două Biserici încă nu s-a definitivat pe plan panortodox, după dispariția Uniunii Sovietice, pentru că Moscova vrea să-și mențină stăpânirea

canonică asupra lor. Dacă Patriarhia de Constantinopol și-ar fi însușit și poziția Bisericii noastre în privința ocupării necanonice, în continuare de către Moscova a Bisericii Basarabiei, acesta ar fi fost al treilea motiv de neînțelegere cu Patriarhia Constantinopolului. Aceasta nu s-a pronunțat încă oficial în legătură cu conflictul dintre noi și Moscova. Știm însă că Patriarhia Constantinopolului înțelege corect drepturile noastre.

Dacă s-ar pronunța, ar fi obligată s-o facă în favoarea noastră. Și probabil o va face. Rusia și-a instalat autoritatea canonică în Basarabia în 1812, în 1940 și în 1944 după ocuparea militară a Basarabiei. Nu în virtutea vreunui drept. Acum că Basarabia s-a declarat Republică independentă și suverană, Moscova nu mai are nici o rațiune care s-o îndreptățească să-și mențină jurisdicția canonică asupra Basarabiei. Acum nici nu mai are graniță comună cu Basarabia. E pur și simplu un abuz! Cum se simte încă mare putere lumească, această Biserica își permite, împotriva dreptății și-și exercite autoritatea pretins spirituală, în teritoriul asupra cărora nu are nici un drept, de nici un fel. Și își permite să sfiडेze toate Bisericele Ortodoxe, absentând de la reuniuni precum a fost aceasta din Patmos. La aniversările noastre de la București va veni un Mitropolit rus, Iuvenalie de Krutițkî.

Să vedem cu ce gânduri?

Într-un fel, întâlnirea conducătorilor Bisericii Ortodoxe la București, la sfârșitul lumii octombrie 1995, va putea fi considerată și ca o urmare a întâlnirii din Patmos, deoarece ecourile Patmosului vor fi încă prezente în amintirea tuturor participanților, în frunte cu S. S. Patriarhul ecumenic Bartolomeu I. Atunci, pentru câteva zile, Bucureștii vor fi capitala Ortodoxiei!

LUCIAN BLAGA — student în Teologie, la Sibiu

Cu Sibiu la luat contact Lucian Blaga ca student în Teologie, la Institutul „Andrei Şaguna”. Poate că Blaga n-a devenit student în teologie din convingere, ci din oportunitate. A rămas încă tată, din fragedă copilărie, la 13 ani și apoi mai era la mijloc războiului — prim mondial. Conform legilor austro-ungare, în vigoare, studenții teologi erau scutiți de serviciul militar. S-a gândit familia că nu e cazul să se jertfească Lucian pentru un ideal străin de cel românesc. Spune doar, mai târziu, și Blaga în *Hronicul vârștelor*: „Izbucnirea războiului trezi în mine instinctul de conservare față de împărăție, al cărei cetățean eram, dar nu aveam conștiința vreunei datorii și astfel în luna septembrie 1914 Lucian Blaga s-a prezentat pentru înscriere la Sibiu teologic. În curtea mare a Institutului era o aglomerare de aspiranți, majoritatea foștilor elevi, care în iunie trecuseră bacalaureatul la Brașov. Găsind în atmosferă atâtă zumzet pentru teologie m-am înscris la înalta școală, consemna mai târ-

ziu Blaga. La teologie, Blaga găsește profesori celebri și entuziaști pentru viitorul neamului românesc, pe Dr. Nicolae Bălan, Dr. Pavel Roșca, Dr. Romul Cândea, Dr. Eusebie Roșca, Dr. Silviu Dragomir, care au trecut, după unire, profesori la universitățile din Cluj și Cernăuți, iar N. Bălan, miropol al Ardealului... Colegi a avut Blaga pe acad. I. Oțetea, Nicolae Colan, mai târziu episcop, mitropolit, academician, ministru. Contactul cu diere „materii imponderabile și abstracte”, au reușit să deștepte în Blaga „o seamă de interese de aceeași natură...” Lucian Blaga isprăvește Institutul de Teologie în primăvara anului 1917, când depune stăruință pentru plecarea în străinătate. Mai marii lui, din Sibiu, cunoscând sporul la studii al lui Bla-

ga și preocupările sale filosofice, erau bucușori să-l vadă urmând studiul filosofice, de documentare științifică și specializare. Cu data de 12 iunie 1917 Blaga depune la mitropolia Sibiului cererea pentru o bursă în vederea continuării studiilor. Mitropolitul primind cererea o trimite rectorului de la Institutul teologic, acesta, Arh. Dr. Eusebie Roșca, consultându-se cu profesorii, dă următorul aviz Mitropolitului: „Nou promovatul nostru L.B., absolvent, distingându-se la toate examenele pe care le-a dat și având alese însuși spiri uale, îl recomandăm sollicitudinii înalt Prea Sfinției Voastre pentru continuarea studiilor în străinătate.” De atunci înainte drumul ce ducea spre desăvârșirea lui Lucian Blaga s-a deschis. Blaga a fost neînduplecat în stăruința sa, era un fel de răzvrătit împotriva ace-

lora care i-ar fi barat calea spre succes. E permis a constata că stimulentele filosofului Blaga a fost Biserica. Rămăs or an, „mama mea nu dispunea de nici un fel de avere pentru ca să mă pot susține la școli mai înalte”, ca afirma mai târziu în lucrările sale Blaga. Fără intervenția Bisericii, Lucian Blaga ar fi devenit profesor, preot sau învățător, desigur tot un fel de primus inter pares, dar nu ceea ce a ajuns cu binecuvântarea Bisericii. Marele filozof Blaga a păstrat mereu în suflet sentimentele sale de dragoste și respect față de Biserica. În urma dictatului de la Viena, universitatea de la Cluj s-a transferat la Sibiu, împreună cu L. Blaga, membru al Corpului didactic. În Sibiu a tinut o conferință despre mitropolitul Andrei Şaguna, pe care a considerat-o un omagiu adus Sibiului bisericesc. Să spunem, și noi, cel puțin atâtă, la o sută de ani de la nașterea lui Lucian Blaga. Pr. prof. dr. Nicolae Neaga

BIOETICA: dimensiunea axiologică...

(Urmare din pag. 1)

zitive, dacă va avea în vedere doar scopuri terapeutice; însă cunoașterea secretului intim al constituției ereditare a individului sau familiei ar putea duce la crearea unor serioase probleme etice. Procrearea nu pune în joc doar viața embrionilor lor procreați artificial, ci și concepția naturală (paternă și maternă) și finalismul însuși al sexualității umane. Eugenismul selectiv, experimentarea pe embrioni, comercializarea organelor corpului uman sunt tot atâtea probleme ce generează teamă. S-a observat, în mod just, că știința experimentală riscă să-și asume un statut epistemologic al poliției; să devină, adică, „arta posibilului”, să caute să facă tot ce e posibil, nu ceea ce este util. E suficient să amintim că secolul nostru a cunoscut un asemenea pact între medicină și politică (cea nazistă), pentru a ne pune problema unui statut epistemologic bine definit pentru știința contemporană, statut care formează, de fapt, justificarea epistemologică a bioeticii. Epistemologii mai recentii, pr. cum Popper, au subliniat că legătura între știință și etică nu e chestiune de opționalitate, ci o exigență multiplă, născută în interiorul însuși al cercetării științifice. Și întrucât biologia privește în primul rând omul, incidența factorului personal — psihologic și spiritual — asupra fundamentului epistemologic al bioeticii e de înaltă importanță. Bioetica va avea deci în vedere persoana umană în perspectiva revelației creștine. Marile adevăruri ale creației, intrupării Cuvântului și învierii lui din omul lui Dumnezeu și frate al lui Hristos; iar existența însăși își găsește sensul în mântuirea omului. Așadar, omul va fi definit nu ca mijloc, ci ca scop, ca punctul de referință pentru orice acțiune. Bioetica, înțelesă ca morală a viului, va trebui să se raporteze constant la o concepție antropologică de referință și să-și delimiteze latura axiologică în funcție de care să aprecieze moralitatea faptelor umane în domeniul cercetării științifice, fără riscul de a se confunda cu o ideologie sau cu o etică filosofică. Întrucât obiectul cercetării biologice, ca și subiectul acesteia este omul, valoarea supremă a existenței pământești, sistemul antropologic de referință este cel biblic, într-o înțelegere ortodoxă, care, la rândul său, va fi suport pentru o antropologie autentic creștină. De aceea, considerăm că fundamentarea bioeticii pe valoarea transcendentă din om și a condițiilor sale de realizare este premisa, unică de altfel, pentru rezolvarea marilor probleme ale medicinei și geneticii contemporane. Și celelalte confesiuni creștine pun problema unei axiologii creștine ca fundament pentru o bioetică ce va putea face față cerințelor momentului și ale viitorului. Căci „bioetica se naște și însoțește așazia revoluției biologice și genetice: privește ce se poate face azi și mâine”. Un teolog protestant afirmă că „valoarea potențială a teologiei pentru bioetică constă în individualizarea și fundamentarea semnificației vieții, suferinței și morții”. Numai că atât teologia catolică, cât și cea protestantă, nu oferă un răspuns satisfăcător, tocmai pentru faptul că fundamentul axiologic e deficitar. Cu alte cuvinte, raportarea corectă a valorii la izvorul ei nu se face din perspectiva teologiei energiilor divine necreate, fapt pentru care natura umană și viața însăși pot fi obiect de studiu în accepțiunea curentă a termenului și puse doar într-o relație exterioară cu Dumnezeu, izvorul lor, nu una în care Duhul însuși penetrează creația, conferindu-i astfel autentică valoare. Pentru morală ortodoxă, valoarea este dar și revelație a lui Dumnezeu. Și acesta este fundamentul moral al bioeticii. Dumnezeu nu cere decât după ce a dăruit, iar omul, după pilda tainelor, pr. mesaje darul cu mulțumire și-l întoarce înmulțit. Viața umană, ca dar suprem, în bioetică, este darul lui Dumnezeu, prin Hristos-Viața, în Duhul Sfânt — de-viața-Datătorul. Dar în același timp, valoarea este și revelație. Prin ea, omul îl vede pe Dumnezeu în creație. Sunt rațiunile divine, puse de Creator și pe care omul trebuie să le identifice și prin ele să se înalțe la Cel ce le-a dat. În aceste rațiuni din creație trebuie puse în legătură cu Rațiunea supremă sau Logosul divin, care-i Logos Creator și Răscumpărător. În virtutea acestui fapt, Sf. Maxim Mărturisitorul a arătat că întreaga creație își are fundamentul ei într-o raționalitate care își găsește originea în Logosul divin, în Rațiunea supremă, a doua Persoană a Sfintei Treimi. Toate rațiunile lucrurilor care alcătuiesc universul văzut și nevăzut izvorăsc din Logos, prin energiile divine necreate, și se întorc în Logos. Centralitatea Logosului în creație o pune în evidență Sf. Maxim Mărturisitorul când spune că „rațiunile cele multe sunt una și cea una sunt multe. Prin ieșirea cea binevoitoare, făcătoare și susținătoare a Celui unul în făpturi, Rațiunea cea una sunt multe, iar prin întoarcerea celor multe și prin referirea și pronia cea călăuzitoare a celor multe, ca la o origine și centru al lucrurilor din care și-au luat începuturile și care le adună pe toate, cele multe sunt una”. Prin aceste rațiuni, creația devine transparentă spre Dumnezeu, iar viața omului nu este decât actualizarea în istorie a vieții lui Hristos-Viața, prin Duhul Sfânt. Iar trupul omului nu este doar „locul” unde sălășluiește sulel, ci este templu al Duhului Sfânt (I Cor. 6, 19) și prin comuniune euharistică cu Trupul și Sângele lui Hristos cel înviat, trupul omului se umple de sfințenia Trupului Domnului, de darurile Duhului Sfânt care-l transformă din stricăcios în nestricăcios (I Cor. 15, 42), cum stau mărturie moaștele sfinților. Valori îi corespunde ceea ce structuralmente numesc „forța vitală”, care-i indefinibilă din punct de vedere fizico-chimic. Ea aparține trupului, dar nu formează obiectul cercetării științelor biologice, ci mai degrabă devine fundament pentru bioetică. Ea cuprinde două realități fundamentale: armonia organică și existența planului. Armonia organică este constatată de știință, dar se sustrage cercetării; ea nu poate fi decât opera Cuvântului creator al lui Dumnezeu, care în prima zi a Genezei făcea lumina-ordine (Fac. 1, 3). Iar planul face ca între origine și finalitate să existe continuitate. Este vorba de prezența lui Dumnezeu în creație, prin energiile divine necreate.

1 K. Popper, J. Eccles — „Eu-l și creierul său”, 3 vol., Ed. Armand, Roma, 1982, vol. III, p. 707.
2 L. Lorenzetti — „Teologia și bioetica laică”, Bologna, 1934, p. 10.
3 S. Hauerwas — „Mântuirea și sănătatea: pentru ce medicina are nevoie de Biserică”, Bologna, 1989, p. 350.
4 Sf. Maxim Mărturisitorul — „Ambigua”, în PSB. 82.

Părintele Stăniloae este singurul teolog din deceniile trecute care a scris despre Iisus Hristos, despre Fiul Omului Care concretizează aici și acum economia divină a mântuirii, despre Meul lui Dumnezeu în Liturgia euharistică. Piatra unghiulară din teologia lui este hrisologia, o hrisologie economică, socială, desigur în cadrul unei teologii trinitare, care orientează ecclziologia ortodoxă. Fără Iisus istoric al Evan. helilor, Biserica nu poate să înțeleagă pe Hristos eshatologic, Domnul istoriei și Mântuitorul lumii. Numai prin urmarea lui Hristos, „Lumina lumii și îndumnezeitorul omului”, după exemplul Apostolului Pavel, „care a preferat să piardă totul ca să dobândească pe Hristos” (Fil. 3, 8), Biserica poate să sfințească numele lui Dumnezeu în lume.

Părintele Stăniloae a reasezat Ortodoxia în contextul ecumenic, dintr-un punct de vedere, el n-a trecut cu vederea marile antagonisme dogmatice din creștinismul din secolele XI—XVI. În ciuda opozițiilor și divergențelor conșionale, el a căutat să deosebească ce e criticabil și ce e autentic în confesiunile din afara Ortodoxiei. El a căutat să interpreteze puncte divergente de vedere, ca de pildă în dialogul cu Bisericile vechi orientale, propunând o formulă de sinteză hrisologică, accepta-

bilă pentru Ortodocși și orientali. Spiritul de deschidere, de dialog și de toleranță nu lipsește din gândirea sa. Critic sever în cazurile în care Ortodoxia este transgresată, Părintele Stăniloae vorbește totuși de „sobornicitate deschisă” deoarece Ortodoxia e o realitate „catolică”, dinamică, destinată să aparțină tuturor.

În fine, Părintele Stăniloae, urmând exemplul marilor teologi harismatici, a făcut din rugăciune sursă de cunoaștere și de unificare. Numai în rugăciune avem simțirea tainică a lui Hristos. „Noi suntem mireasma lui Hristos înaintea lui Dumnezeu” (II Cor. 2, 14—15). Prin noi, „aroma lui Hristos” se răspândește în tot locul, îi place să spună. Creștinul, teologul, preotul, Biserica e ca trupul care aspiră și respiră parumul lui Hristos.

Teologia română, poate ea să se înnoiască acum când Părintele Stăniloae nu mai e printre noi? Într-un moment istoric crucial, anii 1990—1993, el a interplat-o direct, dar n-a primit răspuns. Teologia de azi nu trebuie să ia riscul să treacă pe lângă opera sa, să lase neobservate și nerăspunse criticile sale și să se returneze într-un matism îngrijorător. De asemenea, exegeza opereii sale printr-un filtru comun ne-ar releva excelența acestei opere.

Ecumenismul și Bisericile orientale

(Urmare din pag. 1)

2. Pe parcursul drumului străbătut împreună, Occidentul a primit mult din partea Orientului în domeniul Liturghiei, a tradiției spirituale, al dreptului. Între altele, „dogmele fundamentale ale credinței creștine despre Treime și Cuvântul lui Dumnezeu, care Și-a luat trup din Fecioara Maria, au fost delimitate în Sinoadele ecumenice ținute în Orient” (ibidem). Dezvoltarea doctrinară, care a avut loc în Orient în cursul primelor secole, a fost decisivă pentru formularea credinței universale a Bisericii. Eu doresc să amintesc aici cu o profundă venerație doctrina definită prin câteva Sinoade ecumenice din „primele secole: consubstanțialitatea (deofinitimea n.n.). Tatălui cu Fiul, la Niceea, în 325; divinitatea Duhului Sfânt, la Sinodul prim de la Constantinopol (al doilea ecumenic n.n.), care a avut loc în 381; maternitatea divină a Mariei (însușirea de Născătoare de Dumnezeu a Sfintei Fecioare n.n.), la Efes în 431; unitatea persoanei și dualitatea fiilor în Hristos, la Calcedon, în 451. De la acest aport fundamental și definitiv pentru credința creștină trebuie să pornească, dezvoltările tematic care permit de a sonda mereu mai bine „insondabila bogăție” a tainei lui Hristos (cf. Ep. 3, 8).

Conciliul II Vatican s-a abținut de a reveni asupra circumstanțelor separării, sau de a se opri apoi studiului reproșurilor mutuale. Trebuie doar remarcat că mărturia identică primită prin Apos.oli a fost uneori dezvoltată de o manieră diferită în Orient și în Occident „după diversitatea genului și condițiilor de existență” (U.R. n. 14). Acest fapt a dat loc la dificultăți care, „fără a vorbi de motive de ordin exterior, ca urmare a lipsei de înțelegere reciprocă și a dragostei, au dat ocazie separării” (ibidem). În loc de a înălța între noi un zid al incriminărilor și polemicii, prin amintirea dureroaselor episoade ale trecutului, trebuie mai bine să încurajăm în prezent ca și în viitor înțelegerea reciprocă și dragostea.

3. În această privință, eu doresc să subliniez marea considerație pe care conciliul (II Vatican n.n.) o arată pentru tezaurele spirituale ale Orientului creștin, începând cu cele legate de sfânta Liturghie. Bisericile orientale îndeplinesc actele liturgice cu multă dragoste. Această, în primul rând, în ce privește celebrarea euharisticii, pe parcursul căreia suntem chemați cu toții de a descoperi mereu mai bine „izvorul vieții pentru Biserică și făgăduința slavei cerești” (U.R. n. 15). În ea (în Euharistie n.n.), „credincioșii uniți cu episcopul, găsesc acces pe lângă Tatăl, prin Fiul Său, Cuvântul intrupat, mort și înviat, în revărsarea Duhului Sfânt. Ei intră într-un fel de comuniune cu Sfânta Treime și devin „participanți la natura divină” (II P. 1, 4). Astfel, [...] în aceste Biserici particulare, Biserica lui Dumnezeu se zidește și se mărește” (se dezvoltă n.n.) (ibidem).

Decretul asupra ecumenismului amintește de asemenea devoțiunea orientailor pentru Maria, de-apururi Fecioară și Maică a lui Dumnezeu, celebrată în imne magnifice. Cultul consacrat Născătoarei de Dumnezeu pune în lumină importanța primordială a Mariei în opera de mântuire și luminează în mod egal sensul și valoarea venerării aduse sfinților. Decretul pune, în sfârșit, un accent aparte asupra tradițiilor duhovnicești și în special asupra celor ale vieții monastice, observând că acestea din urmă au devenit „sursa organizării v. vieții mona. ale a latinilor, căreia i-a conferit ca atare o nouă vigoare” (cf. ibidem).

Contribuția Orientului la viața Bisericii lui Hristos a fost și rămâne importantă. Pentru aceasta Conciliul îi invită pe catolici să știe

„că este foarte important de a cunoaște, a venera, a păstra, a dezlui, pentru a conserva cu fidelitate plenitudinea tradiției creștine și volta acest atât de bogat patrimoniul liturgic și spiritual al Orientului pentru a realiza reconcilierea creștinilor orientali și occidentali” (ibidem). În special, catolicii sunt invitați „să năzuiască mai frecvent la aceste bogății spirituale ale Părinților răsăriteni”, în tradiția unei spiritualități care „înălță omul întreg la contemplarea tainelor divine” (ibidem).

4. În ce privește aspectele intercomuniunii, recentul îndrumător ecumenic confirmă și specifică ceea ce a fost deja airmat prin Conciliu, spre a ști că o anume intercomuniune este posibilă. Bisericile orientale având adevărate sacramente (Sfinte Taine n.n.) și în mod special Preoția și Euharistia.

Asupra acestui punct delicat, au fost emise indicații specifice, după care orice catolic, când se află în imposibilitatea de a întâlni un preot catolic, poate primi din partea unui preot al unei Biserici orientale Tainele Spovedaniei, Euharistiei și Ungerii bolnavilor (Sf. Taină a Maslului n.n.) (îndrumătorul n. 123). Și invers, preoții catolici pot în mod licit administra Tainele Spovedaniei, Euharistiei și Sf. Maslu creștinilor orientali, care le cer acest lucru. Trebuie, în toate aceste cazuri, de a evita orice formă de acțiune pastorală care nu respectă deplin demnitatea și libertatea conștiințelor (îndrumătorul n. 125). În alte cazuri specifice, și în prezența unor situații particulare concrete, sunt prevăzute și reglementate forme de comunicare în lucrurile sfinte.

În acest context, eu doresc să adresez un salut cordial tuturor Bisericilor orientale care trăiesc în comuniune deplină cu Episcopul Romei, păstrând însă vechile lor tradiții liturgice, disciplinare și spirituale. Ele aduc o mărturie aparte în favoarea diversității în unate care contribuie la frumusețea Bisericii lui Hristos. Misiunea care le-a fost încredințată... este, astăzi mai mult ca oricând, aceea de a servi unitatea voită de Hristos pentru Biserica Sa, participând „la dialogul dragostei și la dialogul teologic, la nivel local și la nivel universal, contribuind astfel la înțelegerea reciprocă” (Enciclica „Ut unum sint”, n. 60).

5. Potrivit Conciliului, „Bisericile Orientului, conștiente de necesara unitate a întregii Biserici, au facultatea de a se conduce după propriile lor discipline (U.R. n. 16). Există în mod egal o diversitate legitimă în transmiterea unei doctrine primite prin Apostoli. Diversele formule teologice ale Orientului și Occidentului mai degrabă se completează decât se opun. Conciliul face de asemenea să se remarce că tradițiile teologice autentice ale orientailor sunt „înrădăcinate de o manieră excelentă în Sfânta Scriptură” (U.R. n. 17).

Noi trebuie deci să învățăm mereu cu și mai multă stăruință ceea ce Conciliul învață și recomandă asupra respectului Bisericilor orientale, în ce privește practicile, obiceiurile și tradițiile lor spirituale. Trebuie urmărit a avea cu ele raporturi de dragoste sinceră și de colaborare fructuoasă în deplina fidelitate față de adevăr. Noi nu putem decât să împărțăm și să repetăm dorința ca „să sporească între ei o colaborare frățească. Spiritul dragostei va exclude orice formă de rivalitate” (U.R. n. 18). Fie ca Domnul să ne hărăzească această, ca un dar al iubirii Sale pentru Biserica timpurilor noastre!

2 Este vorba de Bisericile unite cu Roma sau „Catoice, de rit bizantin”.

3 Se ignoră starea tensională, de adâncire chiar a separației între Orient și Occident cauzată de existența acestor Biserici. Cât privește afirmația papală a păstrării vechilor lor tradiții liturgice, disciplinare și spirituale, este greu să te dumirești cum vine un astfel de lucru, atâtă vreme cât pașii către deplina catolicizare sunt atât de evidenti.

SF. CUVIOASĂ PARASCHIVA

(Urmare din pag. 1)

Țara sfântă, să cunoască locurile pe unde a umblat, a trăit, a învățat și a pămînt Mântuitorul Hristos. Zadarnic au căutat-o părinții ei în toți acești ani. În zelul său de a se închina la locurile sfinte, a ajuns la Ierusalim. De aici s-a retras apoi într-o mănăstire de călugărițe din pustia Iordanului. A trăit viața aspră și săracioasă, în post și rugăciune. În evlavie și smerenie, și-a oțelii voința, nevoindu-se în săvârșirea de fapte bune. La vârsta de 22 de ani, s-a reîntors în Tracia și a trăit în satul Calicratia, la biserică Sfinților Apostoli, cu viața ei curată. După câțiva ani, în această localitate, pe la anul 1050 și-a dat obșteșcul sfârșit, îngropată fiind lângă biserică.

După un timp, preotul acelei localități a avut un vis în care Paraschiva îi cerea să desgroape trupul păcătosului, înmormântat lângă ea. S-au făcut săpături pentru dezgroparea aceluia mort și au dat de moaștele sf. cuv. Paraschiva, înțregi și nepurtate, răspândind miros bineplăcut. Aceste sfinte moaște au fost apoi luate de țarul româno-bulgar și duse în Târnova, unde au fost așezate. De aici, mai târziu, au fost duse la Belgrad, iar de acolo la Constantinopol. În anul 1641, pe cheltuiala sa, domnitorul Vasile Lupu al Moldovei a cumpărat moaștele sfintei Paraschiva, cu sumă mare de bani, de la patriarhul Partenie și de la Poarta Otomană și le-a dus la Iași, unde le-a așezat în vestita biserică Tri-Sfetite, de el ctitorită. Astăzi, moaștele sfintei Paraschiva sunt așezate în catedrala mitropolitană din Iași, unde mare mulțime de credincioși se

apropie cu evlavie de raclă și se închină, slăvind pe Dumnezeu Cel lăudat întru sfinții săi. În trecutului istoric, sf. cuv. Paraschiva a fost considerată patroana Moldovei și, la răstimpuri de grele încercări, Biserica a invocat-o să mijlocească la atotputernicul Părinte, să apere și să salveze țara Moldovei.

Sporirea în amploare a venerației aduse sf. cuv. Paraschiva o certifică lăcașurile de închinare cu hramul acestei sfinte cuvioase, la românii de pretutindeni. Exemple concludente sunt bisericile de la Margina din Banat și din Cernăuți, unde creștinii dreptmăritori o venerază cu ardoare. O altă mărturie o constituie tezaurul de icoane ale sf. Paraschiva.

Unele dintre icoane au fost comandate direct din Moldova. Un meșter zugrav anonim venit din Moldova, a străbătut Maramureșul și Transilvania între anii 1540—1570. Pentru biserică de lemn din Budești (Susani) a Maramureșului a pictat și icoana sf. Paraschiva, pe al cărui chip este imprimată o notă de arhaism, de nuanță bizantină, transmisă prin filiera moldovenească.

În preajma anului 1600, în atelier maramureșan, a fost pictată icoana sf. Paraschiva, din colecția Sfântineanu din București. Figura sfintei cu oase este prezentată în bust, iar doi îngeri în zbor îi susțin coroana, bogat decorată cu perle și pietre prețioase (Porumb M., Icoane din Maramureș, Cluj-Napoca, 1975, p. 8—10, ilustrațiile 6 și 8).

Icoana sf. cuv. Paraschiva, din biserică de lemn din Breb, pare a fi pictată de un zugrav anonim din mănăstirea Moisei de la poalele Pietrosului. În inscripția no-

Întoarcerea la D. STĂNILOAE

(Urmare din pag. 1)

capitul secolului al XX-lea, în școlile din România și din alte spații ortodoxe. Teologia, zicea el, este o operă publică, o liturghie, destinată Bisericii, de unde voința de a comunica cu cuvinte vii și cu rezonanță. Tradiția ortodoxă nu înseamnă a cenzura gândirea personală și relexia teologică necesară explicării doctrinei.

Din cauza aceasta, Părintele Stăniloae a conaxat aspectul istoric, literar, al doctrinei, cu aspectul contemplativ, apofatic. Ortodoxia e autentică și credibilă în măsura în care e bazată pe Biblie și Tradiție. Mesajul istoric al Scripturii nu poate să fie validat fără Tradiția apostolică. Criteriul ermeneutic al Scripturii îl constituie interpretarea patristică, Biserica din epoca ei apostolică și ecumenică. Dar Biserica de azi nu este absentă în procesul de ermeneutică a doctrinei. Aspectul istoric, literar, al Tradiției, adică ceea ce au revelat autorii inspirați: profeți, evangheliști, apostoli, este iluminat de dimensiunea contemplativă (Teoria), de comentariul interpretat-v despre sensul evenimentelor revelatoare. Cum Biserica Ortodoxă nu recunoaște un magisteriu infalibil permanent, este misiunea Bisericii — cei ce au autoritatea de a învăța „în numele lui Hristos” împreună cu cei ce au capacitatea de a discerne adevărul — să asculte ceea ce Duhul Sfânt, Care conduce la tot Adevărul, spune azi Bisericii.

Pasiunea pentru meditația și spiritualitatea filocalică nu L-a îndepărtat de centrul absolut al creștinismului: persoana istorică a lui Iisus Hristos. Dimpotrivă,

minativă, sfânta Paraschiva este denumită „de Târnovo” și impune o datare, cel mai târziu în jurul anului 1641 (Porumb M., op. cit., p. 11, ilustrația 12). În biserică din Budești (Josani) a fost pictată icoana sf. Paraschiva, de un iconar anonim, tot din mănăstirea Moisei, în prima jumătate a sec. al XVII-lea. Ea are fondul cu plumb și aur, cu cruci în relief, iar pe margini ghirlande din frunze de stejar (Porumb M., op. cit., p. 12, ilustr. 16).

De la mijlocul sec. al XVII-lea datează icoana sf. Paraschiva din biserică de lemn din Sârbi (Susani) a Maramureșului, pictată de un modest iconar. Pentru această icoană s-a servit ca inspirație o xilografură din Cazania lui Variaam, carte de mare circulație în Maramureș (Porumb M., op. cit., p. 14—15).

Icoana sf. Paraschiva, din anul 1785, de la biserică din Sat Șugatag (Maramureș), a zugravului Gh. Vișovan, este exemplu de pictură înrăurită de arta apuseană a sec. al XVIII-lea (Porumb M., op. cit., p. 20).

La muzeul Brukenthal din Sibiu, se află icoana pe sticlă a sf. cuv. Paraschiva, provenind din vechiul centru de pictură, de la Nicula. Ea datează de la finele sec. XVIII — începutul sec. XIX (C. Irimie, Focea M., Icoane pe sticlă, București, 1969, p. 28, ilustr. 11).

Aceste icoane fac parte din tezaurul care vadește venerarea adusă sfintei cuvioase Paraschiva de întreg poporul român dreptcredincios. Realizarea și circulația lor, de o parte și de alta a Carpaților n-a putut să fie împiedicată de hotarele nedrepte, impuse de vitregia vremurilor istoriei noastre.

Viitori stâlpi ai societății românești

Cuvânt la deschiderea anului școlar 1995/96 la Școala normală și Seminarul Teologic din Brașov

Domnule prefect,
Onorate autorități școlare,
P. C. Părinte Protopop, P. C. Părinți Profesori,
Dragi elevi,
Stimați părinți ai elevilor,

De fapt ceea ce aș avea eu de spus, am spus prin rugăciunea de început de an școlar, rugăciune pe care am rostit-o în mijlocul Dv. și pentru Dv. în această zi de început de an școlar. E un vechi obicei la noi românii, ca totul să înceapă sub binecuvântarea lui Dumnezeu. Mi-aduc aminte când eram elev ca Dv., când eu și alți colegi de-ai mei deschideam primul caiet în care luam notițe, făceam un desen și scriam: „Începutul cu ajutorul lui Dumnezeu”, iar când terminam caietul, de asemenea făceam un desen și, tot așa, scriam: „Sfârșit și lui Dumnezeu laudă”.

Iată, și noi, astăzi, la această școală pedagogică, cu o secție de Seminar Teologic, am făcut rugăciuni de binecuvântare a anului școlar care începe, pentru ca Dumnezeu să dea școlii profesoral înțelepciune, răbdare pentru predarea cunoștințelor tinerei generații, iar elevilor să le dea Dumnezeu minte luminată, în așa fel încât să înțeleagă, să priceapă și să folosească toate învățăturile care le vor fi predate în această școală, în acest an, și în toți anii care vin, până când toți vă veți desăvârși pregătirea și veți intra în viață.

Anul trecut n-am putut fi prezent la deschiderea anului școlar și a inaugurării secției seminariale. Eram bolnav și a și trebuit să merg în America pentru o operație pe inimă. Slavă Domnului! A reușit și iată că anul acesta facem de fapt și inaugurarea oficială a viitorului Seminar Teologic din Brașov.

Lubiți elevi, este un moment important din viața voastră. Fără îndoială vă veți aduce cu plăcere aminte de el în toată viața voastră. Sunteți acum în procesul de formare, de pregătire, de modelare a personalității, așa personalitate care va face din dv. viitorii oameni întregii românești. Aici, de fapt, se așază pietrele zidirii voastre. Mi-aduc aminte de o metaforă a lui Lucian Blaga în legătură cu aceasta, titlul unei poezii și a unui volum: „Pietre pentru templul meu”. Aici de fapt vi se așază pietre pentru templul care va fi personalitatea Dv. în viitorul care vă stă înainte.

Sunteți aici, iată, o secție pedagogică, și o secție seminarială.

Faceți pregătirea împreună, și eu socotesc că n-a fost deloc lipsită de inspirație ideea de a avea aceste două școli împreună. Pentru că ambele profesori, și cel pedagogic și cel seminarial, pregătesc

apostoli pentru cultura și dezvoltarea neamului nostru românesc.

Dacă cei care vor termina secția pedagogică vor deveni educatori de mâine ai tinerei generații, preoții vor fi sacerdoții credințelor și ai tinerețului, și ai tuturor celor care le vor fi dați în grijă pentru păstorie.

Dar, într-un fel, și cei care vor deveni cadre didactice vor intra tot într-un sacerdoțiu pentru că, și ei, vor lucra pentru modelarea sufletelor, vor lucra pentru desăvârșirea culturală și spirituală. Și dacă profesorul e un sacerdot, tot așa preotul în biserică este și el un profesor, un învățător care predă legile lui Dumnezeu. Dacă profesorii, în general, fac investigații și dau răspunsuri în ceea ce privește originea universului și a vieții, cercetează toate tainele lumii care ne înconjoară, și înmulțesc cunoștințele elevilor, tot așa și preotul completează ceea ce face învățătorul. Preotul oferă și soluții problemelor pe care le pun științele de tot felul, pentru că preotul raportează totul la Dumnezeu, Creatorul universului, Creatorul omului. Științele și religia se completează.

Doamna directoare îmi spunea să țin un scurt cuvânt și aș vrea să intru, ca un bun școlar, în această recomandare. Aș vrea doar, înainte de încheiere, să mulțumesc clerului din Brașov care s-a luptat pentru înființarea unui Seminar Teologic aici, și aș vrea să mulțumesc îndeeb și Școlii Normale, pentru că a găzduit aici secția seminarială care, cu timpul, va putea deveni un Seminar Teologic de sine stătător, deși nu neapărat dezlegat de Școala Normală, fiindcă, așa cum am spus, vocațiile ambelor școli se completează foarte bine.

Aș vrea să felicit clerul din Brașov pentru inițiativa de a înființa primul Seminar în Eparhia noastră, pe lângă această Școală normală și, încă o dată, să mulțumesc autorităților școlare locale pentru că ne găzduiesc aici.

Sper ca elevii, cei de la Școala Normală și cei de la clasele seminariale, să se completeze unii pe alții, să crească împreună în așa fel încât, și unii și alții, să fie educatori și, la rândul lor, să dea altora cunoștințe folositoare și acele învățături morale pe care le presupune existența sănătoasă a unui popor. Să fie și unii și alții sacerdoși întru pregătirea generațiilor viitoare.

Chem peste toți elevii, peste profesori, binecuvântarea lui Dumnezeu. Și să fie ca harul Domnului, la acest început de an, să vă aducă tuturor lumină și să fie cu noi cu toți, acum și pururea și în vecii vecilor.

AMIN!
DR. ANTONIE PLĂMĂDEALA
Mitropolitul Ardealului

TĂCEREA. PAZĂ A NEOSÂNDIRII ALTORA

Tăcerea este o minunăție virtute creștină, care aduce mult folos duhovnicesc, celui ce o are și o cultivă.

Vrăzile sunt prima treaptă a unirii noastre cu Dumnezeu.

Tăcerea este recomandată de Mântuitorul Iisus Hristos, când spune Martei: „Un lucru trebuie să știi, Maria, partea cea bună și-a ales, care nu se va lua de la dânsa”, căci sora ei Maria, așezându-se la picioarele lui Iisus, „asculta cuvântul Lui”, în liniște și tăcere (Luca X, 39, 41—42). Deci tăcerea este nu numai pază a neosândirii altora, ci și mijloc de cinstire și respect față de Cuvântul lui Dumnezeu.

Multe mângâieri sufletești au creștinii din lucrarea faptelor bune, căci zice psalmistul, „pace multă au cei ce iubesc Legea Ta”, (Ps. 118 v. 163) dar când se apropie cineva de tăcere, lucrarea acesteia este de prisos. De multă pace și liniște duhovnicească are parte creștinul care după o vreme de încredare și răbdare, constată că tăcerea s-a sălășluit statornic în inimă, căci „din prisosul inimii vorbete gura” (Luca VI, 45).

Deci întâi ne hotărâm ferm și pe parcurs ne ostenim să tăcem, lucru ce nu e atât de ușor de dobândit, fiindcă se cere mult efort, căci pentru păzirea limbii, pe lângă răvna noastră proprie, avem mare nevoie de ajutorul lui Dumnezeu: „fără Mine nu veți putea face nimic”, (Ioan XV, 5) ne atenționează Iisus Hristos.

Luptă-te pentru deprinderea tăcerii, ca să dobândești putere să te deprinzi cu ea. Nu da Dumnezeu nici o virtute, dacă nu lupți și tu pentru ea; dar nici tu nu poți câștiga vreo virtute, dacă nu te ajută Dumnezeu. În toate cele bune este o conlucrare între Dumnezeu și om (Filocalia XII, nota 481, pag. 238).

Din deprinderea acestei lucrări, se naște în inimă, după un timp de experiență, o plăcere ce stăruie în liniște și din ea se formează în noi ceva ce ne conduce spre tăcerea mult răvânită (Filocalia X, pag. 182—190).

Sinții Părinți combat cu cele mai aspre cuvinte, vorbirea deșartă, glumele și râsul nestăpânit și ne povătuiesc a deschide gura să vorbim, „numai atunci când ne dăm seama, că prin vorbirea noastră am realiza un progres în bine, mai mare decât atunci când am tăcea”.

Sunt cazuri când, o intervenție la timpul potrivit ajută la aplanarea sau lămurirea lucrurilor ce iau un curs nepotrivit principiilor creștine, când tăcerea ar aduce un rău: „Nu fi tăcut fără socoteală ca să nu pricinuiști altora tulburări și amară uni”. Cuvântul ziditor de suflet și folositor trebuie lăsat să aducă roadă multă: „Să nu fie tăcerea ta pagubă și pricină de vătămare ție și celorlalți”. Tăcerea despre care vorbesc Sinții Părinți ai Patriceului și Filocaliei, „nu înseamnă neapărat a tăcea cu gura”, ci felul de a te exprima prin limbă, în sens rău sau bun.

Nu este nici un mădular al trupului prin care diavolul să ne poată amăgi și pierde așa lesne ca prin o limbă neînfrânată și prin o gură nepăzită, căci prin ele săvârșim nenum rate greșeli. Pe cât de multe și grele păcate aduce neînfrânarea limbii, cu mult mai multe binefaceri și nici o vătămare aduce o limbă înfrânată, dacă suntem mai cu băgare de seamă asupra fiecărui cuvânt, căci zice Solomon: „Viața și moartea sunt în puterea limbii” (Pilde XVII, 21). Aceleași lucruri îl arată și Mântuitorul, „Din cuvintele tale vei fi găsit drept și din cuvintele tale vei fi osândit” (Matei XII, 37).

Pentru că există câte un om care grăiește multe cuvinte folositoare și de suflet ziditoare și i se socotește tăcere. Și este un altul, care grăiește un singur cuvânt deșert și i se socotește călcarea legii Mântuitorului (Filocalia XI, pag. 518). Iisus

Hristos ne-a atras atenția că: „pentru orice cuvânt deșert ce îl vor rosti oamenii, vor da socoteală în ziua judecării” (Matei XII, 36) și pentru a ne feri de orice exagerări, adaugă: „Cuvântul vostru să fie: ce este da, și ceea ce este nu; iar ceea ce este mai mult decât acestea de la cel rău este”. (Matei V, 37).

Orice vorbă, care nu-și are un rost pozitiv, poate provoca o stare de neliniște și turburare; De aceea Sânta Scriptură zice: „Cel ce își păzește gura și limba își păzește sufletul de necazuri”. (Pov. XXI, 23) și „Din vorbă mulț, nu vei scăpa de păcat” (Prov. X, 19). Iar în altă parte: „Fericit bărbatul care n-a alunecat cu gura sa” (Isus Sirah XIV, 1). Psalmistul David spune: „Bun este bărbatul care își rănduiește vorbele sale cu judecată, că în veac nu se va clinti” (Ps. 111, v. 5).

Sfântul Pimen cel Mare (+454), urmând calea de mijloc, ne asigură din experiența proprie zicând: „Cel ce vorbește pentru Dumnezeu bine face și cel ce tăce pentru Dumnezeu, asemenea”.

Sfântul Serafim de Sarov (1759—1883) ne sfătuiește că: „Prin neosândirea altora și tăcere, se păstrează pacea sufletului”, atât de necesară creștinului și monahului pentru a se ruga și progresa în urcușul duhovnicesc. Dar pentru aceasta, se cade să luăm seama: „Ce facem și ce zicem, iar în vorbele altora și în treburile ce nu ne sunt încredințate, să nu ne băgăm”.

Pentru a ne obișnui cu tăcerea, este de mare nevoie, să cugetăm mai înainte cu toată seriozitate că pierderea și pericolul provin din vorbărie și în același timp, marile binefaceri ni le aduce tăcea. Cercează bine toate lucrurile care îți vin în inimă a le vorbi, înainte ca ele să treacă pe limbă și vei afla multe, care e mai bine să nu le dai drumul din gură. Chiar din cele ce ți se par bune de spus, sunt multe care e mai bine a le îngropa în tăcere. De aceasta îți vei da seama, după ce va trece acea convorbire; Chiar dacă vorbești despre Dumnezeu, vorbește cu frică, având în vedere că și atunci poți cădea în greșală.³

Nu cerceta plin de curiozitate umbrele din viața altora, ci cercetează-le pe ale tale. Căci făcând primul lucru vei fi tulburat continuu de ispita de a-l osândi, iar de păcatele tale vei uita. Și prin aceasta vei spori păcatele tale (Filocalia XI, nota 357, pag. 266). Asupra ta întoarce ochiul tău și te fereste a judeca faptele altora. Pentru că acela care judecă se ostenește în zadar, căci adeseori greșește decât restabilește adevărul și în sârșit el însuși cade ușor în păcat, pentru că egoismul nu ne iartă să facem o judecată dreaptă. În .oc de a cerceta cu atâta curiozitate conștiința altora, să ne pogorâm mai bine în a noastră, și vom găsi acolo motive destule de a fi îngăduitori față de alții și destule tulburări pentru noi înșine. N-ai sarcină decât pentru tine; nu vei răspunde decât pentru tine. Nimeni nu poate vorbi cu măsură dacă mai întâi nu știe să tacă cu bucurie. În tăcere face spor sufletul, află izvor de lacrimi, cu care se spală și se curăță. Lucru olosilor s'ne păstrarea păcii este de a nu vorbi de alții, a nu purta vorbele auzite, de la unul la altul, a nu te lua după tot vântul vorbelor fără rost, ci a căuta numai de păcatele și slăbiciunile proprii, ca să le îndrepti cu răbdare. (Ur-

(Continuare în pag. a 6-a)

Internează Clobăna — Teofilact
Mănăstirea Putna — Suceava

1 Ierodiacon Irineu Crăciunș, „Chipul călugărului îmbunătățit, după Sinții Părinți”, în rev. B.O.R., 1965, nr. 3—4, pag. 346.

2 Patericul, Alba Iulia, 1990, pag. 185.

3 Războiul nevăzut, Chișinău, pag. 61—62, anul 1937.

Biserica, locaș al Duhului Sfânt

În toate religiile, locașul de cult, biserica, prin urmare și în creștinism, este un semn al prezenței lui Dumnezeu în mijlocul oamenilor.

Grăiește Dumnezeu semn văzut, omul vine în comuniune cu Dumnezeu, Cel ce este pretutindeni și pe toate le plinește.

În mijlocul lui, al locașului de cult, locuiește Dumnezeu și sunt prezenți sfinții. Es.e centul vieții unui popor în jurul cărui se potrec toate tainele vieții și ale morții pentru fiecare credincios. Este pe drept cuvânt „casa rugăciunii” și „loc de sfințire și poartă a cerului”. Este paradisul pe pământ. Mântuitorul nostru Iisus Hristos este noul templu intru care în chip real s-a săvârșit taina economiei divine. El este Biserica nefăcută de mâni pe care a dărâmat-o moartea Sa și pe care a zidit-o din nou prin Învierea Sa. De multe ori Mântuitorul le-a vorbit celor din jurul său, despre „Biserica Trupului Său” pe care o vor dărâma oamenii și El o va ridica în trei zile. Dacă ucenicii lui, și ei ce-l ascultau, nu puteau să înțeleagă cum este posibil ca mărețul Templu din Ierusalim, la care se lucrase 46 de ani să fie ridicat în trei zile, după Învierea din morți a Mântuitorului, au înțeles la ce anume se referea Mântuitorul: la Biserica Trupului Său. Ea este templul duhovnicesc al cărui cap și a cărui piatră din capul unghiului este Hristos (I Cor. 3, 11). În ea locuiește Dumnezeu Cel viu. Fiecare creștin, ca membru al Trupului lui Hristos, este același templu al lui Dumnezeu, iar Trupul Său este lăcaș al Sântului Duh (Romani 8, 11).

În Evanghelia de la Ioan, Mântuitorul Hristos spune că cel care-l iubește și evlavia Dumnezeu va fi învrednicit să primească în inimă lui prezența lui Dumnezeu (Ioan 14, 23), iar Sf. Apostol Pavel spune: „nu știți că trupul vostru este templu al Duhului Sfânt?” (I Cor. 3, 16). Fir-a noastră stricăcioasă a fost refăcută de Hristos prin Întrupare în locaș al Său (Ef. 5, 30).

În fiecare loc Biserica, ca semn al prezenței lui Dumnezeu, exprimă interesul și evlaviea poporului credincios. Oamenii au dorit dintotdeauna ca locașul de închinare să fie deosebit de celelalte locuri proane din viața lor.

Cât ar fi fost de săraci, oamenii doreau ca biserica lor, caloc al întâlnirii lor cu Dumnezeu, să fie măreață chiar dacă era modestă și, împodobită în așa fel încât să fie cu adevărat „cerul pe pământ”. Prin aceasta ei își arătau evlavie și interesul lor față de locul unde se aducea jertfa cea fără de sânge a lui Hristos și de unde pământescul se împreună cu cerul în lauda nenețată a Creatorului.

Dacă aceste locașuri neînsuflețite au fost și sunt și așa împodobite și îngrijite cu multă pietate, cu cât mai mult va trebui îngrijit și înfrumusețat locașul cel viu al lui Dumnezeu care este sufletul nostru. Trebuie deci să ne împodobim biserica cea nefăcută de mână a sufletului nostru cu lucrarea virtuților și a faptelor bune, cu urmarea sfinților noștri înăntași întru nevolințele cele duhovnicești să ne luminăm cugetul și sufletul cu citirea sfinților cuvinte dumnezeiești și cu faptele luminii. Dragostea pentru buna cuviință a locașului lui Dumnezeu se răspândește de Acesta cu sfințenie, așa cum grăiește rugăciunea avvoanului: „s'înțește Doamne pe cei ce iubesc podoaba Casei Tale”.

Dragostea arătată față de templul sufletului nostru este răspândită de către Dumnezeu cu viața cea veșnică. Lucrarea interioară a omului pentru mântuire a sufletului constituie punctul central al vieții creștine. Fără aceasta viața noastră își pierde sensul ei inițial de a fi o „viață în Hristos”, iar biserica sufletului nostru va fi un locaș pustiu fără viață în el.

Dacă o Biserică nu are Liturghie încetează a mai fi un loc de reînnoire duhovnicescă și de sfințenie, b'neînțeleasă fără a-și pierde caracterul ei sacru și vrednicia ei pe care o preste prin rugăciunea episcopului în ziua înălțării ei. Taina Sim'ei Euharistiei, deci Sf. Liturghie, este cea care dă viață și sfințenie Bisericii lui Dumnezeu. Același lucru se întâmplă și cu propriul nostru trup, locaș al Sântului Duh. Cel ce nu participă activ la Taina S. Euharistiei, împărțindu-se rămâne un lăcaș gol, o Biserică muzeu, fără o participare activă la Taina vieții ce se săvârșește în ea. „Cel ce mănâncă Trupul Meu și bea Sângele Meu, rămâne întru Mine și Eu întru el” — zice Domnul (Ioan 5, 65).

Fără „ta na fratelui” adică fără (Continuare în pag. a 7-a)

Arhid. Evzarion Bălțai

Știința și religia în lumina celor mai recente descoperiri

Sunt oare cu adevărat de neconciliabile știința și religia, în esență lor, și este real acel prelung divorț dintre ele, așa cum susțineau până mai deunăzi exponenții curentelor materialist-ateice? Aceasta este, cred, una dintre chestiunile de primă importanță pentru noi și o consider ca atare, pentru că așa cum ne sunt cunoscute concluziile științifice contemporane — concluzii care vin din partea unor savanți onesti cu propriul lor statut, și neangajați ideologic sau năimiți în slujba vreunui regim politic — nu ne lasă, nici pe departe să înțelegem că lucrurile ar sta așa, ci dimpotrivă, ele vin să confirme (dacă mai era cazul), principiile și adevărurile de credință pe care Creștinismul le-a susținut dintotdeauna. Pentru că orice s-ar spune, adevăra a știință n-a făcut niciodată altceva, decât să confirme, prin metodele sale specifice, principiile de bază ale religiei. „Eu — spune Einstein — nu am întâlnit niciodată în știința mea ceva care să se opună religiei” (1); ba mai mult, în a'ara religiei, ruptă de ea, știința poate duce la monstruoziități (vezi materialismul „științific”, și numai pătrundându-se în atmosfera de har a religiei, știința poate deveni credibilă. „Cea mai mare emoție pe care o putem încerca este emoția mistică. Aceasta este germenul oricărei științe adevărate” (2). În sensul celor afirmate mai sus a fost înțeles raportul dintre știință și religie, de către unul dintre cei mai vestiți savanți ai sec. XX, mă refer la Einstein, care, în toată opera sa științifică, nu le-a considerat incompatibile, ci dimpotrivă. Dar să-l lășăm pe marele fizician să vorbească el însuși: „Cea mai frumoasă emoție pe care o putem trăi este cea mistică. Ea generează întreaga artă autentică și știința. Cel cărui a-cestă emoție îi este străină, cel care nu se mai poate mișca, cel care nu e copleșit de venerație e ca și mort. A șii că ceea ce e de nepătruns există cu adevărat, manifestându-se ca suprema înțelepciune și strălucitoare frumusețe, pe care mințile noastre obtuze le pot pătrunde numai în formele cele mai primitive, această cunoaștere, a-cest simțământ se află în centrul adevăratei evlavii. În acest sens, și numai în acesta, aparțin oamenilor profund religioși” (3).

Este indiscutabil că în alara religiei, știința este de neconceput. „Întregul demers științific este fructul unui act de credință, în străfundul lui intru nimic deosebit de acela al credinței religioase (4), pentru că prin ea însăși, doar prin propriile sale mijloace, știința riscă să se cantoneze în speculație și incertitudine. „Știința — care este numai unul din mijloacele de a cunoaște — întârânește și ea un prag peste care nu va putea trece niciodată” (5), din care numai religia o poate salva. „Din marea cunoaștere se naște marea evlavie” (L. da Vinci), altfel, riscă, așa cum spuneam mai sus, să nască monștri.

Cu o distre cele mai grave probleme, care i-a preocupat și îi preocupă și astăzi, atât pe teologi cât și pe oamenii de știință deopotrivă, es e fără îndoială aceea a începutului, a delimitării momentului de unde să se poată spune că lumea a început să existe. Cum a apărut lumea, din ce și de ce a apărut, ce anume a făcut posibilă apariția ei? sunt întrebări comune amândurora.

În această privință, știința a avansat de-a lungul timpului, fel de fel de teorii și ipoteze, dar care s-au dovedit, finalmente, neviabile și lipsite de fundament log.c. Una dintre acestea, foarte la modă prin anii '60, dar care mai are și astăzi destuli susținători, este cea a Big bang-ului, care afirma că apariția universului a fost posibilă datorită existenței unui macronucleon de primordiale de materie incandescentă, și care, în urma unei explozii de o putere extra-dinară, a făcut posibilă apariția universului. Numai că această teorie su'eră de un viciu de fond: de unde și cum a apărut acel macronucleon primar, ce anume a făcut posibilă apariția lui și ce a fost înaintea lui?

Au mai fost și alte multe teorii, pe care istoria aproape că le-a uitat.

(Continuare în pag. a 7-a)

Pr. N. Stoia

Dispută teologică în închisoare

Mă a'lam de mulți ani în temnița Aiudului, încarcerat în vechia clădire total insalubră, numită Zărca. Aici erau izolați de restul deținuților (cu un regim alimentar și de cazare de-a dreptul criminal, de exterminare) toți cei socotiți ca dușmani ireconciliabili ai comunismului, re-ractari la acțiunea de „reeducare”, adică la cererea conducerii închisorii de a-și renege înțreg trecutul, de a se lepăda de ce au fost, au iubit, au ales și aderat în lupta lor, aruncând apoi cu noroiul celor mai murdare invective asupra tuturor oamenilor politici din trecut ai României, în primul rând asupra propriilor lor îndrumători și conducători.

În ziua de 16 aprilie 1964 mi s-a deschis celula, a intrat înșuși colonelul Crăciun și m-a întrebat: „Ce faci Grebenea?” — „Precum vedeți”. — „Esti foarte slabit”. — „Da, datorită regimului dumnea-voastră”. — „Vrei să ieși de aici?” — „Da, însă nu depinde de mine”. — „Vrei să te scot de aici?” — „Da, cum nu?” — „Atunci fă-ți bagajul”.

Mi-am luat gamela și ce mai aveam, am făcut un semn discret de salut celor trei camarazi rămași în celulă și am plecat. Cu un grup mic ne-au dus la grădina penitenciarului, unde se făcea agricultura. Drumul, deși scurt, a fost greu, căci eram slabit la ultima limită — eram transparent, dacă te uitai într-o ureche, vedeai în cealaltă. M-am întrebat și nu mă dumiream cum de Crăciun s-a m'ostovit de mine și m-a trimis la grădină?

Acolo mai era un grup de vreo 150, între care câțiva preoți ortodocși și unii romano-catolici. Aceștia din urmă — ca și sectarii — făceau o propagandă aprinsă între oameni despre superioritatea Bisericii lor, susținând că Biserica catolică e singura mântuitoare, că numai în ea lucrează harul divin, că rugăciunile lor sunt mai frumoase, că după dezbaterile de Biserica catolică, în Biserica ortodoxă n-au mai apărut sfinți, fiindcă harul lui Dumnezeu nu mai curgea în ea, etc., etc. Cu privire la sfinți, sau știu care este realitatea — și atunci credem au adevărul — sau nu știau, dând dovadă de lipsă de informație, căci la Curtea de Argeș se găsea Sânta F. Ioftea, iar la Iași Sânta Paraschiva.

O frumoasă rugăciune a Sântului Erem Sirul, plină de precepte morale, era prezentată ca fiind a Sântului Toma de Aquino. Oamenii erau derutați și li se părea că au dreptate catolici.

„De ce nu răspundeți?” ziceau. „Vă este frică de ei, ori poate nu avem dreptate?” Era, deci, nevoie de unele lămuriri și răspunsuri concrete, la obiect, dar dezbaterile religioase erau interzise în inc. isoarea Aiud. Totuși, ortodocșii s-au hotărât să răspundă, cu orice risc. Protopopul Tudorache de la Târgul Ocna a zis: „Răspund eu singur. Cred că voi putea face față. Sunt bătrân și dacă ne vor prinde, voi suferi numai eu, nu și voi.” În fața unor asistențe de aproape 200 de persoane — cu măsurii de pază — a avut loc dezbateri în două rânduri. Trei doctori de domă răspund cu protopopul Tudorache. Acesta cunoșteva ebraica, greaca, latina, precum și franceza și germana. Pe linie dogmatică au fost repede și total înfrânți. A fost o mare surprăză. Nu le venea oamenilor să creadă. Preotul Tudorache îi ducea așa: „Iată textul grecesc, iată textul ebraic, iată cel latin” ca să-i infunde. Apoi i-a luat pe linie liturgică: „Cum împărtășiiți dumnea-voastră poporul?” — „Cu o singură speță”, am răspuns. „Dar dumnea-voastră cum vă împărtășiiți?” — „Cu ambele spețe”. (Adică atât cu păunea prefăcută în trupul Domnului, cât și cu vinul prefăcut în sângele Lui). „Și de ce dvs. luați ambele spețe, iar poporul numai una? De ce faceți această deosebire?” — „Fiindcă noi avem altă demnitate decât poporul”. — „Dar de ce spuneți „beți dintru acesta toți”, dacă nu le dați să bea toți? Cum de călcați cuvântul Domnului?”

Atunci unii catolici ce ascultau și știau cum e împărtășirea la ortodocși, le-au reproșat ei înșiși preoților lor, zicând: „cum de ne disprețuiți pe noi?”

A fost o dispută foarte aprinsă și toți cei de față s-au lămurit. Ortodocșii spuneau: „Bine că ați împărtășiiți, căci papașii făceau o propagandă cu atâta convingere, încât ne gândeam că dreptatea e de partea lor.”

Am înțeles această dezbateri, pentru că se constată, cu durere, că și azi se caută dezbateri românilor, afirmându-se cu lipsă de jenă că ei dintru început au fost uniți cu Roma, uitându-se că până la 1700 nic nu s-a pomenit de uniație. În loc să căutăm la ce ne poate apropia și în răți, se seamănă între noi vrajba și se pune între noi obstacolul unor învățături și practici care sunt străine de credința noastră de totdeauna.

Preot Nicolae Grebenea

IN MEMORIAM

Preot Dr. PAUL MIHAIL

Obişnuiri cu preocupările zilnice, parcă nu ne vine a crede, că în toamna aceasta, la 11 oct. s-a împlinit un an de zile de când a trecut pragul spre viața cea veșnică, nu numai una din personalitățile Mitropoliei Basarabiei, dar și a întregii Biserici strămoșești și a neamului românesc, cunoscutul suitor al altarului și neobositul cercetător al trecutului nostru zbuciumat, preotul dr. Paul Mihail.

Cu prilejul trist al încetării S. Sale din această viață și a slujbei înmormântării de la biserica Popa Nan din Capitală și M-reă Căldărușani de lângă București, unde a fost înhumat, s-au rostit și apoi s-au publicat articole elogioase, de care cei care l-au cunoscut, printr-o care amintim: acad. Virgil Cândea, („Vestitorul Ortodoxiei”, 15 nov. 1994, nr. 124, p. 4 și „Curierul Național Magazin” din 22 oct. 1994, p. 4), Pr. Dr. Ioan Dura (rev. „Mărturia Ortodoxă” a comunității române din Olanda nr. 18, 1994), Vasile Malanețchi (ziarul „Țara” — Chișinău nr. 32, din 18 iulie 1995, p. 4) ș.a.

Ca unul care l-am cunoscut încă din tinerețe, din vremea studenției și am lucrat apoi împreună la câteva campanii monografice, în cadrul Inst. Tut. Social Român din Basarabia, Reg. Chișinău, între anii 1936—1939 și am petrecut împreună cele mai grele și dureroase clipe din viață, în timpul celor două refugii din Basarabia, aș dori, prin cele ce urmează să readuc în memoria celor ce l-au cunoscut, dar și altora, puternica personalitate și figura blândă și luminoasă a unui din cei mai vrednici fii ai Basarabiei românești de după Unirea din 27 martie 1918, potrivit și pentru Sf. Sa cunoscutele cuvinte ale cronicarului „nasc și în Moldova oamnei”.

Dăm mai jos câteva date biografice, din însemnările puse la îndemână, cu toată amabilitatea de stimată și unica fiică, dr. Zamira M.hail, careia îi aducem mulțumiri și pe această cale.

Născut la 29 iunie 1905, într-un sat de răzeși, Cornova-Orhei, dintr-o familie de slujitori ai Bisericii și ai Școlii, din părinți, tatăl Justin, învățător și dascăl al bisericii din satul natal și mama Elena, copilul Paul, rămânând orfan de tată la vârsta de 3 ani și jumătate, este crescut la Orfelatul mânăstirii Hârjauca, ținutul Orhei, unde termină și cursurile școlii primare, înscriindu-se apoi la Seminarul Teologic din Chișinău, pe care îl absolvete ca premiantul clasei în 1926. Se înscrie apoi la Facultatea de Teologie, nou înființată, în toamna anului 1926, absolvind-o în 1930, susținându-și și teza de licență cu „Magna cum laude”, urmând apoi și Facultatea de Litere și istorie d-n lași. În 1945 își susține doctoratul la Istoria Bisericii Române cu același calificativ.

Pregătindu-se pentru misiunea preotească, se căsătorește în 1933 cu buna și devotata soție Eugenia și este hirotonit diacon pe seama Catedralei orașului Chișinău, fiind hirotonit apoi ca preot în 1936 pe seama bisericii Soborul Vechi din susnumitul oraș, funcționând și ca profesor de istorie și l. română la Seminarul Teologic din aceeași localitate. La 29 iunie 1940, după ultimatumul sovietic, se refugiază în Țară, slujind ca preot la biserica Toma Cosma din Iași, reînțocându-se la biserica Soborul Vechi după dezrobirea Basarabiei în vara anului 1941, funcționând acum și ca director al Școlii de cântăreți din Chișinău, de unde se refugiază din nou în martie 1944, slujind apoi cu cinstire și demnitate la biserica Banu din Iași, timp de 33 de ani, îndeplinindu-și cu prisosință toate îndatoririle de preot, duhovnic și paroh.

Dragostea și devotamentul pentru slujirea la altarul Domnului a fost atât de mare, încât, așa cum declară în cuvântul de despărțire de credincioșii bisericii Banu, la 30 dec. 1979, când a ieșit la pensie, l-au determinat să „renunțe odată la demnitatea de asistent la Fac. de litere a Univ. din Iași, în 1949 și de două ori la postul de conf. univ. la Institutul Teologic din București, la care a fost chemat de Prea Fer. Patriarh Justinian.

Dar, în afară de pilduitoarea sa activitate pastorală și didactică, Păr. Paul a desăsurat încă din timpul studenției o rodnică și frumoașă activitate publicistică și cărturărească, cercetând, studind și descoperind o serie de documente vechi privind istoria Țării și Bisericii noastre, atât în străinătate, ca: Orientul Apropiat, Bulgaria, Grecia, Turcia, muntele Athos, Vaticanul, etc. cât și pe la bibliotecile, mânăstirile și bisericile din Țară. Spațiul restrâns al unui articol de revistă nu ne îngăduie să insistăm asupra acestei foloitoare, dar și mișaloase activități; dar nu putem încheia această prezentare a activității Păr. Paul Mihail, fără a arăta că în 1940, după publicarea altor lucrări, ca: „Fapte trecute și basarabeni uitați”, (Chișinău, 1938) și „Starețul Paisie Velicicovschi și erezia de la Poia-a Voronei din Moldova”. (Arhivele Basarabiei, Chișinău, 1938, nr. 1—4, p. 69—79), etc. Academia Română îi acordă premiul „Năsturel” pentru lucrarea de mare valoare documentară: „Tipărituri românești în Basarabia, de la 1812 până la 1918”, pe care o și publică, urmate de alte studii și lucrări, ca: „Figuri monahale din Basarabia” Cronică lui Ion Neculce, în copie, din 1781, (în Institutul de Istorie Națională, A. D. Xenopol, Iași, 1948), „Leastvița”, traducerea lui Varlaam (în B.O.R. Buc. nr. 11—12/1964, p. 1069—1084), „Predicile lui Antim Ivireanu” (în „Studii Teologice, Buc. nr. 1—2/1974, p. 53—59), „Cronica lui Ion Neculce, copiată de Ioasaf Luca, manuscrisul Mihail”, în colaborare cu dr. Zamfira Mihail (Edit. „Litera”, Buc. 1980), „Jurnalul călătoriei de studii în Sud-Estul Europei” (în „Mitropolia Olteniei” nr. 3 1989, p. 86—118 și urm.), „Acte în limba română, tipărite în Basarabia, (1812—1830)”, precedate de Bibliografia tipăriturilor românești din Basarabia, în colaborare cu dr. Zamfira Mihail, edit. Academiei Române, Buc. 1993), „Mărturiile de spiritualitate românească din Basarabia”, (Chișinău, edit. „Știința”, 1993) și multe alte studii, recenzii și articole laborioase, publicate în revistele vremii.

Enumerând numai câteva din lucrările Sf. Sale, a căror valoare documentară pentru trecutul neamului și Bisericii noastre este atestată de personalități de vază în domeniul respectiv, ne asociem a celor care au propus alegerea post-mortem a Păr. Dr. Paul Mihail, numit, cu drept cuvânt, de unii scriitorii și cercetătorii istorici „Patriarhul culturii românești din Basarabia” și „Comoara bibliografiei vechi românești”, ca membru de onoare al Academiei Române și a celei din Basarabia, provincie pe care a iubit-o și a slujit-o cu cea mai mare ardoare.

Închei aceste rânduri despre viața și opera preotului dr. Paul Mihail, la comemorarea unui an de la săvârșirea Sa din această viață, cu făgăduirea că nu voi uita niciodată sufletul său bun și generos. Fie-i memoria veșnică și Dumnezeu să-l odihnească în pace.

Preot-prof. Sergiu C. Roșca

TĂCEREA, PAZĂ A NEOSANDIRII ALTORA

(Urmare din pag. a 5-a)

marea lui Hristos, București, 1990, pag. 63 și 331). Sfântul Ioan Scărarul (523—602), în opera sa „Scăra”, ne arată că: „Nici când vezi cu ochii tăi, să nu osândești, căci de multe ori se înșală și acestia” și „chiar dacă vei vedea pe cineva gresind în ceasul morții, nici atunci să nu-l osândești”. În continuare Sfântul Ioan Scărarul spune: „Cel ce-și cunoaște greselile proprii își înfrânează limba, iar vorbărețul nu s-a cu osuc încă pe sine cum trebuie.” (Filocalia IX, pag. 202, 203 și 205).

De aici se vede cât de grea este osândirea și cât rău provoacă acest păcat creștinului. Mântuitorul ne spune: „Nu judecați, ca să nu fiți judecați. Căci cu judecata cu care judecați, veți fi judecați” (Matei VII, 1).

Isaia Pustnicul din Egipt (370—488), având în vedere urmările tăcerii pozitive ne spune: „De te încearcă vreun gând neresos, să nu deschizi gura ta și va pleca de la tine”. Iar în cazul că se ivește totuși necesitatea de a discuta cu alții ne recomandă: „Vorbii foarte puțin, cu smerenie și cu evlavie, gândindu-vă că Dumnezeu ia aminte la voi. Nu vorbiți împotriva cuiva, nici nu judecați pe cineva, nu disprețuiți pe cineva, nu cărțiți împotriva cuiva. Să nu iasă din gura voastră nici o minciună. Să nu voiiți să auziți ceva din cele ce nu vă folosesc”. În special, pentru fiecare are un cuvânt, ca să-l păzească: „Nu îngădui urechilor să audă pe cineva grăind cuvinte nefolositoare, iar gura ta să

tacă și în general să nu vorbească dacă nu e nevoie” (Filocalia VIII, pag. 40, 46 și 238).

Părinții Patericului au și ei sfaturi practice, care ne ajută să experimentăm tăcerea cu mult folos duhovnic: „De vei tăcea, vei avea odihnă, în tot locul unde petreci” (Pateric, Alba Iulia, 1990, pag. 127). Un îndemn la tăcere, aducător de pace și liniște sufletească găsim, recomandat și în imnologia Bisericii noastre, unde tăcerea este caracterizată „Ca ceea ce este fără de primejdie”, dacă o păzim.⁴

„Având atâta nor de mărturie” (Evrei XII, 1), să ne hotărâm să mergem pe calea recomandată de numeroși iubitori ai tăcerii, care au văzut în această virtute, un mijloc sigur de neosândire a semenului nostru și un imbold de a ne cerceta mai întâi pe noi înșine.

Cunoscând binefacerile tăcerii și relele pricinuite de vorbele fără rost, să ne ostenim puțin, să pășim pe această cale și ne „vom afla mergând”, ne asigură Sfântul Eftem Sirul (306—378).

Să ne rugăm cu stăruință și vom primi Harul Providenței: „Cereți și vi se va da” (Matei VII, 7), zicând apoi cu psalmistul David: „Pune, Doamne, pază gurii mele și ușă de îngădire împrejurul buzelor mele” (Ps. 140, v. 5).

4 Ioan Monahul imnolog (sec. VII). Mineiul pe luna decembrie, Irmosul de la peasna IX, canonul II, din 25 decembrie.

Din nou despre drama minorității române din Ungaria

(Urmare din pag. 1)

reprezentată de români există o singură școală generală cu toate clasele pentru români, dar în care învățământul se face o parte în limba română și o parte în limba maghiară. În celelalte comune clasele de români sunt incluse în cadrul școlilor maghiare. În aceste clase se predă mai puțin în limba română și mai mult în limba maghiară. La Liceul Nicolae Bălcescu din Gyula, pe ins liceu românesc limba română se predă ca oricare altă limbă străină într-un liceu de cultură generală. Studiul limbii române se face în două grupe: începători și avansați. Sunt predate vagi noțiuni de literatură clasică română. Din studiu nu lipsește analiza „Țiganiadei” lui I.B. Deleanu, pentru a se face referiri la originea de țigan a poporului român. Geografia și istoria se fac numai în limba maghiară, cu accente false asupra poporului român, prezentat ca năvălitor fie din sudul Dunării, fie din Moldova și Muntenia. În aceste condiții de denaturare a adevărului istoric, a tradițiilor și a aspirațiilor este normal că românii nu mai simt și nu mai gândesc româneste. Le-a dispărut în totalitate conștiința națională românească încât s-a ajuns ca părinții să-și trimită copiii să învețe mai bine în limba maghiară decât în limba maternă. Consecința acestei decizii este că toți românii din Ungaria vorbesc perfect limba maghiară și aproape deloc limba română, încât s-a ajuns ca în casele multor români să se vorbească numai ungareste.

Dacă în librăriile din România se găsesc standuri întregi cu cărți în limba maghiară și la chioșcuri ziare și reviste maghiare, minoritatea română din Ungaria nu are posibilități de informare prin mass-media. Am colindat toate librăriile și chioșcurile de

ziare din Bekescsaba și Gyula și nu am găsit urmă de carte, ziare sau revistă în limba română. Se pare că toate sunt proscrise în afara unui ziar NOI, care apare la sfârșit de săptămână cu știri din regiune și banalități care nu au nimic comun cu spiritul și tradiția românească. Ziarul se trimite de reacție la domiciliul celor abonați. Televiziunea maghiară consacră minorității române doar douăzeci de minute pe săptămână, sâmbătă, între orele 9,00 și 9,20, oră nepotrivită și cu program dirijat care să nu lezeze demnitatea statului maghiar, în timp ce maghiarii din România se bucură de un program mult mai dimensionat în limba lor.

Așa cum se prezintă situația este un progres pentru maghiari iar pentru românii din Ungaria un proces de exterminare a identității românești. Dacă până la unirea Transilvaniei cu România, românii preferau să nu învețe limba maghiară ca să-și păstreze identitatea și tradiția, în prezent conștiința națională românească fiindu-le distrusă, românii din Ungaria se simt mai mult unguri decât români. Fenomenul acesta de maghiarizare, de instrăinare, de rupere de trupul națiunii își are origini istorice îndepărtate și nu a fost stăvilit în urma celui de al doilea Război Mondial, dimpotrivă a fost continuat până în prezent prin diferite forme.

Cauzele dezastrului minorității române din Ungaria sunt multiple. În primul rând lipsa unor conducători în rândul lor care să se identifice cu soarta minorității române. Cu efect negativ a fost lipsa învățătorilor și preoților în comunele cu populație românească care să fiină aprinsă flacăra gândirii românești și a sorgintei daco-romane. Vinovate de această situație sunt toate guvernele din România de la întemeierea ei și până în prezent care au neglijat soarta românilor din ara granițelor României, fiindcă n-au acordat ajutorul moral și material de care trebuia să beneficieze această minoritate. Și Biserica Ortodoxă își are partea ei de vină lăsând tu-ma fără păstori.

O slăbiciune firească a românilor minoritari a fost cedarea în fața Iricii de concedere sau a imposibilității exercitării meseriilor publice și particulare, ceea ce ar fi însemnat lipsa asigurării condițiilor vieții materiale pentru ei și familiile lor.

Pentru minoritatea română din Ungaria ora douăsprezece a trecut. După cum au evoluat și evoluază în continuare lucrurile nu cred că această insulă de români se va mai putea salva. S-a practicat o maghiarizare în toate compartimentele vieții, politic, cultural, bisericesc și administrativ. Drama minorității române trebuie deplănsă din plin căci este drama noastră, a poporului român. Ungurii și-au pus în joc întreaga lor abilitate pentru reușita deznaționalizării românilor din Ungaria și a integrării lor în societatea maghiară gășind condiții favorabile pentru atingerea scopului.

Politica maghiară față de minoritatea română din Ungaria a distrus identitatea etnică și confesională a românilor, ceea ce nu se poate vorbi în termeni identici despre minoritatea maghiară din România care se bucură de cel puțin drepturi egale cu populația română.

Este demn de semnalat faptul că ura dintre români și maghiari în România este o diversiune creată artificial de liderii iredentiști maghiari. Într-o călătorie pe care am făcut-o în vara acestui an în județele din România cu populație majoritară maghiară, cu câte persoane am vorbit, maghiarii sau români, nimeni n-a semnalat disensiuni naționaliste între cele două etnii. Am întâlnit mulți unguri care nu știu să vorbească decât în limba lor maternă, dar și mulți români care vorbeau ambele limbi. Așadar neliniștea și tulburările interetnice sunt cât se poate de vădit creații artificiale ale iredentiștilor maghiari. Confirmarea celor relatate anterior este eşecul festivităților maghiare din 27 iulie a.c. de la Debrecen din Ungaria și din 2 septembrie a.c. de la Odorheul Secuiesc din România.

Cu împertinență se pune în discuție de luni de zile semnarea tratatului bilateral româno-maghiar pe baza unei reconcilierii istorice româno-ungare.

Domnilor UDMR-iști de unde trebuie să pornească dorința de reconciliere?

Credeți că paragraful 1201 recomandat de Parlamentul Adunării Generale a Consiliului Europei trebuie respectat numai de români?

Care etnă este lipsită de elementele drepturi fundamentale ale omului și supusă distrugerii?

Care tineri ar trebui să meargă cu jalba la Strassbourg, români sau unguri?

Credeți că se vor putea stabili raporturi bune între Ungaria și România numai în spiritul final al comun-catului guvernului maghiar publicat în 1941 după Dictatul de la Viena? care se termina astfel: Acum când nedreptățile Trianonului sunt reparate, Ungaria va face tot ce este posibil pentru a stabili între cele două țări raporturi bune, care nu puteau să existe în cursul ultimilor douăzeci de ani din cauza intrigilor puterilor Antantei. Antanta numai există. Cine face intrigile în prezent?

Sperăm ca timpurile trecute să nu se mai reîntoarcă.

Sfânta Liturghie — Marea Iubire

(Urmare din pag. a 3-a)

dăruiește și Duhul Iubirii Lui și ne dă puțința să ne împărțim cu trupul și sângele Fiului Său⁴. În această calitate de fii ai Tatălui, credincioșii sunt îndatorați să progreseze în viața duhovnicească, pe măsura firească a apartenenței, „căci ai Lui neam suntem”⁵, zice cuvântul Sfintei Scripturi.

De altfel, preotul liturghisitor, nu ca înlocuitor al lui Hristos, ci ca persoană văzută, purtător de Hristos și prin care Insuși Hristos ne grăiește ca victimă, jertfit pentru noi. Arhiereu veșnic și Păine Cerească, potrivit misiunii sacre, ne atenționează: „Să luăm aminte, că sunt „Sfințele”, oferite doar Sfinților, ceea ce consimt și credincioșii să răspundă că Unul singur este Sfant într-adevăr, Unul Domn și Dumnezeu, Iisus Hristos. Dar cum sfințenia este graduală și nu toți sunt pe deplin împliniți, ci sunt pe calea mântuirii și nimic nu-i oprește pe cei dișiși sufletește, să se apropie de această curențătoare Taină! „Prin sfinți, înțelegem aici nu numai pe cei desăvârșiți în virtute, ci pe toți cei ce străduiesc spre desăvârșire, chiar dacă n-au ajuns la ea; nimic nu-i împiedică pe aceștia să se sfințească și ei prin împărțirea cu Sfințele Taine și să devină sfinți. Căci Biserica întreagă se numește sfântă”⁶. Marea apostol Pavel îi numește sfinți pe creștini, atunci când în scrisorile sale se adresează diferitelor comunități creștine, ca: „tuturor sfinților întru Hristos Iisus, celor ce sunt în Filipi...”, sau apreciind gradual îmbunătățirea lor duhovnicească, scrie: „Bisericii lui Dumnezeu care este în Corint, celor sfinți în Iisus Hristos, celor numiți sfinți, împreună cu toți cei ce chiamă numele Domnului nostru Iisus Hristos, în tot locul, și al lor și al nostru...” Sau altă formulă de adresare: „Bisericii lui Dumnezeu, celei din Corint, împreună cu toți sfinții, care sunt în toată Ahaia”⁸. Iau tot gradual adresându-se: „Sfinților și credincioșilor frați întru Hristos, care sunt în Colose...”⁹. În același sens al participării la deplinătatea sfințeniei, zice: „frați sfinți, părtași chemării cerești, luați minte la Apostolul și Arhiereul mărturisirii noastre, la Iisus Hristos”¹⁰.

Deci, sfințenia nu este un privilegiu, ci o chemare în Duhul Sfânt. Toți creștinii (=ai lui Hristos), sunt chemați la sfințenia vieții lor. Numai printr-o asemenea strădanie, și cu ajutorul lui Dumnezeu, ne incorporăm în trupul lui Hristos, um zice Sfântul apostol Pavel: „Voi sunteți Trupul lui Hristos și mădular (fiicare) în parte”¹¹, și dăori suntem să ne iubim unii pe alții, sporind în dragostea față de Dumnezeu și față de toți oamenii, fiii Tatălui și frați ai noștri, „pentru că suntem mădular ale trupului Lui, din carnea Lui și în oasele Lui”¹². Numai cu o asemenea conștiință putem apropia de „Sfințele Sfinților”. În momentul când străbate egoismul și ura cuiva la suferință și peste tot păcatele, acel credincios s-a despărțit de Sfântul Trup. De aceea, Iisus îndeamnă zicând: „Rămâneți în Mine și Eu în voi...” Cel a rămâne în Mine și Eu în el, acela aduce roadă nădă, căci fără de Mine nu puteți face nimic”¹³.

După ce preotul liturghisitor a rostit cuvintele: „Sfințele Sfinților”, încă înănd sus Sfântul Trup (Agnețul = Mielul lui Dumnezeu). Îl sfarmă în patru părți, zicând cu lău e aminte și cu evlavie: „Se sfarmă și se împarte Mielul lui Dumnezeu, Cel ce se sfarmă și nu se desparte, Cel ce se mănâncă pururea și niciodată nu se sfârșește, ci pe cei ce se împărțesc și sfințește” și le așează cu miezul în sus, pe sfântul disc în forma sfintei cruce, potrivit să fie spre răsărit partea cu Iis, spre apus cea cu HS, spre nord cea cu NI și spre miazăzi cea cu KA, prefigurând frângerea pâinii la Cină, de către Mântuitorul și nu mai puțin răzătirea și moartea Mântuitorului pe cruce. (IS. HR. NI. KA = Iisus Hristos biruie).

Analizând adresarea preotului în mod deosebit lui Iisus Hristos, zicând: „la aminte, Doamne Iisus Hristoase... și vno și se sfințește pe noi... și ne învrednicește, prin mâna Ta cea puternică, a ni se da nouă preacuratul Tău trup și scumpul Tău sânge și prin noi la tot poporul”. Hristos Insuși ni se dă nouă, prin mâna preotului. Iar din cuvintele „Se sfarmă Mielul lui Dumnezeu...”, sau „Cel ce aduci” și „Cel ce Te aduci” sau „Se dă mie...”, „Se dă fie...”, „Se împărțese robul lui Dumnezeu (N)”, deci nu eu te împărțesc, se vede că preotul nu este un locuitor al lui Hristos, care ar fi absent, ci numai un mediu, un organ văzut, prin care Hristos însuși, fiind de față, El lucrează. „Tatăl Meu până acum lucrează; și Eu lucrez”¹⁴. Preotul, prin preoția harică, este o taină în Biserica¹⁵, taină fiind preoția însăși!

Hristo, Domnul își trăiește mereu moartea, pentru noi, în baza trăirii ei pe cruce. Atât în momentul „prefacerii”, cât și în momentul în care se pregătește pentru a ni se da, El, Insuși, se sfarmă, pr'n gestul preotului aplicat Agnețului văz. t; nu preotul îl sfarmă. Moartea lui Hristos, ca trecere spre Înviere, umple toată Sfânta Liturghie. Murind exclusiv pentru noi, ne-a avut în mod desăvârșit numai pe noi în Sine, a fost concentrat numai spre noi. Dar nu numai în calitate de om fără păcat, ci și de Fiu al lui Dumnezeu, cu voința de-a ne aduce ca pe frații Lui în Sine”¹⁵.

În practica liturgică, după sfărâmarea Agnețului, preotul luând părțicia de sus (IIS), face cu dânsa semnșul sfintei cruce deasupra sfântului potir, zicând: „Plinirea potirului credinței Sfântului Duh” și o pune apoi în sfântul potir, ștergându-și degetele cu buretele și luând căldura, rostește cuvintele: „Bindecuvânta a este căldura sfinților Tăi, totdeauna acum și pururea și în vecii vecilor”. Căldura, adică apa caldă și binecuvântată, pe care preotul o toarnă în sfântul potir, potrivit interpretării unor liturghisți de competență recunoscută, simbolizează mai întâi apa care a curs odată cu sângele din coasta Domnului, cea împunsă cu sulița. Această căldură mai simbolizează viața, sângele cald, dar și căldura Duhului celui de viață făcător, respectiv căldura vieții pe care Sfântul Duh o toarnă din nou prin înviere, în mădularile moarte, simțindu-se și mai expresiv învierea Domnului.

Turnarea căldurii în sfântul potir mai duce gândul și la pogorârea Sfântului Duh peste Biserică, în ziua Cinczecimii (Rusaliilor) și chiar căldura credinței, cu care trebuie să ne împărțim”¹⁶.

După această pregătire și suletească și rituală, într-un moment de sacralitate și trăire intimă, până la integrarea întregii ființe în atmosfera de har și sfințenie, preotul slujitor, desfăcând mai întâi, palma dreaptă și așezând buretele sub degetul mijlociu, între arătător și inelar, ia cu stânga, părțicia HS, și o pune în palma dreaptă zicând: „Cinstitul și Preasfântul Trup al Domnului și Dumnezeu-lui și Mântuitorului nostru Iisus Hristos se dămie preotului (N), spre iertarea păcatelor și spre viața de veci”.

Momentul liturgic devine acum cu totul crucial. Ne aflăm la poarta Marelui Ospăz de Taină! Și preotul slujitor și credincioșii care s-au pregătit pentru Sfânta Împărțășenie, așteaptă, într-o lefădare totală de tot ce i-ar putea abate de la Sfânta Comunione cu Dumnezeu. Aceasta este clipa de întâlnire și unire a omului cu Ziditorul său, prin gustarea din „pâinea cea cerească și paharul vieții”, pentru a vedea cât de bun este Domnul, cum se exprimă Biserica în rânduiala Sfintei Liturghii a Darurilor mai înainte sfințite.

Și într-adevăr, dacă „Rugul aprins văzut de Moise”¹⁷ reprezintă și pe Maica Domnului și pe orice sfânt plin de focul dragostei lui Hristos, rugul întreg, atocuprinzător este Biserica, în care focul iubirii îi unește nu numai ca persoane singulare în Hristos, prin iubire, ci și pe toate persoanele care cred în Hristos și întreoalță”¹⁸.

Cu adevărat mare este taina Dumnezeirii! Atotprezența dumnezeiască a lui Iisus Hristos se manifestă în mod repetat și sub forme văzute și transparente până la înălțarea la Cer. Și dacă „înainte de înălțare, era cu ucenicii Săi oriunde... după înălțare El se sălășluiește cu trupul (prin Euharistie), în fiecare din cei care cred în El”¹⁹. Și de ce să nu repetăm fiecare, cu umilință, cu încredere și cu nestăvilită nădejde, în Marea Iubire a lui Dumnezeu: „Cred, Doamne! Ajută necredinții mele”²⁰, slăbiciunii și neputinții mele.

4 Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae: Spiritualitate... op. cit., p. 327—328.

5 Fac. 17, 28.

6 Nicolae Cabasila: Tălcuirea Dumnezeieștii Liturghii, op. cit., p. 87.

7 Fil. 1, 1.

8 I Cor. 1, 2 și II Cor. 1, 1.

9 Col. 1, 1.

10 Ebr. 3, 1.

11 I. Cor. 12, 27.

12 Ef. 5, 3.

13 In. 15, 4—5.

14 In. 5, 17.

15 Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae: Spiritualitate... op. cit., p. 330—331.

16 Pr. Prof. Dr. Ene Braniște: Liturgia Specială op. cit., p. 329.

17 Is. 3, 2.

18 Dumitru Stăniloae: Iisus Hristos, lumina lumii și îndumnezeitorul omului. Edit. Anastasia, București 1993, p. 216.

19 Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae: Spiritualitate... op. cit., p. 332.

20 Mc. 9, 24.

Manuscrisele de la Prodromul

Citind articolul *Câteva ceasuri în Biblioteca Schitului românesc „Prodromul”*, scris de P.C. Protos. Daniil Stoinescu și publicat în „Telegraful Român” (nr. 29—32/1995, p. 5), mi-am adus aminte că și eu am petrecut „câteva luni” în această prestigioasă vatră de cultură și spiritualitate românească din Sfântul Munte Athos.

Primum popas l-am făcut în anul 1982. Atunci m-au impresionat cărțile și manuscrisele vechi, colecționate de călugării români stabiliți în pământul athonit, dar am încercat și un sentiment de tristețe văzând depozitarea lor în condiții necorespunzătoare și lipsa totală a unei evidențe. În coșeciniță, m-am oferit să organizez Biblioteca.

Reintors în țară, la Centrul European din Râmnicul Vâlcea unde funcționam ca mare ecleziarh la Catedrala episcopală, am primit din partea conducerii Schitului Prodromul invitația „pentru un timp mai îndelungat... în vederea reorganizării Bibliotecii”; ea „are peste cinci mii de volume și se află în stare nesatisfăcătoare”, iar „autoritățile noastre ne cer să o punem urgent în rândulă”, se arăta în adresă.

După pregătirea formalităților necesare, am comandat tipărirea unor etichete cu inscripția: „Biblioteca Schitului Prodromul”, iar în primă-ara anul i 1983 am plecat la Sfântul Munte. Atras de liniștea vieții monahale și de vastul teren al cercetărilor în domeniul neexplorat al cărților și manuscriselor vechi, precum și bogatele arhive, intenționam să rămân mai mult timp acolo. Cauze independente de voința mea nu m-au permis realizarea idealului dorit.

Cunoscând împrejurările, am considerat necesar rezolvarea cel puțin a situației manuscriselor depozitate în spațiile rezervate Bibliotecii. Datorită unei munci intense, întreruptă numai de un

somn athonit (între orele 22 seara și 2 dimineața) și de participarea la slujbele bisericești, tot athonite, mi-a trecut prin mână întreaga colecție de volume pentru descoperirea manuscriselor. Astfel, în câteva luni am identificat, descris, inventariat, etichetat și depozitat un număr de 219 manuscrise românești.

Cel mai vechi manuscris prodromit datează din anul 1766. El cuprinde **Cuvinte ascetice** ale marilor dascăli ai pustiei, fiind incluse și **Cuvintele înainte** la scrierile lui N.I. de la Sorca și Filotei Sinaitul, „alcătuite de schimonahul starețul Vasile cel din Țara Muntenescă de la Schitul Poiana Mărului” (Mss. nr. 1).

Manuscrisele de la Prodromul au două surse de proveniență: una din țară, fiind duse de călugării români la Sfântul Munte; alta, de acolo, unde au fost redactate, traduse, sau copiate. Cele din categoria a doua reprezintă o valoare deosebit de mare, întrucât sunt total necunoscute la noi. În afară de conținut, ele cuprind prețioase însemnări biografice referitoare la monahi, informații privitoare la circulația manuscriselor, date istorice și glossare, elemente fundamentale pentru reconstituirea istoriei și spiritualității românești din cadrul athonit.

La Schitul Prodromul, călugării au păstrat tradiția copistilor până în vremea noastră. Cel mai nou manuscris datează din anul 1947 (Mss. nr. 188), operă a ieromonahul Iuvenalie Streinul, care cuprinde **Cuvinte ascetice** ale Sfântului Isaac Sirul și Marcu Pustnicul, totalizând 185 file.

Precizez că munca desfășurată în Biblioteca de la Prodromul cuprinde două aspecte: primul constă în inventarierea, etichetarea și aranjarea în rafturi a manuscriselor, ușor observabil de orice vizitator; iar al doilea, în descrierea lor, copierea însemnărilor și a glossarelor. Acest rod

Lexiconul bizantinologilor români — un reveriment editorial

Investigarea unuia dintre cele mai importante segmente ale culturii noastre vechi îl va constitui, de bună seamă, muzica de sorginte bizantină care, după cum s-a remarcat, alături de folclorul vocal și instrumental, va constitui, înțelegându-se, o configurație inconfundabilă a „genezei limbii muzicale românești” (Dr. Sigismund Toduță). De fapt, atât literatura didactică (manuale tipărite sau manuscrise de uz școlar, cursuri și însemnări cu același profil) dar mai ales lucrările de muzicologie vor evidenția în mod consecvent nu numai valoarea și însemnătatea patrimonială a acestei muzici ci și pe aceea de pecete autohtonă privind trecutul și gradul preocupărilor noastre pentru muzică, pentru acest filon de aur ce ne particularizează în lumea creștină din spațiul european. Și fie că ne vom re-eri, acum și în viitor, la cărțile de muzică semnate de George Breazul și Sabin V. Drăgoi, Marcel Botez, Constantin Brăiloiu și Ion Croitoru sau la lucrările de mai încoace datorate lui Gheorghe Ciobanu, Octavian Lazăr Cosma, Petre Brâncuși, Viorel Cosma, Sebastian Bucur-Barbu cultura muzicală de soră, între bizantină și teritoriul României merită a i se acorda nu numai atenția noastră dar și sacrificiul material ca timp și punere în pagină tipografică.

Că dispunem de un asemenea fond spiritual ne-o mai spun și lexicoamele apărute până în deceniul nouă precum: Viorel Cosma — **Muzicienii români (1970)** **Muzicienii din România**, vol. I (A-C) din 1989, lucrări ce vor îmbogăți, în mod constant, câmpul nostru în ornațional conectat la cunoașterea tradiției și evoluției muzicii bizantine practicate la strana mănăstirilor și bisericilor noastre din spațiul carpatodanubian-pontic.

Pe fundalul acestor preocupări mai vechi apariția primului **Lexicon al celor care, de-a lungul veacurilor, s-au ocupat cu muzica de tradiție bizantină în România** (Editura Diogene, București, 1994, 380 p.) a fost primită cu vădit interes. La București, Craiova, Iași, Ploiești s-au organizat, spre exemplu, întâlniri cu autorul lucrării, muzicologul Gh. C. Ionescu, iar croniciarii unor publicații (reviste și ziare) ne au întârziat a pune în circulație pertinente sublinieri stimulate de conținutul acestei lucrări. Ștefan Petru, spre exemplu, de la **Cuget românesc** din Brașov va remarca, pe bună dreptate, că este vorba, în acest caz, de o „lucrare fundamentală”, de „un eveniment în viața noastră științifică muzicală” iar bizantinologul Titus Moșescu, în **Actualitatea muzicală de la București** va itinera ideea că **Lexiconul** lui Gheorghe C. Ionescu este „o carte necesară bunei cunoașteri a unui domeniu artistic care a ființat de veacuri în cultura muzicală românească”.

Despre cine și despre ce vorbește acest **Lexicon** ce se ocupă cu muzica de tradiție bizantină în România? În primul rând este valorificată aici activitatea de creație aparținând lui Evgastie Protopsaltul Puteinei (sec. XV—XVI), apoi Domețian Vlahu, Theodor Zotica (sec. XVI), Iovașcu Vlahu, Vlad Grămăticul, Filoheii sin Agăi Jipei (sec. XVII—XVIII), Macarie Ieromonahul, Anton Pann, Ștefanache Popescu, Dimitrie Suceveanu, Nectarie Frimu, Ghelasie Basarabeanu, Ioan Zmeu, Ion Popescu-Pasărea și încă foarte mulți (sec. XIX—XX) apoi cea aparținând copistilor unor celebre și importante manuscrise semnate de cel care a fost Evgastie de la Putna (1511 și 1515), diaconul Macarie de la Dobrovăț (1527), Antonie Ieromonahul (1713) Iacob Arhieul (1624), Calit Ieromonahul (1695), Filotei Ieromonahul (1713), Acachie Ieromonahul și Ghimnazie Ieromonahul (din partea a secolului al XIX-lea, la Căldărușani). Evident, mai sunt menționați aici compozitorii români care au fost, în același timp, și editori și tipografi precum Petru Efesiu (1820), Macarie Ieromonahul (1823), Anton Pann (1834), Nectarie Frimu (1845), Dimitrie Suceveanu (1856), Serafim de la Buzău (1856). Sunt apoi prezenți, cu aceeași largă informație bibliografică psalții și protopsalții, scriitorii și cântăreții care au nevoit la strana mănăstirilor și bisericilor de mir de pe cuprinsul țării: Niceta de Remesana, Sava Gocul, Maximus, cântăreț la Durostorum, în Dobrogea, Șerban Protopsaltul și Constantin Protopsaltul, dascăli în București, Dimcea Bătrânu, Dimitrie Suceveanu și Gheorghe Cociu-Scufaru la Iași, Nicolae Severeanu și Neagu Ionescu la Buzău, George Ucenescu la Brașov, Ionăi Stoicescu Logofetel de la Ploiești până la tinerii și proesori de azi ai facultăților noastre de teologie.

S-au bucurat de atenția lexicografului Gh. C. Ionescu și muzicologii-bizantinologi adică cei care — după cum apreciază Titus Moșescu, în prefața lucrării respective, „au cercetat această muzică în toată complexitatea ei investigând manuscrisele păstrate în biblioteci și arhive din țară și străinătate și contribuind, prin scrierile lor, la cunoașterea și aprofundarea acestei arte”: Constantin Erbeceanu, Nicolae M. Popescu, Ioan D. Petrescu-Visarion, George Breazul, Grigore Panțiru, Gheorghe Ciobanu, Sebastian Bucur-Barbu, Marin Ionescu, Titus Moșescu, Nicu Moldoveanu și, bineînțeles, nu au fost uitați nici profesorii generațiilor de ucenici, apoi protectorii acestei muzici de tradiție bizantină cei care au sprijinit, susținut și organizat învățământul muzical religios.

Prin apariția acestui **Lexicon unicat** „Muzica bizantină și de tradiție bizantină — sub toate aspectele ei de structură, de sisteme de notație, de interpretare teoretică și practică — va aprecia Titus Moșescu, editor neîntrecut în acest spațiu al culturii noastre străvechi, nu a fost niciodată abordată cu atâta minuție, cu atâta bogăție de nume, de lucrări, de evenimente și de preocupări, așa cum apare ea în **Lexiconul** lui Gh. C. Ionescu”; de altfel, numai și o enumerare sumară ne spune că lucrarea aceasta pune în circulație peste 460 de nume cu astfel de preocupări. Nu lipsesc din cuprinsul acestei lucrări, cu caracter enciclopedic, nici muzicienii psalți de origine română stabiliți la Muntele Athos, în chinovile românești: Nectarie Schimonahul-Prodromitul sau cei stabiliți în Țările Române — Dionisie Fotno și Petru Efesiu la București, Petru Vizantie, Grigorie Vizantie și Gheorghe Paraschiade la Iași — și nu în ultimul rând sunt prezentați aici și bizantinologii contemporani Anne E. Pennington (Anglia), Dimitri Comos (Canada) care s-au ocupat în mod deosebit, în anii din urmă, de Școala muzicală de la Putna, punând în evidență, prin investigațiile lor de nivel european, importanța acestui centru de cultură muzicală românească.

Deși numele lor au mai fost pomenite în incursiunile noastre anterioare îi vom cita aici, din nou, pe câțiva dintre dascăli, psalții și copiiști a căror operă se leagă, implicit, de istoria școlii românești din

(Continuare în pag. a 8-a)

Constantin Catrina — Brașov

Știința și religia în lumina celor mai recente descoperiri

(Urmare din pag. a 6-a)

tat și pe care le mai menționează doar unele tratate sau dicționare.

Omul, însă, nu se mulțumește cu teorii și ipoteze, ci vrea răspunsuri clare, care să-i ofere liniștea și certitudinea, să-i aducă cu alte cuvinte un răspuns sigur. Concluzia de ultimă oră, și unanim acceptată de oamenii de știință, este aceea că **universul nu poate fi propria sa cauză**, că există ceva sau cineva care stă la baza apariției sale. Răspunsuri de acest fel, aflăm încă din antichitate, cel mai celebru fiind al filozofului grec Aristotel, care atribuia existența universului — Divinității, pe care el îl definea drept „forma pură a nemiscatului mișcător, izvor al mișcării și al tuturor formelor”. Dacă acest filosof genial, mai mult intuia acest fapt, iată că oamenii de știință contemporani care au la dispoziție cu totul alte mijloace de investigație, reușind să pătrundă în în-rastructura și în macrostructura materiei, după multe îndoieli și negări, **sunt obligați să recunoască că esența universului este conștiința**, nu numai a lumii vii, dar și a celei fizice. „Cum să crezi în materie când fizica modernă nu mai crede în materie; unde e materia? Nu există, zic ei, decât energia, și ce e Energia? Știința n-a găsit, din infinit mic în infinit mic, fundamentul universal, baza materiei; nici, desigur, din infinit mare în infinit mare, limitele materiei; aceasta nu are fundament pentru că nu există” (6).

Atâta timp cât se vor păstra în afara religiei, excluzându-L pe Dumnezeu din actul creației, eforturile savanților vor fi sortite din capul locului eșecului, tocmai, pentru faptul că lumea nu poate fi explicată prin ea însăși și în afara lui Dumnezeu. „Modul în care a fost creată lumea nu poate fi explicat sau definit de către om; nu este obiect al cercetării științifice fiindcă depășește puterea „gnostică” a omului. Fiind parte a realității create, omul nu poate deveni observator al modului creării sale proprii” (7), sau cum spunea unul dintre fizicienii celebri ai sec. nostru — Heisenberg: „observarea universului nu este un scop în sine; a te consacra studiului său nu capătă sens decât prin coerența ansamblului”. Este ceea ce religia creștină a susținut dintotdeauna: lumea nu s-a creat și n-ici nu poate exista prin ea însăși pentru că e absurd și împotriva logicii celei mai elementare, ca nimicul să poată deveni ceva. „N-a fost cândva când să nu fie nimic” (Sf. G. de Nazianz), trebuia să fie ceva anterior care să-i facă posibilă apariția. „Cosmosul nu s-a putut produce nici prin sine, nici ca o emanație a existenței prin sine din eternitate. El trebuie să aibe o altă cauză” (8). Această altă cauză care stă la baza apariției universului și a omului, numită de aceiași sf. părinte (Nazianz) „existența necauzată a celor cauzate din bunătațe”, iar de Sf. Ioan Damaschin „Nemișcatul care mișcă totul prin mișcarea Sa” (9), este după învățătura creștină — Dumnezeu, care nu este însăși oricum față de lume și om, ci așa cum cunoaștem din revelația divină, El nu este o simplă forță omnipotentă, impersonală și rece, ci El este, întâi de toate, **Ființă** („Sunt Cel ce este”) (10), având în sine plenitudinea existenței, izvodindu-le pe toate din Sine, fără a se confunda sau contopi cu ele. „Acel c-va care n-are nici început, nici sfârșit, n-are o cauză, trebuie să fie în El totul. Toate sunt cauzate, toate sunt dependente, toate vin una din alta. Dar este ceva care nu vine din nimic, care a fost totdeauna, care a fost veșnic. Cât de minunat trebuie să fie Acel ceva. El trebuie să fie Cineva, pentru că trebuie să aibe și o conștiință, pentru că dacă n-are avea conștiință și ar fi un obiect, ar fi produs de cineva. Este prin El însuși. Este ceea ce noi socotim că este Dumnezeu” (11). Dumnezeu este ființă atotputernică, omniprezentă, atotînțitoare, având toate caracteristicile ființei. „Toate cele create sunt numai existente, singur Dumnezeu este **existența existentă**. Aceasta vrea să spună că lumea nu este deplin existentă prin sine... Lumea nu are sens dacă nu este înțeleasă ca darul lui Dumnezeu către oameni” (12). Dumnezeu a creat lumea imprimându-i o anume raționalitate, un sens și o logică evidente. „Raționalitatea lumii fără o persoană care să o fi gândit ca rațională este inexplicabilă și, întrucât această raționalitate n-ar urmări în acest caz un scop, ar fi în fond lipsită de sens sau raționalitate adevărate” (13).

Știm de la Einstein că toate cadrele de referință din lume: materia, mărimea, poziția, timpul, mișcarea, etc., sunt relative și nu absolute, din aceasta rezultând că universul nu poate fi un absolut în sine și prin sine, și deci nu poate avea o existență independentă sau absolută. Din moment ce nu se poate produce pe sine, trebuie cu necesitate să existe datorită omnipotenței unui Creator extern, care este El însuși standardul Său absolut. Concluziile cele mai recente ale oamenilor de știință confirmă acest fapt: „materia nu este nici finită, nici infinită, ci transinită, în sensul etimologic depășind finitul fără a putea ajunge la infinit” (14). Universul în totalitatea lui este relativ, sau cum l-au definit fizicienii **transfiniți**, adică un finit depășit fără încetare, un „infiniț finit”, în care înfinițul mic și înfinițul mare se întănesc (15). Și tot ca o concluzie de dată recentă, în ceea ce privește faptul dacă lumea există prin sine, sau adevărata cauză a apariției sale îi este extrinsecă, iată concluzia, puțin bizară, a unuia

dintre acești savanți: „Dumnezeu este centrul și „excentrul”, într-o devenire transfinițată, în măsura în care orice actualizare este centrul și orice potențializare „excentrul” și în care totul se află într-o devenire transfinițată. El este noncondiționalitatea și libertatea suverană” (16).

Faptul că lumea a fost creată și are o anume ordine interioară și o raționalitate specifică, în sensul că are legi în virtutea cărora se mișcă și ținde spre un scop anume, având întipărită în esența ei o tensiune înspre acest scop („pe toate le-a făcut Dumnezeu, fiecare cu scopul său” (17), viața însăși fiind o „tendință, o uriașă aspirație” (18), spre un scop bine definit, explică posibilitatea ierarhizării mișcărilor și a legilor, precum și posibilitatea cunoașterii acestora. „Cosmosul este organizat într-un mod corespunzător capacității noastre de cunoaștere. Cosmosul și natura umană, ca intern legată de cosmos, sunt imprimate de o raționalitate, iar omul — creatură a lui Dumnezeu — e dotat în plus cu o rațiune capabilă de cunoaștere conștientă a raționalității cosmosului și a propriei sale creaturi” (19). Omul nu trăiește într-un univers haotic, ci într-unul care este guvernat de legi ordonate și armonice, or aceste legi „nu pot să se ivească anarhic, ci determinate de o structură de dincolo de ele, care dictează atât natura cât și succesiunea lor” (20). Un tip de mișcare sau o lege dinamică nu se va transforma niciodată într-o altă lege, aceleași legi existând din primul moment al creației, ele fiind imuabile în esența lor. Spre ex., legea gravitației va rămâne meru aceeași, neputând evolua sau să se transforme într-o altă lege, fapt ce demonstrează că universul este static, și nu în evoluție.

Universul este static în întregul său, dar într-o permanentă tensiune și mișcare în interiorul său: „Tot ce se manifestă fizic, orice fenomen, orice modificare a unei stări de lucruri, implică existența unei energii care nu este și nu poate fi riguros statică — altfel nu s-ar produce nimic în univers” (21). Tot ceea ce există în spațiu și timp este energie, și tot ceea ce se întâmplă este transformare de energie. Energia poate fi transformată dintr-o formă în alta, dar nu poate fi nici creată nici distrusă. Este așa-numita **constanță a materiei și a energiei**. Legile de bază ale naturii, conservarea energiei și a materiei, nu sunt într-un proces de continuă evoluție, ci mai degrabă de conservare și stabilitate, fapt ce demonstrează că lumea a fost creată iar evoluționismul este o simplă teorie.

Dacă diferitele categorii de fenomene naturale pot fi aranjate în sisteme de clasificare ordonate: elemente chimice, tipuri de stele, specii vegetale și animale, etc., înseamnă că lumea a fost creată și este condusă, nu după niște legi haotice, ci după legi stabile și ordonate. Începând de la cel mai banal obiect, care este un foarte complex sistem de sisteme moleculare, la rândul-i un sistem molecular este compus din sisteme atomice, fiecare dintre acestea conțin sisteme moleculare ai căror nucleoni nu pot fi socotiți drept mulțimi decât față de datele actuale ale cercetării științifice. Pe cale inversă, spre universul mare, astronomia descoperă în pas cu dezvoltarea tehnicilor de observație, noi sisteme de sisteme astrofizice (stelare, galactice, aglomerări sau sisteme de galaxii, aglomerări... (22).

Dacă toate elementele care alcătuiesc universul ar fi cu adevărat cuprinse într-un flux evolutiv, clasiicarea și aranjarea lor în sisteme ar fi imposibilă. Este celebru cazul chimistului rus Mendeleev, care a reușit pentru prima dată să alcătuiască tabelul elementelor chimice, dar care, datorită faptului că nu avea încă mijloacele necesare și adecvate pentru a le determina pe toate, însă pe baza calculelor făcute, a prevăzut cu exactitate existența și a celorlalte elemente, stabilindu-le chiar și pozițiile în tabelul său, și pe care știința modernă le descoperă cu uimire, recunoscând justetea și exactitatea previziunilor sale.

Deși în interiorul său universul este dinamic, fiind o sumă infinită a unor procese și evenimente energetice, însă contrar aparențelor, toată această activitate indică un scop ordonat și plin de sens, și nicicum nu poate fi vorba de împleticiri sau ciocniri haotice „lumea ca întreg este într-adevăr perfectă, lucrurile din ea, însă, sunt imperfecte” (Leibnitz) Or cât de greu imaginabilă ne va arăta această activitate în care întregul univers este antrenat, ea indică faptul că totul se petrece în baza unor legi bine organizate, nelăsând loc hazardului, căci dacă ar fi așa, cercetarea științifică nu și-ar mai avea rostul. În ultimă instanță, toate acestea indică faptul că Creatorul a făcut întregul univers, și l-a creat uni-vers și nu m.lli-vers.

Oricât de perfecționate îi sunt mijloacele de investigație în infrastructura sau macrostructura materiei, omul modern nu poate spune că știe mai multe decât știa omul din antichitate, de ex. Știința poate, cel mult, descrie lucrurile și fenomenele, fără să le poată defini în esența lor. Cricăt de aparent simplu, și oricât de aproape de adevăr ar pretinde omul de știință că se află, el va rămâne mereu în aera lui, atâta timp cât se va afla în afara credinței. A rămas celebră în istoria științei, o butadă a unuia dintre fizicienii celebri ai sec. nos-

tru, Sir. A. Eddington, care pus în situația de a defini electronul, spune că este ceva necunoscut, care face nu știm ce.

Prin ea însăși, știința nu poate duce la adevăr, ea îl poate doar intuit și presupune, fără să-l poată demonstra, „ea ne oferă doar adevăruri, nu Adevărul” (25). Adevărurile susținute de știință sunt relative, și, cel mai adesea, se contrazic între ele, semn sigur al relativității și improbabilității lor. Pusă în situația de a se pronunța tranșant în privința Adevărului, știința se dovedește incapabilă să o facă prin propriile sale concepte sau raționamente. „Cel mai neînțeles lucru din lume ar fi tocmai acela că lumea să poată fi înțeleasă” (26), pentru simplul fapt că Adevărul este în esența lui teologic și transcendent „neexistând cale umană spre el” (27). Omul poate accede spre Adevăr numai prin revelație, deci prin ajutor divin. „Advrul nu poate fi căutat, ci doar revelat” (28). La Adevăr putem accede exclusiv prin credință, de unde și acea formulă aparent paradoxală a lui Anselm de Canterbury „credo ut intellegam”, cred în Dumnezeu, pentru că numai în El și prin El mă pot înțelege și pot înțelege lumea în care exist.

Bibliografie:

1. Einstein, citat de P. Evdokimov, *Vârstele vieții spirituale*, Ed. Christiana, Buc., 1993, p. 26.
2. L. de Broglie, *Continuu și discontinuu*, p. 98.
3. Einstein, în vol. lui Ph. Franck, *Einstein. Viața și timpul său*, New York, 1947, p. 284.
4. A. Mironescu, *Certitudine și adevăr*, Ed. Harisma, Buc., 1992, p. 13.
5. idem, p. 14.
6. E. Ionescu, *Căutarea intermitentă*, Ed. Humanitas, Buc., 1994, p. 88.
7. Pr. dr. A. Alevizopol, *Ortodoxia în lața sectelor*, Ed. Symbol, Buc., 1993, p. 25.
8. Pr. D. Stăniloae, Sf. Treime, Ed. Institutului Biblic, Buc., 1993, p. 14.
9. Sf. Ioan Damaschin, *Doctrina*, Ed. Scripta, Buc., 1993, p. 19.
10. Idem, p. 3, 24.
11. Omajiu păr. Stăniloae, Ed. Mit. Moldovei, 1994, p. 194.
12. Pr. D. Stăniloae, *Lumea ca dar al lui Dumnezeu*, MMS, Nr. 3—6/1970, p. 258.
13. Pr. D. Stăniloae, *Teol. Dogmatică Ortodoxă*, Ed. Inst. Biblic, Buc., 1978, p. 117.
14. St. Lupasco, *Logica dinamică a contradictoriului*, Ed. Politică, Buc., 1982, p. 413.
15. idem, ibidem, p. 325.
16. Pildele lui Solomon 16, 4.
17. A. Mironescu, op. cit., p. 50.
18. Pr. D. Stăniloae, op. cit., p. 10.
19. A. Mironescu, op. cit., p. 51.
20. S. Lupasco, op. cit., p. 27.
21. idem, p. 29.
22. A. Mironescu, op. cit., p. 34.
23. St. Lupasco, op. cit., p. 16.
24. N. Berdiaev, *Sensul creației*, Ed. Humanitas, Buc., 1992, p. 42.
25. Einstein, citat de P. Evdokimov, op. cit., p. 27.
26. P. Tuțea, *Tratat de antropologie creștină*, Ed. Timpul, Iași, 1992, p. 40.
27. idem, p. 75.

Biserica, locaș al Duhului Sfânt

(Urmare din pag. a 5-a)

intă pe drumul care duce la cer. Cu Hristos, în Hristos și prin Hristos, acest drum ne va fi ușor pentru că „ne este preajătit dinainte de către Cel ce S-a făcut Biserica noastră”, Hristos adevărul nostru Dumnezeu intru care locuiește toată plinătatea dumnezeiască.

Să facem deci trupul nostru o Biserica vie a lui Dumnezeu, și atunci vom fi siguri că viața noastră se va sfinți și noi vom deveni oameni noi, tinoiți în duh și adevăr, „părtași ai dumnezeieștii firi”.

Fără prezența euharistică a lui Hristos în noi, noi nu putem ina-

AGENDA I.P.S. MITROPOLIT ANTONIE

— luna septembrie 1995 —

Duminică, 3 septembrie a sfințit cele două biserici din Cura Răului, cu hramurile „Cuvioasa Paraschiva” și „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril”, înconjurat de un sobor de 30 de preoți și diaconi. Alături de I.P.S. Mitropolit au participat la Sf. Liturghie arhierescă Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, decanul Facultății de Teologie „Andrei Șaguna” Sibiu, P.C. Pr. Răduț Aurel, vicar administrativ al Arhiepiscopiei, consilierul bisericesc, protopopul Săliștei și alți distinși preoți.

Cu această ocazie, I.P.S. Mitropolit a hirotesit întru iconom stavrofor pe Prea Cuceritul preot Peană Ioan și întru sacelar pe P.C. Pr. Mitrea Petrică. La sfârșitul Sf. Liturghii tuturor celor prezenți într-un număr foarte mare I.P.S. Mitropolit le-a rostit un bogat cuvânt de învățătură.

Miercuri, 6 septembrie a.c., I.P.S. Mitropolit a prezidat lucrările Permanenței Consiliului Eparhial unde s-au rezolvat numeroase probleme de interes bisericesc.

Duminică, 10 septembrie a.c., a fost invitatul Ministrului Apărării Naționale, Dl. Gheorghe Tinca și a Domnului General Dumitru Ciofălnă, Șeful Statului Major al Armatei Române, la deschiderea festivă a exercițiilor militare organizate de Ministerul român al Apărării împreună cu forțele Armate NATO, sub denumirea de „Determination Cooperation '95”.

Luni, 11 septembrie 1995 s-a deplasat la Mănăstirea Sămbăta, cu ocazia sărbătoririi aniversării promoției absolvenților de teologie ai anului 1995. Cu acest prilej I.P.S. Mitropolit a mulțumit celor prezenți pentru invitație și în cadrul cuvântării rostește îndemnat spre o preoție ziditoare și folositoare pentru ei cât și pentru credincioși.

Joi, 14 septembrie 1995, cu prilejul sărbătorii „Înălțării Sf. Cruci” a săvârșit Liturghia arhierescă la Parohia Brașov-Blumăna III, invitat fiind de cei doi preoți parohi Bădișoiu Gheorghe și Neamtu Victor. La sfârșitul Sf. Liturghii, I.P.S. Mitropolit a rostit un bogat cuvânt de învățătură referitor la rostul Crucii în viața creștinilor.

Vineri, 15 sept. 1995, a participat la deschiderea cursurilor Seminarului Teologic din Brașov, însoțit fiind de P.C. Pr. Neamtu Victor, Directorul Seminarului Teologic. Cu acest prilej a îndrumat pe tinerii elevi seminaristi să se pregătească temeinic, având în față un drum lung și greu de parcurs până la desăvârșirea preoțească.

Duminică, 17 septembrie 1995 a săvârșit sfințirea bisericii ortodoxe din satul Vlădeni, satul ilustrului profesor de teologie Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae.

La momentul potrivit, pentru răvna depusă la lucrările de înrumosare a bisericii, I.P.S. Mitropolit a acordat protului Radu Ursu Sorin cât și unor membri ai Consiliului parohial acte de apreciere. Cu acest prilej a rostit tuturor celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 20 sept. a.c., a plecat în Republica Cipru, pe insula Patmos, însoțindu-l pe P.F. Părinte Patriarh în delegația Bisericii Ortodoxe Române, care a luat parte la lucrările aniversării a 1900 de ani de la scrierea „Apocalipsei”. Din delegație au mai făcut parte I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Pr. Prof. Constantin Coman de la Facultatea de Teologie din București.

Secretar episcopal,
Pr. Valentin Sicoe

Lexiconul bizantinologilor români...

(Urmare din pag. a 7-a)

Scheii Brașovului ce datează de la anul 1459: Oprea Diacon, dascăl de psaltichie și Dobre Dascăl (sec. XVI), Ioan sin Radului Duma Brașoveanu și Bucur Gramăticul de la Sămbăta de Sus (sec. XVIII) iar din veacurile următoare pe Anton Pann, George Ucenescu, Varlaam Protosinghelul și Nicolae Brătescu, Gheorghe Căciulă, psalt și copist din Turcheș-Săcele.

Dintre foarte mulți compozitori, teoreticieni, muzicologi, dascăli de psaltichie, copisti și interpreți care au slujit la catedra învățământului religios, mai ales, sau vor aborda în creația și în cercetările lor cu caracter muzicologic aspecte ale muzicii bizantine și de tradiție bizantină, am socotit a readuce în actualitate două nume de prestigiu foarte bine cunoscute Sibiului: **Gheorghe Șoima** (n. 13 II 1911 — m. 25 XI 1985) și **Ioan Gh. Popescu** (n. 9 VI 1925 — m. 17 IV 1992).

Ca preot, profesor, dirijor și compozitor Gheorghe Șoima, de la a cărei moarte se vor împlini 10 ani, va apela în lucrările sale corale și simfonice atât la melosul cântecului popular cât și la cel religios. Din Lexiconul lui Gh. C. Ionescu aflăm că muzicianul sibian a elaborat și semnat următoarele lucrări: **Funcțiile muzicii liturgice**, Sibiu, Editura Arhidiecezană, 1945; **Folclorul muzical religios**, în *Studii Teologice*, București, s. II-a, nr. 3—6, 1950, p. 288—294; **Muzica bisericească și laică la Institutul Teologic din Sibiu**, în *Mitropolia Ardealului*, Sibiu, nr. 5—6, 1961, p. 798—806; **Expresivitatea religioasă a psaltichiei românești contemporane**, în *BOR*, București, nr. 5—6, 1976, p. 525—531.

Cât privește muzica corală religioasă ne sunt enumerate următoarele lucrări: **H. rivic și Ca pre împăratul** (1940); **Opt colinde pentru cor mixt** (1943), **Bine ești cuvântat Doamne și Văzut-am lumina cea adevărată**, glas VIII (după Dumitru Cunțan); **Tatăl nostru; Doamne, iubim-am podoaba casei Tale** (1965); **Octoiulul de la Sibiu pe cele opt g'a-suri pentru cor mixt cu soliști și acompaniament instrumental** (1970); **Frații împreună**, după Psalmul CXXXII, pentru cor bărbătesc; **Răspunsuri finale și Răspunsuri la Ectenii**, pentru cor mixt; **Psalmii I și LXV; Axion duminical; Liturghia pentru cor bărbătesc; O, noapte liniștită** (Cântec de Crăciun) pentru cor mixt și, bineînțeles, **muzica corală de inspirație folclorică reunită în culegerea 20 de cântece ale compozitorilor din regiunea Brașov** (1957) și apoi în volumul de autor **Coruri** București, Editura Muzicală, 1973 în care au apărut titlurile cântecelor: **Spune, fir de lână, La războiul de țesut, Părăiași cu trei izvoare, Cântec forestier, Hora miresei băcițe, Cine m-a dat dorului, Hațegana ca-n Poiana, Jieneasca, Mându-i jocul Hațegana și La la Rășinari**.

Lexiconul bizantinologilor români mai pune în lumină și pe cel care a fost Ioan Gh. Popescu, diacon, profesor, muzicolog și compozitor de la a cărei naștere s-au împlinit 70 de ani. Muzicianul sibian a semnat studii și articole precum: **Învățământul muzical în Biserica Ortodoxă Română**, de la începuturi până în secolul al XVIII-lea inclusiv, în *BOR*, București, nr. 9—10, 1969, p. 1027—1061; **Biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului**, în *Îndrumătorul bisericesc*, Sibiu, 1973; **Două cântecuri muzicale vechi din Biblioteca Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu**, în *Studii Teologice*, București, s. II-a, nr. 3—4, 1974, p. 264—268; **Anton Pann, clasic al muzicii psaltice românești**, în *BOR*, București, nr. 3—4, 1975, p. 456—466; **Un manuscris psaltic grec-român existent în Biblioteca Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu**, în *BOR*, București, nr. 3—4, 1976, p. 362—364; **Elemente bisericești tradiționale în opera muzicală a lui Dimitrie Cunțan**, în *BOR*, București, nr. 9—12, 1976, p. 1053—1062; **Câteva îndrumări pri-**

ILIE MARTIN — SĂLIȘTEANU 1875 — 1995

Ilie Martin-Sălișteanu a fost primul președinte al Societății culturale „Vulturul” din Homest în Pennsylvania și inițiatorul și realizatorul Uniunii Societăților Româno-Americane. S-a născut cu 120 de ani în urmă, în ziua de 4 iulie 1875 în inima Mărginimii, respectiv la Săliște fiind cel de-al doilea fiu al lui Oprea și Paraschiva Martin, familie de țărani gospodari.

Cu băjaful de cunoștințe, pe care le-a putut dobândi de la vrednicii săi dascăli de pe atunci, ai școlii primare din comuna natală și dornic ca și alți sălișteni de a învăța o meserie și de a lua legătură cu românii de dincolo de Carpați, a plecat cu cel mai mic dintre frații săi (Gheorghe) la București, angajându-se ca muncitor la un atelier de mobilă.

Învățând bine tainele meșteșugului și în dorința de a scăpa de stăpânirea nedreaptă a statului dualist Austro-Ungar, răspunzând la chemarea unui săliștean — Mihai Bărză, aflat în Statele Unite, cât și în dorința de a-și face un rost în viață, a plecat împreună cu fratele său Gheorghe în 1901 în America. Ajunși, se angajează la muncă într-o fabrică. După orelle de program, seara urmează cu stăruință cursurile de limba engleză, de care simțea că are multă nevoie și pe care a ajuns în scurt timp să și-o însușească bine.

Preocupat mereu de soarta confrăților săi care se găseau la începutul sec. al XX-lea, în grupuri răslețe în Ohio (Cleveland), New-York, Pennsylvania și prin Canada, se angajează la o mare acțiune. Simțind nevoia de a se cunoaște între ei, pentru a se putea ajuta la nevoie, Ilie Martin și-a completat numele cu Sălișteanu pentru a-și marca comuna natală și a porni pe la conațenii și confrății săi, în timpul liber, duminică, din oraș în oraș, îndemnându-i să înjhebeze societăți frățești, după modelul altor emigranți străini, societăți culturale și de ajutor în cazuri de nevoie (boală, deces). În acel timp (1901—1902), oamenii mai săraci nu aveau nici o asigurare.

După multe insistențe și stăruințe, la 2 noiembrie 1902 iau ființă la Cleveland, Societatea de ajutor „Carpatina” și la Homest în Pennsylvania, Societatea „Vulturul”, președinte fiind ales Ilie Martin-Sălișteanu. Statutul Societății „Vulturul” începea astfel: „Caracterul societății este și va fi pentru totdeauna „național-român-american”. Limba oficială în relațiile dintre români și membrii societății este limba română. Lozincă societății este „Unul pentru toți și toți pentru unul”. Scopul societății este cultural și de ajutor al membrilor ei în caz de boală și de moarte, promovarea intereselor intelectuale ale tuturor românilor locuitori în Statele Unite, propagarea frățietății și formarea membrilor ei în vrednicii fii ai națiunii române.

În anii următori, după exemplul bun al Societății „Vulturul”, iau ființă tot mai multe astfel de societăți, urmându-se realizarea

aceluiași scop. S-a pus apoi problema înființării unei organizații centrale. În acest climat, în ziua de 4 iulie 1906, din inițiativa lui Ilie Martin-Sălișteanu, s-a pus bazele „Uniunii Societăților Româno-Americane de Ajutor și Cultural”, președinte fiind ales tânărul intelectual de atunci Ioan Oct. Popoiu. Această Uniune și-a dovedit viabilitatea, ea dăinuind de peste 89 de ani.

Se menționează că tot în Cleveland, sediul Uniunii, a apărut și Organul Oficial al Uniunii și Ligii Societăților Româno-Americane „America”.

Ajungând — așa cum s-a amintit — Ilie Martin-Sălișteanu, să poseze bine limba engleză, s-a gândit și a rezolvat încă o problemă pentru compatrioții săi. În tre anii 1904—1906 a scris, în limba română, după renumiții istorici americani Northrop și Baneroft „Istoria Americii”, în două volume, pe care a tipărit-o în S.U.A., cuprinzând 534 pagini. Primul volum a apărut în 1904 și poartă subtitlul: „Colonizările și formarea Statelor Unite de la descoperirea continentului American până în timpul de față”. În prefața acestui prim volum autorul scrie: „Nu e nimic mai de valoare pentru un om decât a studia istoria țării sale. Românii au venit în America foarte mulți și a devenit o lipsă simțitoare pentru ei de a mai cunoaște o istorie, aceea a țării în care muncesc, scrisă în limba română.”

Cartea lui Ilie Martin-Sălișteanu s-a bucurat la timpul său de un mare succes. Exemplarele sale au ajuns și în România, la Biblioteca Academiei Române și Asociației „Astra” din Sibiu și alte biblioteci din România.

Îmbolnăvindu-se mama sa, s-a reîntors în țară, lăsând conducerea „Uniunii”, președintelui ei.

În 1907, se căsătorește în comuna natală, cu fiica unei familii harnice de gospodari din Săliște, Ana n. Stefla, rămânând definitiv la Săliște, îmbogățindu-și familia cu șase copii. Fiind o fire întreprinzătoare, ageră și neobosită, pe timpul șederii lui la Săliște, în asociație cu alți conațenii, a pus bazele primului joagăr mecanic, ce a funcționat la șoseaua națională mai mulți ani, apoi pe cont propriu a desfășurat în centrul comunei mai multe activități comerciale. A fost mai mulți ani și președinte al „Reuniunii meșterilor” din Săliște, consilier în conducerea Băncii locale „Poporul”, membru în Comitetul parohial, etc. La stăruința sa biserica Foltă, așa cum s-a consemnat pe frontispiciu, a fost recondiționată din piatră și închinată eroilor neamului.

Românii de peste Ocean nu l-au uitat. În 1929 cu prilejul aniversării Marii Uniuni, delegația participăntă a românilor din America, i-a făcut o vizită la Săliște, în semn de omagiu. În Calendarul „America” și în ziarul respectiv, cum și la sediul „Uniunii și Ligii” societăților româno-americane, stă la loc de frunte tabloul pionierului „Uniunii” — Ilie Martin-Sălișteanu.

Prof. ec. Dumitru Dădărlă

vind cântarea bisericească în cultul ortodox, în *Îndrumătorul pastoral*, II, Alba Iulia, 1978, p. 183—185; **Profesorul Petru Gherman**, în *Mitropolia Ardealului*, Sibiu, nr. 10—12, 1979, p. 900—907; **Cântărețul bisericesc Gheorghe Ucenescu**, în *Îndrumătorul bisericesc*, Sibiu, 1982, p. 289—292; **Preot profesor Gheorghe Șoima**, în *Telegraful român*, Sibiu, nr. 39—44, 1985; **Rolul misionar al muzicii și cântării bisericești în cadrul Bisericii noastre ortodoxe**, în *Îndrumătorul bisericesc*, misionar și patriotic, V. Oradea, 1988; **Muzica bisericească în Transilvania**, în *Contribuții transilvănene la teologia ortodoxă*, Sibiu, Mitropolia Ardealului, 1988, p. 305—317 precum și cele câteva recenzii finalizate pe marginea unor lucrări din domenii apropiate activității de cercetare muzicologică întreprinsă de Ioan Gh. Popescu și anume: **Grigore Panțiru — Notația și ehurile muzicii bizantine** (1971); **Octavian Lazăr Cosma — Hronicul muzicii românești**, vol. I (1974); **Gheorghe Șoima — Coruri** (1974); **Constantin Zamfir — George Dima, muzician și om de cultură** (1974); iar din creația de muzică psaltică semnalăm următoarele lucrări: **Luminănda la Adormirea Maicii Domnului**, glas III, **Troparul Nașterii Domnului**, glas IV, **Răspunsurile mari și Axion duminical**, glas III, toate publicate în *BOR*, București, nr. 7—8, 1970, p. 837—856.

Dacă, în general, lexicoanele reflectă acumulările în timp ale unor investigații și eforturi de grup credem că la cea de a doua sa ediție această carte semnată de Gh. C. Ionescu își va lărgi câmpul informațional propunându-ne, suntem siguri de acest lucru, și alți muzicieni sau nume de prelați români care s-au aplecat cu pasiune asupra acestei muzici ce a legat veacurile. Iată, de fapt, și motivul pentru care prezentul Lexicon se adresează, cu prioritate, „celor care într-un fel sau altul au tangență cu muzica psaltică tradițională, preoților și cântăreților bisericești, monahilor, cadrelor didactice de profil, elevilor din Școlile de cântăreți și Seminarii, studenților teologi, muzicologilor și bizantinologilor, constituindu-se într-un vast material informațional, într-un util instrument de studiu și viitoare cercetări muzicologice”.

Acordând atenție specială acestei cărți înseamnă a ști să evaluăm și o izbitură realizare editorială aparținând câmpului bizantinologiei și, totodată, culturii muzicale românești multiseclară și mereu prosperă.

Semnalăm... Semnalăm...

■ Eugen Celan scrie despre situația religioasă a Basarabiei în „România liberă” din 2 sept., 1995, adevăruri dureroase. Ne aduce aminte de conferința internațională organizată de scriitorul Ion Druță la Chișinău, între 8—15 oct., 1994, sub genericul „Apostolul Pavel și pericolul autonomizării”.

Ion Druță, cândva scriitor apreciat și iubit în Basarabia, astăzi e aproape detestat și bănuț de gânduri și acțiuni ascunse, îndreptate împotriva românilor basarabeni. Nu pentru că ar fi căsătorit cu o fiică a lui Avraam, și nici pentru că locuiește la Moscova, ci pentru că pare că s-a depărtat de sufletul românesc al Basarabiei. De altfel Eugen Celan citează declarații ca acestea de mai jos: „După prăbușirea fostei Uniuni Sovietice, retrăim cu toții, oricât ar fi de ciudat, un sentiment amar de singurătate... Oricare ar fi culoarea drapelului nostru, cele șapte decenii de suferințe au plămădit fostul lagăr socialist, de la Praga de Aur și până la stâncosele insule Kurile, într-o familie umană. Suferințele leagă omenirea mai mult decât biruințele, așa că să nu ne lepădam de ce e al nostru”.

Doamne, Doamne! Ce o fi acest „al nostru”? Praga de Aur e desigur cea cucerită de sovietici în 1968! Nostalgia sovietismului e evidentă. Suferințele l-au legat pe scriitor de schingiuitori, atât de mult, încât acum face o familie cu ei și nu se mai poate despărți de dânsii!

Ce lume întoarsă pe dos în mîntea lui Ion Druță! Eugen Celan ne mai informează că la Conferința de la Chișinău „cam un sfert din participanți a fost format dintr-o cohortă de prelați aduși din Patriarhia moscovită”. Și mai scrie Eugen Celan: „Lui Druță nici prin cap nu i-a trecut să-l invite la lucrări pe unul din pământenii locului, I. P. S. Petru de Bălți, care păstorește mitropolia reactivată a Basarabiei. În schimb, la loc de cinste a fost așezat mitropolitul sovietic Vladimir”.

„Este extrem de interesant — mai scrie Eugen Celan — faptul că întreaga mascaradă organizată de Druță la ordinele stăpânilor săi a avut un singur scop: acela al implementării campaniei antiromânești”. În cursul Conferinței Druță n-a putut suporta „Doina” lui Eminescu și nici întrebarea cu privire la soarta lui Ilie Ilășcu (spune Eugen Celan).

Românul are o vorbă: „Ferește-mă, Doamne, de prieteni că de dușmani mă feresc eu”!

Oare să fi uitat Druță „eminescologul”, cum îl numește Eugen Celan, de viersul cu străinii, cu câinii și cu inima? Îi trebuie ceva leacuri pentru boala sufletului!

■ În „România liberă” din 14 oct. 1995, Eugen Celan scrie despre „Patriarhia rusă și ofensiva sa în Basarabia”. Aflăm astfel că rușii l-au mutat pe episcopul de Tighina Vichentie, la Abakan în regiunea Krasnoiarșk. Iată cum rușii manevrează ierarhia din Basarabia după bunul lor plac. Pentru dânsii nu există granițe. Uniunea Sovietică e încă vie. Mai mult, înființează o nouă eparhie la Dubăsari, în stânga Nistrului, pe care o extinde și în Basarabia, la Tighina, și o așează sub jurisdicția Moscovei, chiar împotriva drepturilor omului lor, Vladimir, zis mitropolit de Chișinău și Moldova.

Noul episcop de Dubăsari este Victor Ovcianicov, care a primit numele de Justinian. Din păcate a făcut studii teologice la București. La Dubăsari a intrat sub jurisdicția politică a separatistului Grigore Mărăcuță. Vom vedea în viitor în ce ape se scaldă și ce sentimente are față de români. Ce sentimente au rușii care l-au instalat, știm! De ce neam o fi acest Ovcianicov, cine să mai știe? După faptele lor îi veți cunoaște, spune Sfânta Scriptură. Să mai așteptăm!

■ Alexandru Darie publică în Editura didactică și pedagogică București (1994), *MIREASA DE PESTE PRUT*, antologie de lirică basarabeană dintre anii 1936—1944. Cuvântul înainte e semnat de Grigore Vieru, iar un studiu introductiv de Mihai Cimpoi. Grigore Vieru consideră această antologie „un act reparatoriu” față de cei care, basarabeni sau nu, au continuat de-a lungul anilor, firesc, să-și iubească Țara întreagă, iubirea trecând întotdeauna fără pașaport Prutul, cu atât mai mult cu cât granița aceasta a fost și este artificială.

M-am bucurat să descopăr în carte autori pe care i-am cunoscut personal, precum Alexandru Bardieru, Andrei Ciurunga, Nicolae Coban, Arcadie Donos, Pan Halippa, Toma Istrati, C. A. Munteanu, Sergiu Matei Nica, Octav Sargețiu, Gheorghe Tăbărcă, Vasile Țepordei și Gala Galaction.

Acestuia din urmă i s-a reprodus un text din 1941 din care reținem: „Nu ne-am născut pe malul Prutului sau al Nistrului, ci pe malul Vezii, dar inima și viața noastră s-au împletit în jurul icoanei Basarabiei, ca o cunună de busuioac”.

Basarabia românească a trăit și trăiește fără întrerupere, în ciuda tuturor ocupațiilor și a „suveranității” ei, în sufletul României Mari, mai întâi prin basarabeni refugiați — mereu cu gând de întoarcere — dar și în inima fiecărui român, în care conturul Țării e din todeauna „De la Nistru pân' la Tisa”.

ANTONIE P.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. Articolele nepublicate nu se înapoiază. Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului — președinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Pr. prof. Dr. Aurel Jivi — redactor adjunt; Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu.

ABONAMENTUL pe un an: 5000 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2, B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A., Sucursala Sibiu.